

Ludovít Štúr

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 34
32 – 33/2019
10. august 2019

Cena 1,- €

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

RIADITEĽ PAVOL MADURA
O MATIČNOM ARCHÍVE
Strana 4.

NEJDE ANI TAK O ROPU
AKO SKŔOR O SVETOVĽADU
Strana 6.

AFRICKÝ MOR OŠIPANÝCH
JE UŽ AJ NÁŠ PROBLÉM!
Strana 8.

ZAZNÁVANÝ AJ OSĽAVOVANÝ
NEZMAR VAVRO ŠROBÁR
Strana 10. – 11.

PRÍŠLI KÚPIŤ VIDEOKAZETY
A PLATILI SPRŠKOU GULIEK...
Strana 12.

SLOVO O SLOVENSKU

Matica slovenská si štvrtého augusta pripomenula významné výročie. Sto rokov od svojho oživotvorenia. Ako národná ustanovizeň v Uhorsku podrobených Slovákov vznikla ešte v roku 1863 pri tisícovom výročí príchodu Cyrila a Metoda na našu zem. Kultúrne, vedecké i politicky aktivizovala slovenský národ v ťažkých časoch maďarizácie 19. storočia. V jej šikoch stáli najvýznamnejšie slovenské osobnosti tej doby. Spomenieme len biskupa Š. Moysesa, superintendenta K. Kuzmányho či J. Francisciho. Úradom vplyv Matice evidentne prekážal. Po dvanástich rokoch jej činnosti ju uhorská vláda zakázala. Počas tohto krátkého obdobia postavila Národnú svetlicu, prvú budovu Matice slovenskej, vydala osemdesiatdva zväzkov kníh a poskytovala štipendia Slovákom, aby sa vzdelávali. Maďari ju však umlčali na dlhých štyridsaťštyri rokov.

V januári 1919 minister pre správu vecí slovenských V. Šrobár vydal dekrét, ktorým obnovil činnosť ustanovizne. Matica nadviazala na predchádzajúcu prácu, začala budovať členskú základňu a zakladat vedecké odbory. Zriadila aj Ústredie slovenských ochotníckych divadiel, knižnicu a archív. Pri jej oživotvorení opäť stála suita národa. Dokonca jej postavenie s rešpektom akceptovali aj špičky českého národa.

Matica slovenská teda dnes oslavuje sto rokov svojej neprerývajúcej činnosti. Boli to dekády zápasov a zložitých rozhodnutí. Československí jej obmedzili činnosť, ľudia si ju chceli privlastniť, komunisti jej zrušili členstvo a odhali vedeckú bázu a demokraciu na čele s ministrom kultúry hercom Kňazkom jej v roku 2000 ukradli Slovenskú národnú knižnicu a obmedzili majetkovú podstatu.

Matica tieto zápasy i vnútorné boje ustála. Teraz na prahu nového tisícročia globalizačných svetových politík, zavádzania nekresťanských prvkov do kresťanského prostredia, presadzovania orientálnych filozofií a prílevu migrantov do Európy, potlačania národných štátov spoločenstva či nezmyselnej rodovej rovnosti má svoju úlohu viac ako jasnú: Zachovať a ochrániť kultúrnu národnú identitu a kresťanskú podstatu Slovákov. Tak jej spolu poprajme všetko dobré do ďalších sto rokov práce a nech jej neprajníci zahynú v zabudnutí.

Maroš SMOLEC

R - 2019035

Vlast je náš dom, dom je náš domov, domov je naša rodina Matica oslávila sto rokov oživotvorenia

Pavol JAVORSKÝ – Foto: MS

Matica slovenská oslávila v nedeľu štvrtého augusta sté výročie svojho oživotvorenia. Matičiari sa stretli na slávnostnom rokovaní výboru Matice slovenskej (MS), odhalili bustu národovcovi Jánovi Vanovičovi, zorganizovali Martinom symbolický sprievod od sídelnej budovy na Národný cintorín a modlitbami v rímskokatolíckom, gréckokatolíckom a evanjelickom chráme si pripomenuli tento významný historický milník v dejinách. Na spomienkovom programe ustanovizne sa zúčastnila vyše stovka matičiarov a návštevníkov.

Centrom Martina v nedeľu prešiel matičný sprievod s vyše stovkou účastníkov od sídelnej budovy Matice až na Národný cintorín, kde položili veniec na hrob Jána Vanoviča.

Bustu predsedovi Matice národovcovi a advokátovi Jánovi Vanovičovi odhalili predseda MS M. Gešper, príbuzný Július Vanovič a starostka obce Dražkovec E. Gáborová, z ktorej Ján Vanovič pochádzal.

Bustu predsedu Matice slovenskej Jána Vanoviča odhalil súčasný predseda MS Marián Gešper spolu so starostkou obce Dražkovec E. Gáborovou a s príbuzným Júliom Vanovičom. Medzi hosťami bol generálny biskup ECAV I. Elko, zástupca Ozbrojených síl Slovenskej republiky M. Fázik, viceprimátorka Martina T. Červeňová, zástupca konzulátu Srbskej republiky honorárny konzul M. Vrlík, členka Slovenskej advokátskej komory M. Hromcová a riaditeľka Ruského centra vedy a kultúry I. V. Kuznecová. Slávnostnú atmosféru dotvárali spevácke zbory z obcí Valaská a Chmeľovec. Pred-

seda Matice počas osláv odovzdal diplom novým zakladajúcim členom MS M. Smolcovi, správcovi Matice, a J. Imrichovi.

■ MATIČNÉ VÝZVY

„Za obnovením činnosti Matice slovenskej v roku 1919 stáli také zvučné mená ako Pavol O. Hviezdoslav, Vavro Šrobár či Jozef Škultéty. My sme sa však rozhodli vzdať úctu národovcovi, politikovi, predsedovi Matice slovenskej, ako aj predsedovi zlučenej Advokátskej komory na Slovensku i prvému generálnemu dozorcovi Slovenskej evanjelickej cirkvi a. v. Jánovi Vanovičovi. Tento verej-

nosti málo známy Slovákom odhodlane obhajoval slovenské národné práva v Uhorsku, bol pri prijatí Deklarácie slovenského národa v roku 1918 a v medzivojnovom období pokračoval vo všestrannej národnej práci. Ján Vanovič má veľké zásluhy na konsolidácii nových pomerov v prvej Československej republike a zaslúži si, aby jeho meno nezostalo zabudnuté,“ povedal pre SNN M. Gešper.

V rámci slávnostného rokovania výboru MS, ktorý sa konal v sobotu 3. 8., predseda MS o. i. povedal: „Matica za ostatných sto rokov prežila viacero krušných chvíľ a útokov. Tieto obdobia nás nezničili, práve naopak

posilnili. Preto aj dnes s nádejou evidujeme záujem mladých ľudí o členstvo v Matici slovenskej, ktorí sa združujú v Mladej Matici.“ Následne predseda pripomenul historické okolnosti oživotvorenia ustanovizne pred sto rokmi a dodal: „Dnes stojíme pred generačnou, členskou i personálnou výzvou najmä v oblasti matičnej vedy. Matica má stále čo ponúknuť národu a spoločnosti. Preto jej prajem ďalších sto rokov života.“

■ MATICA V NÁRODE

Následne vystúpil aj predseda dozorného výboru MS Š. Martinovič. Povedal: „Matica slovenská vďaka národnému duchu a podpore národa prežila útlak, vojnové časy, znevažovanie, výsmech a odsudzovanie, zákazy a nezmyselné príkazy, a preto pretrvávala aj v obraze svojej budúcnosti. Pevne stojíme za zásadou, že pokým bude žiť národ, bude potrebná aj Matica v národe. Ustanovizeň aj v súčasnom období má šancu osobitne v tomto jubilejnom roku oživotvorenia činnosti zasvietiť národným svetlom do budúcnosti. Pripravujeme rokovanie snemu MS, ktorý prerokuje a verne, že aj prijme novodobý budúci program. Stále bude pre nás platiť: naša vlasť je náš dom, dom je náš domov, domov je naša rodina a rodina je základ fungujúceho štátu na prospech celého národa a všetkých príslušníkov – obyvateľov štátneho celku.“

3 OTÁZKY PRE:

PharmDr. Nidala SALEHA, palestínskeho literáta žijúceho na Slovensku

Vlastenectvo sa neprejavuje slovami, ale skutkami

• Mnohí vaši známi hovoria, že Palestínčan Saleh je väčší Slovákom ako mnohí, čo sa bijú do prs, že sú Slováci. Ako to vidíte vy?

Na Slovensku žijem bezmála šesťdesiat rokov, tu zložím aj svoje kosti. Mám tu veľkú rodinu, deti, vnúčatá, dokonca aj jedno pravnuča. Samozrejme, že som citením Slovákom, tak ako som aj Palestínčan, hoci ako exulant sa už do svojej pôvodnej vlasti vrátiť nemôžem.

• Písali ste o tom vo svojej príťažlivo napísanej autobiografickej knihe *Zlomené krídla večného cudzinca*. Na Slovensku však nie ste cudzincom, lebo tu žijete a píšete knihy, eseje a úvahy v slovenčine, češtine, arabčine a angličtine. Živo sa

zaujímate aj o politické dianie na Slovensku. Ako hodnotíte vývoj u nás po roku 1993?

Nie mi je ľahostajné, čo sa u nás deje. Keď vznikla Slovenská republika mal som veľkú radosť, prežíval som tú národnú eufóriu zo vzniku slovenskej samostatnosti, ale z dnešnej spoločenskej a politickej situácie som sklamaný. Česť výnimkám, ale záleží ešte politikom na Slovenskej republike? Len sa im dobre prizrite: niektorí v priebehu dvoch-troch volebných období vymenili tri-štyri politické strany. Menia ich ako ponožky. A ľudia ich napriek tomu ešte volia. Je to smutné a pre mňa nepochopiteľné.

• Nie je tajomstvo, že vás navštevujú ľudia, ktorých by sme mohli považovať za sloven-

ských vlastencov. Kto je podľa vás vlastenec?

Vlastenec je ten, kto chráni kultúru svojho národa, jeho tradície. Napísal som esej o tom, čo je vlasť. Keď máte ženu, nestačí povedať, že ju ľúbite, musíte to dokázať. Podobné je to aj s vlasťou. Vlasť je ako počítač. Keď z neho odstránite pamäť, stratíte všetko, nemáte pred sebou nič, iba vybielený list papiera. Vlasť to je pamäť národa, jeho história, tradície, zvyky, kultúra, umenie aj gastronómia. Keď prišli za mnou priatelia z Jordánska, hľadali sme v Bratislave typickú slovenskú reštauráciu. Nenašli sme. Spýtovali sa: „A kde je to Slovensko? Taliansku, francúzsku, čínsku kuchyňu máme aj doma.“ Boli sklamaní.

Zhovárал sa: Ludovít ŠTEVKO
Foto: autor

V SNN 34/2019
SI PREČÍTAŤE

Najbližšie vydanie Slovenských národných novín č. 34 vyjde s dátumom 24. august 2019
■ Od Slovenského národného povstania uplynie tento rok už 75 rokov. Matica nezabúda
■ O treťom Slovákom zapísanom v zozname UNESCO, ktorý je aktivistom regionálnej kultúry

Prezident Michal Kováč udeľoval milosť podvodníkom v kauze Technopol Kočner tridsať rokov zdiera Slovensko

Eva ZELENAYOVÁ – Foto: Emil SEMANCO

Keď v roku 1998 opozícia volala po zmene a pred Markízou zinscenovala divadlo pod názvom Zachráňme Markízu, zrejme iba Rusko a Kočner vedeli, o čo ide. V médiách dominoval názor, že Mečiar chce zlikvidovať slobodu slova a zrušiť Markízu. Na pódiu pred budovou televízie sa vystriedali všetci opoziční lídri a tvárili sa, že bojujú proti autoritatívnemu Mečiarovi, ktorý im chce ukradnúť nezávislú televíziu. Mediálna bomba zabrala, Mečiar dovládol a kauza Markíza padla do zabudnutia. Nie však Kočner.

Meno Marián Kočner sa v milosti prezidenta Michala Kováča zo 17. júla 1996 spomína v súvislosti s jej udelením pre obvineného Ing. Martina Syč-Milého. Prezident Kováč v nej uvádza: „Martin Syč-Milý a Michal Kováč spoločne s Mariánom Kočnerom v mesiaci december 1991 navštívili Petra Krylova v Mníchove, SRN, kde ho prehovorili k účasti na spáchaní podvodu voči a. s. Technopol Bratislava tak, že po vysvetlení, ako sa podvod uskutočnil, mu vyvrátili jeho obavy z nereálnosti obchodu prostredníctvom faxov s poukazom na to, že v a. s. Technopol Bratislava majú známeho človeka, ktorý je do

celej veci zapojený a tento zabezpečí preplatenie fiktívneho tovaru cez ČSOB pobočka Bratislava.“

■ SKUTOK SA STAL

Skutok sa stal a „podvodne vylákanú sumu 2 308 920,- USD od a. s. Technopol Bratislava si rozdelili Rudolf van der Werff, Peter Krylov, Marián Kočner, Martin Syč-Milý a Michal Kováč podľa vopred pripraveného plánu...“ Uvádza sa v milosti prezidenta Kováča. Po roku, 12. decembra 1997, dostali milosť v kauze Technopol Michal Kováč ml. a Marián Kočner. Právo platne boli odsúdení len Rudolf van der Werff a Peter Krylov.

Skupina páchatelov 31. augusta 1995 zavliala Michala Kováča ml. do rakúskeho Hainburgu. Keďže od decembra 1997 bol Michal Kováč ml. pod ochranou milosti od svojho otca, nebolo možné kauzu zavlečenia vyšetriť a 7. júla 1998 udelil zastupujúci prezident Vladimír Mečiar amnestiu v kauze referendum a zavlečenie.

Znie prinajmenšom čudne, ak po rokovaní vlády o zrušení tzv. Mečiarových amnestií v marci 2017 vtedajšia ministerka spravodlivosti Lucia Žitňanská uviedla, že z právneho hľadiska nie je možné zrušiť milosť pre Kočnera. Zrušenie milosti pre Kováča ml. odôvodnila tým, že

Na začiatku a takmer aj na konci dlhodobej snúry podvodov Mariána Kočnera je Technopol, ktorý so spoločníkmi, medzi ktorými bol aj Michal Kováč ml., obrátil o vyše dva milióny USD.

zo strany prezidenta republiky došlo k zneužitiu právomoci verejného činiteľa, lebo šlo o milosť pre rodinného príslušníka.

Žitňanská povedala aj čosi, čo zostalo bokom od záujmu médií. Že je veľký rozdiel medzi rušením amnestií zastupujúceho prezidenta Vladimíra Mečiara a rušením milosti prezidenta Michala Kováča.

■ PODVODNÍK DIPLOMATOM

„V morálnej rovine je rozdiel v týchto milostiach oproti amnestiám v tom, že sú to úplne iné inštitúcie. V jednom prípade išlo o zneužitie štátnej moci, v druhom prípade bolo umožniť vyšetrovanie.“ Ako? Veď práve milosť pre Kováča ml. zabránila vyšetriť jeho zavlečenie. Mimochodom, Dzurindova vláda ho odmenila postom v diplomacii...

Kočner prostredníctvom kauzy Markíza zohral významnú úlohu na porážke Mečiarovej vlády. Pre niekdajšieho predsedu parlamentu Richarda Sulíka bol taká dôležitá osoba, že sa s ním radil o voľbe generálneho prokurátora. Kočnera možno považovať za jedného z prvých mafianov, ktorý sa podvodne dostal k majetku za pomoci najvyššieho predstaviteľa štátu. Nie Mečiara, ale Kováča. Napriek tomu médiá pestujú legendu o mečiarovských mafianskych rokoch vlády.

Skresat' z neproduktívnych výdavkov, inak sa dobré hospodárenie rozplynie Zmrákanie nad vyrovnaným rozpočtom

Ivan BROŽÍK – Karikatura: Andrej MIŠANEK

Minister financií Ladislav Kamenický je človek, ktorý má všetky predpoklady na to, aby zvládol funkciu ministra financií, tvrdil predseda vlády ešte v máji a nedávno toto presvedčenie zopakoval. Zvládnuť funkciu ministra financií však znamená najmä ustrážiť štátny rozpočet, ktorý má po schválení parlamentom postavenie mimoriadne dôležitého zákona.

Ministerstvo financií je pre Slovensko kľúčové a nesmierne dôležité. To, ako naložíme s našimi prostriedkami, je dôležité nielen preto, lebo je to ukazovateľ, ako sa darí krajine, ale určuje aj víziu jej ďalšieho postupu. Situácia nie je jednoduchá. Dostávame silné signály o tom, že sa nemusí európskej ekonomike dariť, Nemecko klesá do recesie. A náš priemysel je mimoriadne závislý práve od toho, ako sa darí Nemecku.

„Verím, že (Ladislav Kamenický vo funkcii ministra financií; pozn. red.) bude pokračovať v línii, ktorú nastavil Peter Kažimír. Pokiaľ

pôjde v línii ozdravovania verejných financií a hospodárneho nakladania s peniazmi Slovákov a Sloveniek, tak bude mať vždy moju plnú podporu.“ Povedal o súčasnom ministrovi predsedu vlády Peter Pellegrini.

■ ZÁMER SA VZDĎALUJE

Verejné financie však podľa Rady pre rozpočtovú zodpovednosť nie sú akurát v stave, ktorý by kopíroval zámer vyrovnaného rozpočtu schváleného v decembri. Po Rade pre rozpočtovú zodpovednosť a Národnej banke Slovenska to nedávno do Bratislavy odkázal aj Brusel. Európska komisia sa tak pridala k ďalším nez-

vislým inštitúciám, ktoré v rozpočte na tento rok vidia také riziká, ktoré ho siahnu znovu do deficitu. Rada pre rozpočtovú zodpovednosť ho momentálne očakáva na úrovni 0,8 percenta HDP, Národná banka Slovenska v aktuálnych prognózach vidí schodok 0,7 percenta. Slovensko je však na tom aj teraz oveľa lepšie ako s vyrovnanými rozpočtami hospodáriace Nemecko. Celkový dlh Berlína tvorí až šesťdesiatjeden percent HDP.

■ VPLYV KAMPANE

Slovensko onedlho vstúpi do ostrej volebnej kampane pred budú-

ročnými, pravdepodobne už februárovými parlamentnými voľbami. Na prijímanie závažných hospodárskych aj politických rozhodnutí tak zostávajú v podstate už iba štyri tohtoročné schôdze poslancov NR SR. Aj na nich sa prejaví zodpovednosť všetkých, ktorých sa najmä takzvané sociálne balíčky týkajú. Vlády, zamestnávateľov, odborárov, ale aj zamestnancov. Býva zvykom, že v období pred voľbami sa opasok rozpočtu povoľuje, to nie je nič mimoriadne. Nesmie sa však povoliť tak, aby sa ekonomika Slovenska ocitla znovu na zostupnej trajektórii. Minister Kamenický vyjadruje odhodlanie ustrážiť to.

VŠIMLI SME SI

„Projekt komplexnej revitalizácie hradu Krásna Hôrka patrí už niekoľko rokov medzi ťažiskové projekty rezortu kultúry. Som rada, že od môjho nástupu sa nám za trinásť mesiacov podarilo oživiť procesy a projektovú dokumentáciu potrebnú na komplexnú obnovu jednej z našich najväčších kultúrnych pamiatok. Všetko je pripravené na dlhoočakávanú realizáciu stavebných prác,“ povedala ministerka kultúry Ľubica Laššáková vzápätí po tom, ako vláda SR nedávno schválila na jej návrh materiál Komplexná revitalizácia hradu Krásna Hôrka.

Aby bola Krásna Hôrka krásna

Na hrad Krásna Hôrka sa po prijatí projektu komplexnej revitalizácie opäť sústredila pozornosť najvyšších orgánov štátu.

Na finančné krytie projektu bude zo štátneho rozpočtu vyčlenených bezmála tridsaťpäť miliónov eur. Pripomeňme, že hrad utrpel pri zničujúcom požiari, zavinenom róm-skými deťmi z osady pod hradom, ktoré fajčili alebo pálili trávu v jeho blízkosti v marci 2012, rozsiahle poškodenia historických stavebných konštrukcií, najmä stiech a iných drevených konštrukcií, čiastočne boli poškodené aj niektoré zbierkové predmety umiestnené v expozícii. Vláda SR sa vo svojom programovom vyhlásení zaviazala finančne zabezpečiť obnovu hradu Krásna Hôrka, ktorá patrí pod správu Slovenského národného múzea. Napriek úsiliu jeho vedenia a vynaloženým prostriedkom doterajšia obnova nepostupovala podľa predstáv, čo prinášalo nemalé straty pre samosprávu, podnikateľskému subjektom v Krásnohorskom Podhradí a napokon aj cestovnému ruchu ako takému, keďže hrad patril k najkrajším a najzachovalejším na Slovensku s hodnotnou ponukou architektonických a historických pamiatok a zaujímavostí. Komplexná revitalizácia je podľa schváleného projektu pripravená po etapách, rovnako ako aj sprístupňovanie hradu. Prvá etapa by mala byť ukončená v roku 2021. Otvorenie celého hradného areálu je podľa predloženého projektu predpokladané v roku 2023.

Emil SEMANCO
Foto: Štefan KAČENA

Meteorické roje Perzeid budú v auguste z Kolonického sedla ako na dlani M.A.R.S. môžete zažiť neďaleko Sniny

Z Astronomického observatória Vihorlatskej hviezdárne na Kolonickom sedle v okrese Snina je obloha taká čistá, že záujemcovia môžu odíť vidieť hviezdy a planéty tak, ako ich kedysi videli ešte naši dávni predkovia. Aj preto tu chodí veľa turistov z celého sveta, aby videli hviezdnu krásu v tunajšom Parku tmavej oblohy, ktorá nie je rušená svetelným znečistením.

Na otázku, čo robia preto, aby sa návštevníci v areáli observatória cítili príjemne, riaditeľ Vihorlatskej hviezdárne RNDr. Igor Kudzej, CSc., priblížil najnovší projekt nazvaný podľa jednej z planét našej slnečnej sústavy – M.A.R.S.

„Najväčší záujem je pri dobrom počasí o večerné pozorovanie. Ponúkame možnosti pozorovania teleskopicky i voľným okom a aj návod, ako sa orientovať na oblohe. A na zväčšenie komfortu pozorovania návštevníkom ponúkame unikátne zariadenie. V rámci projektu Vesmír na dlani v spolupráci s poľskou stranou sme vymysleli mobilnú astronomickú rotačnú stanicu (v skratke M.A.R.S.), ktorá je určená pre dvadsiatich záujemcov o pozorovanie oblohy,“ rozhodol sa o novinke riaditeľ Vihorlatskej hviezdárne. Návštevníci večerného pozorovania si pritom sadnú na pohodlné sklápacie ležadlá a môžu sa kochať krásami nočnej oblohy.

■ POHODLIE SLEDOVANIA

Tým, že stanica je rotačná, môžu bez toho, aby vynakladali akúkoľvek námahu, prezerať jednotlivé časti oblohy za asistencie

ČO INÍ NEPIŠU

Riaditeľ Vihorlatskej hviezdárne a Astronomického observatória RNDr. Igor KUDZEJ, CSc., pred stanicou M.A.R.S.

lektora, ktorý im priblíži históriu i najnovšie poznatky o tom, čo uvidia na oblohe.

„Názov mobilnej astronomicko-rotáčnej stanice sme zvolili podľa planéty Mars, ktorá bola v minulom období počas svojej púte okolo Slnka najbližšie k našej Zemi,“ doplnil doktor Kudzej.

■ SLZY SV. VAVRINCA

Návštevníci už kolonický M.A.R.S. vyskúšali počas nedávneho čiastočného zatmenia Mesiaca a teraz sa tešia na meteorický roj Perzeid, ktorý sa na nočnej oblohe objavuje vždy v polovici augusta a počas jeho maxima možno na oblohe za hodinu zaregistrovať aj stovku malých meteorov. Tomuto javu sa ľudovo zvykne hovoriť aj slzy svätého Vavrince podľa kresťanského mučeníka, ktorého upálili v Ríme za cisára Valeriána 10. augusta v roku 258. V ľudovej tradícii najmä katolícki veriaci dlho verili, že na Zem padajú žeravé slzy tohto mučeníka. Tento úkaz na nočnej oblohe bude v roku 2019 najintenzívnejší od 11. do 13. augusta, keď vyvrcholí...

Text a foto: Marián ŠIMKULIČ

Keď sa Matovič pomýli...

Roman MICHELKO

Na Matovičove eskapády sme si za tých takmer desať rokov jeho pôsobenia v slovenskej politike zvykli. Aj preto je dnes každému jasné, že byť od neho závislý, je doslova nočná mora. Ani táto skutočnosť sa však nedá v najbližšej budúcnosti vylúčiť. Ak by teda „nové“ opozičné strany rozmýšľali aj týmto spôsobom, Igor Matovič im spakruky pripravil ochutnávku, ako asi spoločné vládnutie bude vyzeráť.

Celý incident vznikol preto, lebo si Matovič „dovoliť“ zarezervovať Námestie SNP v čase tridsiateho výročia novembra. Na to veľmi podráždene reagovali ľudia z iniciatívy Za slušné Slovensko a potom sa to všetko rozbehlo. Naštvaný Matovič, ktorého politická loď sa pomaly, ale iste potápa (za necele funkčné obdobie mu z jeho poslaneckého klubu odišlo deväť z devätnástich poslancov vrátane najvýraznejšej postavy Veroniky Remišovej), vyrukoval na svojich potenci-

álnych koalíčných partnerov s naozaj ťažkými zbraňami.

Vymedzil sa najmä voči Michalovi Trubanovi, predsedovi zatiaľ najsilnejšej opozičnej politickej strany Progresívne Slovensko. A musíme uznať, že jeho výhrady mali naozaj racionálne jadro. Tak predovšetkým sa jasne vymedzil proti rétorike, ktorú dnes časť opozície veľmi unfair používa. Jej naratív stojí na argumente, že tu máme akúsi starú, vyhorenú, deštruktívnu a hodnotovo pochybnú opozíciu, ktorej politici v ostatných desiatich rokoch v podstate nič nedokázali. No a popri nej je tu akási nová opozícia, plná nových neskompromitovaných a vysokokvalifikovaných ľudí, ktorí sú schopní sformulovať reálne a sofistikované riešenia, ktoré naozaj dokážu našu spoločnosť posunúť míľovými krokmi dopredu. Tento obraz je skrz-naskrz falošný.

Ako Igor Matovič výstižne poznamenal, sotva je možné za novú tvár

v politike považovať Miroslava Beblavého. Podľa Matoviča je v politike sedemnášť rokov. Matovič si to však zle zráta. V skutočnosti je Beblavý v politike už vyše dvadsať rokov. Svoju „verejnú službu“ začínať totiž Beblavý ako Miklosh boys, keď bol

KOMENTÁR

šéfom skupiny, ktorá robila audit pre verejnú správu, dôsledkom ktorého bolo masívne prepúšťanie v centrálnych štátnych orgánoch. Za to, že dobre odviezol túto „špinavú“ prácu, bol následne odmenený funkciou štátneho tajomníka na ministerstve práce a sociálnych vecí. A ako vieme, náš mladý štátny tajomník čušaľ ako voš pod chrastou, keď Ľudovít Kaník „perliť“. Keď bral beznohým dôchodcom invalidné dôchodky, Beblavý sa nijako nebúrnil, nezakladal iniciatívu Nie v mojom mene, nevystupoval z SDKÚ.

Jeho angažmán u Procházku je tiež všeobecne známy, a až na tretí raz vybudoval niečo svoje – vlastný projekt Spolu. To však neznamená, že je nová tvár. Rovnako nie je novou tvárou Ivan Štefunko, ktorý za ostatných dvadsať rokov vymenil minimálne tri, možno štyri stranické dresy. Začal v SDL, potom bol v SDA, určite bol minimálne verejne deklarovaný volič Smeru, až nakoniec skončil u progresívcov. No a Martin Poliačik? To tiež nie je nijaká nová tvár v politike. Do parlamentu vstúpil spolu s Igorom Matovičom v roku 2010, dokonca na tej istej kandidátke. Postupne sa vypracoval na esenciálneho slniečkara, ktorého výroky by sa mali tesať do kameňa. Ten naj top by asi znel, že čistý heroín neškodí. Za tento výrok si u bratranca Matoviča vyslužil sprchu striekačiek, ktoré mu vysypal na hlavu. No a jeho bývalý šéf zo SaS Richard Sulík zase s obľubou opakuje jeho výrok, že musíme robiť všetko pre to, aby sa u nás (ekonomickí) migranti cítili čo najlepšie.

Ďalším pánom na holenie v známej Matovičovej tlačovke bol sám exprezident Andrej Kiska. Jemu vyčítal hneď tri veci. Jednak, že vstupom Juraja Šeligu, hovorca iniciatívy Za slušné Slovensko, do jeho strany táto iniciatíva podviedla občanov na námestiach, ktorým tvrdila, že je to

nadstranická iniciatíva. Druhé veľmi výstižné vyjadrenie sa týkalo skutočnosti, že Andrej Kiska neskôr (iste pod vplyvom svojich poradcov a ľudí zo zákulisia) vydával vraždu Jána Kuciaka a jeho snúbenice Martiny Kušnírovej za vec najväčšej politickej dôležitosti, žiadal zásadnú rekonštrukciu vlády či dokonca predčasné voľby, ale zároveň mu táto udalosť nestála ani za to, aby prerušil svoju lyžovačku v Alpách. No a posledná, v podstate najzásadnejšia výhrada voči „vzorovému“ demokratovi Kiskovi spočívala v jeho extrémne škandalóznom výroku, že ak by voliči opäť dali mandát Robertovi Ficovi, túto voľbu ľudí by neakceptoval a znova by ich nahnal do ulíc. Inak povedané, Kiska jasne povedal, že má diktátorské sklony a že nemieni akceptovať vôľu ľudí, respektíve mieni ju akceptovať len v prípade, že dopadne podľa jeho očakávaní.

Týmto škandalóznym výrokom by sa Kiska v akejkolvek čo len trocha normálnej spoločnosti natrvalo diskvalifikoval. Bohužiaľ, mainstreamové médiá tento škandalózný výrok nijako nekomentovali. Paradoxne teda, občas je dobré, že máme aj takú politicky neriadenu strelu, akou je Igor Matovič. Ten totiž, keď sa občas zmýli, povie aj krutú pravdu o svojich pappenheimských.

Akože inteligentná regulácia...

Eva ZELENAYOVÁ

„Hovoríme, že starú generáciu politikov treba vymeniť, lebo zlyhali. Poviem vám v čom. Politici na Slovensku dlhé roky kradnú, a aby to prekryli, vyvolávajú osobné konflikty medzi sebou alebo polarizujú spoločnosť cez témy ako migrácia, homosexuáli a tak ďalej,“ vyhlásil predseda strany Progresívne Slovensko (PS) Michal Truban na svojom facebooku. Veta „starú generáciu politikov treba vymeniť“ sa v PS stala mantrou ako Miklošova „štát je zlý vlastník“. Čo urobil Mikloš so štátnymi podnikmi, dnes vieme: dal ich sprivatizovať zahraničným štátnym podnikom. Čo urobila progresívci, ak vymenia starých politikov, zatiaľ môžeme len tušiť. Ale niečo naznačuje ich stranické „desatoro“.

„Inteligentné formy regulácie považujeme za nástroje na vytvorenie rovnosti príležitostí, ochranu slab-

ších a znevýhodnených a zveľáčovanie verejného priestoru,“ uvádzajú v ôsmom „prikázaní“. Aké sú to inteligentné formy regulácie osvetľujú, ale ako inak než autoritatívne sa dá spoločnosť umlčať? Ako nepolarizovať spoločnosť cez témy ako

POZNÁMKA

homosexualita naznačili progresívci v spojení s KDĽH. Jednoducho stranu pohltia tak, ako denník Sme pohltil takmer všetky ostatné denníky na Slovensku a diktuje smer vývoja spoločnosti. Po ohbajobe pedofílie sa zastáva vyučovania pornografie na školách. To je dosť progresívne na konzervatívne Slovensko! A Hlina už mlčí...

Progresívci v deviatom prikázaní tvrdia, „že hranice štátu, v ktorom žijeme, nie sú hranicami našich

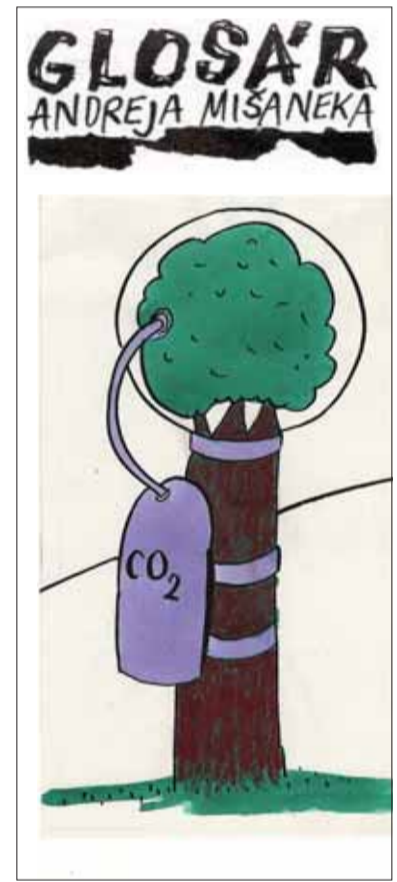
hodnôt a zodpovednosti“. A ďalej: „Otvorenosť voči iným považujeme za budovanie vlastnej identity založenej na zdieľaní rovnakých hodnôt a ich efektívnom presadzovaní.“ Kedysi sa hovorilo, že mráz prichádza z Kremľa, dnes mráz prichádza od progresívcov.

Voliči by si mali veľmi pozorne prečítať ich „desatoro“, aby po voľbách neboli vydesení. Strana PS celkom otvorene hovorí, že naše dedičné hodnoty nie sú ich hodnotami, že až otvorením sa cudzím kultúram môžeme získať vlastnú identitu a tú efektívne presadzovať! No hrôza! Táto veta sa rovná Merkelovej pozvaníu imigrantov, a médiá nebujú na poplach. Akoby aj mohli, usmerňujú ich smetiari...

Nedá sa povedať, že ľudia v PS sú nevzdelaní, naivní, veď mnohí absolvovali štúdium v zahraničí. Ich

politický marketing dosahuje skvelé výsledky. Obsadili vedúce posty v niektorých samosprávnych krajoch a majú aj svoju prezidentku. Znamená to, že dokážu zmanipulovať ľudí, aby ich volili. Zrejme je dosť voľnomyšlienkarov, ktorým sa páči kupovať si identitu ako nové šaty v obchode. Veď aj Kiska či Čaputová sa priznali, že nijakú nemali. Takito ľudia v úlohe politikov sa ľahko stávajú služobníkmi cudzích záujmov. Neobmedzovaním nikým a ničím. Reálne to na Slovensku predviedol Kiska a ukázal, že zákony sú len pre hlupákov. Tak akosi si to predstavujú aj progresívci, ľudia bez identity. A tu treba pripomenúť, že aj RTVS má na tom svoj diel viny. Napríklad v seriáli Náš November '89 vystupujú viac-menej protagonisty, ktorí odmietali samostatný slovenský štát. Náhoda? Ani náhodou. Smetiari sú všade.

Azda najťaživším bremenom pre budúcu vládnú koalíciu bude dedičstvo zavedenia retroaktivity do právneho poriadku (zrušením amnestií). Trubanova strana však vôbec nereaguje na túto skutočnosť, čo vytvára podozrenie, že jej tento stav vyhovuje. Ako šitý na mieru politikom snívajúcim o vláde. Znovu sa dajú Slováci oklamať a zvolia si zmenu?

AKO BOLO, ČO BOLO

Začiatkom minulého storočia mal v ružomberkých lesoch prenajatý poľovný revír manžel vnučky legendárnej cisárovnej Sissi gróf Otto von Seefried. V roku 1908 sa mu podarilo odbahnúť medveďa. Jeho komplici ho odrali z kože a zvyšok šmarili do Váhu, odkiaľ ho vylovili pltníci. Ohliadač – len tak mimochodom, v tom čase tu vykonával lekársku prax MUDr. Vavro Šrobár – vyhodnotil medveďiu mršinu ako zavraždeného chlapa. Z čoho vyplynulo, že medveďa dôstojne pochovali na cintoríne. Keď sa zistilo, koho pochovali, bola z toho obrovská hanba... a vznikla nepríjemná prezývka Medvedári.

Čo sa gróf Otto von Seefried a jeho lovecká kamarila natrápili, kým v lesoch vystriehli medveďa. Dnes by to mali oveľa jednoduchšie. Medveďa netreba hľadať v húštinách. Macíkovi sa špacirujú po frekventovaných uliciach Ružomberka, lozia po stromoch v blízkosti rodinných domov a desia deti v materskej škôlke. Za čias pána grófa by to bol krátky proces, ale dnes je

medveď zákonom chránený viac ako človek. Obyvatelia mesta majú strach a sťažujú sa na radnici. Nuž nečudo, že sa primátor Ružomberka obrátil na Bugárovho ministra životného prostredia Lászlóa Sólymosa s pros-

Ružomberok a Medvedia revolúcia

Peter VALO

bou o pomoc a požiadal o odstrel dvoch a viac medvedov.

Pred rokmi podobnú sťažnosť fílištinsky vyriešil Sólymosov predchodca, tiež od Bélu Bugára, József Nagy, ktorý v televízii propagoval tabule, čo budú ľudia upozorňovať na nebezpečenstvo stretnutia s medveďmi. Vtedy som zauvažoval o tom, že si ich medvede prečítajú a ďalej za ne nepôjdu. Potom pán minister spolu s ochranármi propagoval ako obranu pred medveďom klasickú bakuľu so zvončekom

ningu začuje zvonček, začnú mu pracovať slinné žľazy a poteší sa, že sa mu blíži potrava. Medvede behajú nielen po Vysokých Tatrách, ale aj po okrajoch Banskej Bystrice či v Prešove, pri Rybníku, v Hronskom Beňadiku, Pezinku a Šahách, kde sa nikdy predtým nevyskytovali. Teritórium dospeleho samca je sto kilometrov štvorcových, z ktorých vyháva mladších a slabších jedincov. Ti putujú ďalej a rabujú kontajnery, salaše, vysadené polia a záhrady na periférii dedín a miest.

Len pre zaujímavosť, v ružomberkých lesoch a okolí na rozlohe osemdesiat štvorcových kilometrov sa vyskytuje štyridsať medvedov. Číže na jednu šelmu pripadajú dva štvorcové kilometre. U nás ročne zaznamenajú päť až

na jeho používanie. Keď majú rozhodujúci vplyv na zákaz zničenia počtu premnoženej lesnej šelmy, mali by niesť aj zodpovednosť za škody, ktoré medvede napáchajú. A na záver ešte odpoveď pána ministra primátorovi Ružomberka? Zrejme nepovažuje stav s premnoženými medveďmi, ktoré priamo ohrozujú obyvateľov mesta, za akútny, keď primátorovi umožní stretnutie až v druhej polovici augusta. Do tých čias zrejme berie plnú zodpovednosť za všetko, čo medvede napáchajú v meste.

S Očom Cillerom sme vytvorili pesničku Medvedia revolúcia s refrénom, ktorú nahrala skupina LOJZO: Medvede sa v našej hore premnožili / Vybrali sa spolu z nášho lesa von / Na diaľnici štyri autá zastavili / Dneska ráno začínajú na nás hon. V jej závere sa spieva: Keď macíkovi obsadia nám naše štácie / A nás si pekne naženú do rezervácie. Vo verejnoprávnom rozhlasu ju odmietajú hrať, aby nedráždili ochranárov – tých istých, ktorí za nič na svete nedajú dopustiť na medvede terorizujúce obyvateľov Ružomberka, ktorí sa čochvíľa ocitnú v rezervácii.

Európsky sociálny kapitalizmus v rézii nemecko-francúzskeho tandemu

Špička európskych orgánov bez nás

Róbert HÖLCZ – Karikatúra: Lubomír KOTRHA

Po májových voľbách do európskeho parlamentu, ktorý predstavuje jedinú demokraticky zvolenú inštitúciu občanmi všetkých členských krajín EÚ, sa nedávno rozhodlo o obsadení jej najvyšších postov podľa návrhu najvyšších predstaviteľov jednotlivých členských štátov Únie. Doterajší nepísaný spôsob obsadzovania predsedov Európskeho parlamentu, Európskej rady a Európskej komisie na takzvanom princípe spitzenkandidátov z najdôležitejších, a teda aj najväčších politických frakcií zastúpených v európskom parlamente sa v Bruseli tentoraz obišiel.

Všetky najdôležitejšie predsednícke posty obsadili predstavitelia zo starých členských krajín Únie, ktorí určite budú slúžiť viac záujmom Nemecka, Francúzska a Beneluxu ako záujmom krajín zo strednej a z východnej Európy. Podľa názoru politológov v krajine Vyšehradkej štvorky neponúkajú z vlastných radov žiadneho vhodného kandidáta a viac sa zameriavali na blokovanie, a teda odmietnutie ľudovca Nemca Manfreda Webera a socialistu Holanďana Fransa Timmermansa. Faktom zostáva, že najvyšší šéfovia členských štátov Únie odignorovali demokratické výsledky európskych parlamentných volieb, keď odmietli lídrov najpočetnejších politických strán a frakcií a zjavne zohľadnili celkom iné záujmy a potreby.

POTREBNÉ ZMENY

Francúzsky prezident Emmanuel Macron sa už jasne vyjadril, že nebude súhlasiť s rozširovaním Únie o ďalších nových členov skôr, pokiaľ sa nezmení doterajší mechanizmus fungovania Únie, s čím napokon súhlasí aj nemecká kancelárka Angela Merkelová. Aký to bude mať dosah na Albánsko, Srbsko, Čiernu Horu a Severné Macedónsko z hľadiska politického iskrenia na starom kontinente, nebudeme špekulovať. Čo si pod zmenou treba predstaviť, môžeme tiež len predvídať, ale vopred si treba povedať, že zmeny, po ktorých tak volá väčšina

občanov Únie, nebude také jednoduché presadiť. Napokon ani pred piatimi rokmi zvolení európski poslanci netušili, čo ich čaká po nástupe Donalda Trumpa do funkcie amerického prezidenta. Ten totiž výrazným spôsobom ovplyvnil obchodné vzťahy s EÚ. Veď kto počítal s migračnou krízou, ktorá tak rozhádala vzťahy vo vnútri Únie, alebo s brexitom, ktorého negatívne dôsledky ešte nikto z nás nevie odhadnúť, a takto by sme mohli pokračovať.

Stále sa nepodarilo dokončiť bankovú úniu, nie je dohoda o osobitnom rozpočte eurozóny, čo sa stane s európskym rozpočtom, keď nebudú peniaze z Británie, ako sa chceme

popasovať s klimatickými zmenami, ktoré zafačia vrecká všetkých nás? To sú otázky budúcich rokov. Je však zrejme, že o všetkom podstatnom rozhodne nemecko-francúzsky tandem, ktorý bude doterajší európsky model sociálneho kapitalizmu presadzovať podľa dohodnutých väčšinových pravidiel, čo doteraz v Únii nebolo.

V predchádzajúcom funkčnom období mali štáty V4 jedno predsednícke miesto a síce predsedu Európskej rady, dnes nemajú nič. Navyše po odchode Británie treba počítať s oslabením vplyvu na fungovanie Únie, čo veru nie je dobrá správa. Nové volebné obdobie a noví volební lídri sú však príležitosťou na posilnenie Európy

v aktívnom globálnom ekonomickom a politickom priestore, v ktorom bude nutné riešiť otázky zásadných klimatických zmien, potrieb investovania do technológií budúcnosti, ktoré bez zvládnutia digitálnych zručností, a teda celoživotného vzdelania všetkých nás, už nebude možné.

MENOVÁ POLITIKA

Z pohľadu európskej ekonomiky nás bude najmä zaujímať, aká bude menová politika Európskej centrálnej banky pod vedením doterajšej výkonnej riaditeľky fungujúceho Medzinárodného menového fondu Christine Lagardeovej, ktorá má na jeseň tohto roka prevziať žezlo po Máriovi Draghim. Nebude to mať jednoduché, keďže základné úrokové sadzby ECB sú dnes na nule, a tak nebude priestor na ovplyvňovanie kurzu eura voči ostatným svetovým obchodovateľným menám, kam treba zaradiť okrem amerického dolára aj čínsku menu. Podľa všetkého sa nedá počítať s doterajšou neštandardnou menovou politikou nalievania lacných peňazí do bankového sektora, ktorá sa skôr podpísala pod obrovskú zadlženosť okrem Grécka dnes aj čoraz častejšie spomínaného Talianska. V eurozóne bude však potrebné dobudovať bankovú úniu so všetkými tromi piliermi a pre potreby neočakávaných ekonomických problémov aj zaviesť nízko úročený eurozónový dlhopis.

EURO S OTÁZNIKOM

Spoločná mena pre ostatné tri štáty V4 je zatiaľ veľkým otáznikom, keďže ich hospodársky rast bez eura je zatiaľ vyšší, ako dosahujú členské štáty eurozóny. Budeme tiež zvedaví, ako zvládne svoju funkciu prvá žena na predsedníckom poste v Európskej komisii Nemka Ursula von der Leyenová, keďže jej post sa neoficiálne pokladá za funkciu predsedu európskej vlády, kde sa počíta aj s členstvom doterajšieho európskeho komisára Srovačka Maroša Šefčoviča.

FED. Dôvodom môže byť, že väčšina amerických občanov investuje peniaze do akcií, a preto každý ich pohyb môže mať vplyv na výsledok budúročných prezidentských volieb. Z porovnania vplyvu úrokových sadzieb v oboch centrálnych bankách môžeme vidieť, ako nastavené úrokové sadzby vplyvajú na všetko, čo sa týka sporenia, investovania a požíčavania peňazí, ale napokon aj na cenu zlata.

ROZPOČET EUROZÓNY

Na terajšieho dosluhujúceho prezidenta ECB Maria Draghiho budeme spomínať ako na finančníka, ktorý po vypuknutí krízy zachránil eurozónu nielen uplatňovaním kvantitatívneho uvoľňovania, ale aj zavedením nulovej refinančnej a zápornej depozitnej úrokovej sadzby. Čo sa mu za osem rokov jeho funkčného obdobia nepodarilo, je atakovanie dvojpercentného inflačného cieľa, a to aj napriek záplave lacných peňazí, ktoré sa do bankového sektora spomínanými opatreniami naliali.

Čo môžeme od nastupujúceho prezidenta ECB očakávať nie pre zachraňovanie, ale skôr pre zachovanie funkčnosti eurozóny? Väčšina svetových centrálnych bánk má svoje základné úrokové sadzby nad nulou, a preto v prípade, že domáca ekonomika sa dostane do recesie, majú možnosť ich znižovania. Na úrovni Únie sa preto začalo diskutovať o možnosti zavedenia doteraz nepoznaných nástrojov podpory eurozóny, akými sú samostatný rozpočet pre eurozónu a vydanie jednotného dlhopisu eurozóny, ako jej bezpečnostného aktíva.

Zostavenie samostatného rozpočtu eurozóny však naráža na dve prekážky. Tými sú jeho príjmová stránka a čo ju bude tvoriť? A na aký cieľ sa peniaze z neho majú použiť? Na čom je zatiaľ dohoda, je celkový objem rozpočtových peňazí na úrovni 0,5 percenta HDP eurozóny, nie je však dohoda, či to budú osobitné príspevky členských štátov eurozóny, alebo to bude časť peňazí z doteraz existujúceho európskeho rozpočtu všetkých štátov EÚ.

Úroky v centrálnych bankách sú na historických rozhraniach

Lacný európsky dlhopis straší Nemecko

Róbert HÖLCZ – Karikatúra: Lubomír KOTRHA

Slovenské domácnosti vykazujú najhoršiu mieru pomeru úspor a dlhu na jedného obyvateľa. Peňažným ústavom dlhujú viac peňazí, ako v nich majú uložené. Na tento stav reagovala Národná banka Slovenska sprísňovaním podmienok. Prvé informácie z bankového prostredia naznačujú účinnosť reštriktívnych opatrení NBS, pretože miera čerpania, a teda aj zadlženia, začala v druhej polovici roka klesať.

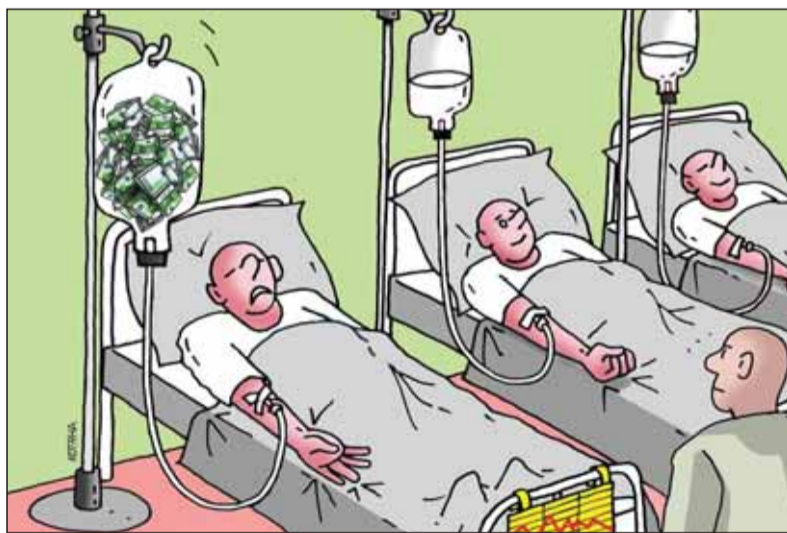
Na tento stav budú komerčné banky podľa všetkého reagovať zvyšovaním úrokov na úvery alebo zvyšovaním bankových poplatkov. Domácnosti v nijakom prípade nemôžu počítať so zvyšovaním úrokov na vklady, ktorých sadzba je dnes nižšia ako miera inflácie, čo znamená ďalšie znehodnocovanie usparených peňazí.

LÁKA BÝVANIE

Práve nízke úrokové sadzby na vklady sú príčinou, prečo domácnosti menej šporili a viac investovali do vlastného bývania. Dôvodom mohla byť aj skutočnosť, že dnes sú mesačné splátky z úverov nižšie ako cena prenájmov. Zatiaľ si málo dlžníkov kladie otázku, čo sa stane, keď ceny nehnuteľností začnú klesať, nízke úrokové sadzby fixované na päť rokov sa budú zvyšovať a z dôvodu hospodárskeho poklesu sa mzdy už nebudú zvyšovať takým tempom, ako sme boli zvyknutí v posledných dvoch rokoch, a začne sa tiež zvyšovať nezamestnanosť. V najbližšom období sa však so spomínanými negatívnymi javmi v slovenskej ekonomike nepočíta.

ÚROKOVÉ SADZBY

Úrokové sadzby na vklady a úvery v konkrétnej mene patria do funkčnej náplne jej „producenta“, ktorými sú všade na svete centrálny banky. Je rozdiel, ak menová politika nastavuje svoje základné úrokové sadzby pre jeden hospodársky celok, ako trebárs v prípade americkej ekonomiky, alebo pre

viac štátov, ako je to v prípade eurozóny s rozdielnymi daňovými a odvodovými sadzbami, čo, samozrejme, nevyhovuje všetkým. Potom sa nemôžeme čudovať, že Nemecko vykazuje vysoký prebytok obchodnej bilancie, zatiaľ čo iné štáty, ako povedzme Grécko a Taliansko, svojou zadlženosťou ohrozujú stabilitu eurozóny.

Terajšie nízke úroky ECB sa podpísali pod nízke úroky na vklady a úvery v slovenskej ekonomike, čo sa v tomto roku určite nezmení. Dôvodom sú nevyjasnené obchodné vzťahy medzi USA a Čínou, ale tiež aj medzi EÚ, samozrejme hroziaci odchod

Británie bez dohody a v poslednom

období aj napäté vzťahy vo vojenskej oblasti v niektorých regiónoch sveta.

POTEŠUJÚCE INDEXY

Z nízkych úrokových sadzieb však majú radosť vlastníci akcií, ktorých indexy sa zvyšovali, a teda rástli im aj majetky. Na druhej strane klesali výnosy z dlhopisov, čo okrem nemeckých platilo aj pre slovenské štátne dlhopisy. V oboch prípadoch sa dnes dosahujú záporné výnosy, čiže investor z nich dostane menej, ako do nich vložil. Pokiaľ ide o úrokové sadzby v americkej centrálnej banke, tak Donaldovi Trumpovi sa nepáči ich terajšia výška a otvorene kritizuje menovú politiku

POZNÁMKA

Podľa vyjadrenia prezidenta ECB Mária Draghiho a výkonnej riaditeľky MMF Christine Lagardeovej budúci vývoj globálnej ekonomiky ovplyvnia konfliktné obchodné vzťahy medzi USA a Čínou a tiež hroziace obchodné konflikty medzi USA a Európou vrátane ostatných vyspelých národných ekonomík sveta.

Prekážky obchodu

Čo vnáša napätie do obchodných vzťahov? Za všetkým treba vidieť postavenie amerického dolára. O ten v pozícii svetovej rezervnej meny majú záujem všetky ekonomiky sveta. Zarobiť americký dolár možno len exportom tovarov a služieb na americký kontinent, čo okrem kvality predpokladá aj nižšiu cenu, ako ponúkajú doma americkí podnikatelia. A práve v tom je kameň úrazu. Dosiagnúť čo najvyššiu cenu si vyžaduje manipuláciu s výmenným kurzom meny, čo podľa názoru amerického prezidenta robí práve čínska centrálna banka. Podľa neho je práve nízky výmenný kurz čínskej meny voči doláru príčinou deficitnej americkej obchodnej bilancie. A navyše Čína za dolárové tržby nakupuje vo veľkom americké štátne dlhopisy a investuje doláre takmer všade vo svete, a tak sa derie do pozície najväčšej ekonomiky sveta. Jej exportná spôsobilosť prináša čínskej ekonomike obrovské prebytky na bežných účtoch platobnej bilancie, čo má vplyv aj na jej rast HDP. Tento stav je príčinou terajších konfliktných obchodných vzťahov medzi USA a Čínou, ktoré americký prezident rieši ochranárskymi opatreniami a zvyšovaním cla na čínske dovozy, na čo čínska strana reaguje recipročnými opatreniami. Obchodná vojna medzi najväčšími ekonomikami je príčinou celosvetového poklesu ekonomiky, ktorá nemusí mať víťaza a v konečnom dôsledku môže napokon ohroziť všetkých.

Americký prezident zatiaľ nesiahol po colných bariérach proti Únii. Tie by sa dotkli najmä exportu automobilov s dosahom aj na slovenskú ekonomiku. Zavedenie amerických ciel na európske automobily by sa najcitlivejšie dotklo tých štátov, ktorých domáca ekonomika závisí od výroby áut. Slovensko výmenný kurz eura voči doláru príliš nezasahuje. Je pre všetky členské štáty eurozóny rovnaký, navyše náš export do USA sa uskutočňuje nepriamo cez nemeckých exportérov.

Aj bez priamych obchodných prekážok však slovenská ekonomika začala v tomto roku pokrívkať. Čo je príčina? Popri priekoch medzi USA a Čínou je to stále neuzavretý odchod Británie z EÚ aj narastajúca zadlženosť Talianska ako tretej najväčšej ekonomiky v Únii. Je pravdepodobné, že náš tohtoročný štátny rozpočet sa skončí s deficitom okolo miliardy eur. Okrem už spomínaného poklesu globálnej ekonomiky sa na očakávanom slovenskom rozpočtovom deficite budú podieľať sociálne balíčky, s ktorými sa v tomto roku roztrhlo vrece, treba počítať s výpadkom nedaňových príjmov, s vyššími výdavkami aj v Sociálnej poisťovni, aj v hospodárení samospráv. Doteraz slovenské domácnosti viac miňali, ako šetřili, aj preto, že úroky na vklady boli nižšie ako miera inflácie, čo sa určite v najbližšom období aj z dôvodu terajšej menovej politiky ECB nezmení.

Róbert HÖLCZ

NA OKRAJ

Po roku sa opäť žatva na Slovensku začínala v klasických agrotekničkách. Poľnohospodári začali kosiť o mesiac neskôr ako vlni, k čomu prispel najmä daždivý máj. To však neznamená, že vlaha nie je problémom tohtoročnej žatvy. Naopak. Jej výrazný deficit zrejme do značnej miery ovplyvní konečnú bilanciu kvality i kvantity zožatého obilia. A napokon, ani s tými agrotekničkami termínmi to v niektorých regiónoch nie je celkom tak. Orava napríklad ešte nikdy tak skoro nemala kombajny na poliach ako tento rok.

Na obilnom fronte nepokoj

Južne položené regióny so žatvou skončili, severné regióny sa do žatvy už pustili. Práca na poliach dočasne prerušili búrkové fronty, prehŕňajúce sa Slovenskom. Úroda repky je prakticky už pod strechou, dá sa to povedať aj o viac ako štyroch päťtinach jačmeňov, troch štvrtinách pšenice, rozbehli sa aj kosby raže a ovsu. Jana Holéciová, hovorkyňa Slovenskej poľnohospodárskej a potravinárskej komory (SPPK), upozornila, že v tomto roku sa pod výsledky žatvy podpíše extrémne suchý marec a apríl. „Následne sme síce mali daždivý máj, ale potom prišiel opäť suchý jún, ktorý zanechal ďalšie stopy na úrode. Aj preto žatva 2019 bude priemerná. O definitívnych číslach budeme hovoriť až po skončení sa žatvy, pretože úrodu ovplyvní aj severne položené regióny, ktoré sa budú do žatvy pridávať, respektíve sa pridali až v tomto období,“ spresnila.

Podľa Jany Holéciovovej tohtoročnú úrodu ovplyvní aj kalamitný výskyt hraboša poľného, ktorý nežerie úrodu len v Trnavskom kraji, ale už sa dostal aj do Nitrianskeho kraja, problémy s ním majú aj v oblasti Levíc, Galanty, ale i Bánoviec nad Bebravou. „Otázne je, aký vplyv zanechal na obilninách ľadovec a lokálne búrky,“ pripomenula hovorkyňa SPPK.

„Z nášho žatevného monitoringu ďalej vyplýva, že niektorých poľnohospodárov sklamala kvalita jačmeňa pestovaného na sladovníckych účely, hoci úrody nebolo málo. Majú problém s parametrami, napríklad podielom tzv. predného zrna a s obsahom dusíkatých látok, teda s hodnotami, ktoré ovplyvňujú kvalitu jačmeňa pestovaného na sladovníckych účely. Ak takýto jačmeň nesplní parametre na výrobu sladú, stáva sa z neho jačmeň vhodný len na skrmenie pre zvieratá,“ informovala Jana Holéciová. Upozornila na to, že poľnohospodári majú pred sebou ešte zber jesenných plodín – kukurice, snečnice, cukrovej repy, zemiakov. Aj pre ich ďalší vývoj bude nesmierne dôležité, aby prišiel dážď.

„Napríklad kukurica potrebuje v tomto období, keď sa opeluje, dostatok zrážok. V porastoch musí byť vlaha, aby peľ nevyschol. V tejto chvíli predpovedať úrodu cukrovej repy by bolo nezodpovedné. Pestovatelia však robia maximum pre to, aby dosiahli čo najlepšie úrody,“ pripomenul verejnosti Róbert Kovács, predseda Zväzu pestovateľov cukrovej repy Slovenska (zväz je členom SPPK).

V súčasnosti je podľa údajov Slovenského hydrometeorologického ústavu približne deväťdesiat percent územia Slovenska zasiahnutého suchom. V povrchovej vrstve pôdy sa situácia o niečo zlepšila na severe stredného Slovenska, ale v hlbších vrstvách sa zmeny ešte neprejavili a SHMÚ hovorí o extrémnom suchu, a to až na dvanástich percentách územia Slovenska.

(ib)

Občania sa nemusia ochorenia obávať – na ľudí je neprenosné Africký mor ošípaných je už aj náš problém

Ján ČERNÝ – Foto: Štefan KAČENA

Štátna veterinárna a potravinová správa Slovenskej republiky rieši prvý výskyt afrického moru ošípaných (AMO) na Slovensku, konkrétne u drobného chovateľa v okrese Trebišov v obci Strážne v blízkosti hraníc s Maďarskom.

Nález bol potvrdený na základe laboratórneho vyšetrenia biologického materiálu v národnom referenčnom laboratóriu, kde objavili pôvodcu nákazy. Regionálna veterinárna a potravinová správa Trebišova nariadila opatrenia v súlade s nariadením vlády na usmrtenie zvierat v chove, vytýčila trojkilometrové ochranné pásmo a pásmo dohľadu v okruhu desať kilometrov od ohniska nákazy. Chovateľom v týchto pásmach sú nariadené ďalšie veterinárne opatrenia na zabránenie šírenia nákazy.

■ STAV V OKOLÍ

S týmto ochorením už dlhší čas bojujú v susednom Česku aj v Maďarsku, kde nákazu potvrdili v tesnej blízkosti slovenských hraníc. „Vzhľadom na rozšírenú nákazu aj v iných krajinách Európskej únie vyzývame ľudí, aby nenakupovali odstavčatá mimo územia Slovenska, ktoré nie sú úradne u veterinárov evidované. Zabráni tak prípadnému ďalšiemu rozšíreniu nákazy,“ varoval podpredseda Slovenskej poľnohospodárskej a potravinárskej komory (SPPK) Miroslav Štefček. SPPK v súvislosti s africkým morom vyzýva na dodržiavanie mimoriadnych opatrení.

Podľa informácií Slovenskej poľnohospodárskej a potravinárskej komory má íť o malý súkromný chov. Pozitívne v tejto situácii pôsobí skutočnosť, že v tejto lokalite sa nenachádzajú nijaké veľké chovy ošípaných. Štát intenzívne pracuje na tom, aby zistil zdroj nákazy a spôsob prenosu.

Len čo sa africkým morom ošípaných zamorili chovy našich bezprostredných susedov, bolo len otázkou času, kedy sa choroba objaví aj u nás. Zatiaľ postihla dva individuálne chovy na Zemplíne. Podľa zabezpečenia veterinárov občania sa nemusia nákazy obávať – choroba je na človeka neprenosná.

Rovnako je mimoriadne dôležité, aby chovatelia na sto percent dodržiavali všetky veterinárne nariadené mimoriadne opatrenia. Slovenská poľnohospodárska a potravinárska komora apeluje aj na samotných spotrebiteľov a ľudí žijúcich v rizikovej lokalite, aby postupovali podľa pokynov veterinárov a dôsledne rešpektovali

trojkilometrové ochranné pásmo a desaťkilometrové pásmo dohľadu.

Africký mor ošípaných je nielen celoeurópsky, ale aj svetový problém. Nákaza sa výrazne dotýka aj Číny. Zvyšuje aj spotrebiteľské ceny bravčového. Rozšírenie afrického moru ošípaných môže doslova pripraviť Slovensko o chov bravčového a výrazne znížiť šance na postupné oživenie tejto časti živočíšnej výroby a zvýšenie potravinovej sebestačnosti. Slováci patria pritom v rámci kvality bravčového mäsa k európskej špičke.

■ HROZIVÁ INFEKČIA

Africký mor ošípaných (AMO) je vírusová, vysoko druhovo nákladivá infekcia domácich ošípaných, európskych diviakov, amerických diviakov a afrických divožijúcich sviňovitých (prasa bradavičnaté, diviak štetinový, diviak madagaskarský, diviak pralesný). Prejavuje sa rýchlym priebehom s vysokými horúčkami, celkovou apatiou, slabosťou, inapetenciou, hnačkami, pneumóniou a krvácaninami rôznej veľkosti a tvaru v podkoží, na slizniciach, serózach a v tkanivách rôznych orgánov. Vyznačuje sa vysokou úmrtnosťou, takmer sto-percentnou. AMO je veľkou hrozbou pre chov domácich ošípaných a výkon poľovníctva nielen u diviáčej zveri.

V prípade výskytu AMO sa v ohnisku nákazy usmrcujú všetky domáce ošípane a zastavuje sa, prípadne obmedzuje obchodovanie so živými ošípanými, spermou, s vajčkami, embryami, bravčovými

mäsom a výrobkami z bravčového mäsa. Pri potvrdení choroby u diviáčej zveri sa zastavuje alebo reguluje poľovanie nielen na diviakov, ale aj na ostatnú voľne žijúcu zver, obmedzuje sa pohyb v lese a zastavuje obchodovanie z mäsom od diviakov vrátane produktov.

■ PÔVOD V AFRIKE

AMO bol prvotne rozšírený v krajinách subsaharskej Afriky a v súčasnosti sa vyskytuje už na takmer celom kontinente. Do Európy bol prvýkrát zavlečený v päťdesiatych rokoch minulého storočia (Portugalsko, Španielsko neskôr aj Francúzsko, Belgicko, Holandsko) a bolo to spôsobené pravdepodobne kuchynskými odpadmi z letectvej dopravy z afrických štátov. Z prvej infekčnej vlny zostal iba endemický výskyt AMO v Sardínii v Taliansku. Druhá infekčná vlna v Európe sa začala v roku 2007 v Gruzínsku a jej zavlečenie bolo pravdepodobne spôsobené nedostatočnou likvidáciou kuchynských odpadov z lodnej a leteckej dopravy z afrických štátov. Počas dvoch rokov sa AMO rozšíril v celom zakaukazskom regióne a v nasledujúcich rokoch 2008 – 2013 zasiahla infekcia AMO takmer celú európsku časť Ruskej federácie z východu na západ a postihla aj Ukrajinu a Bielorusko. Na územie Európskej únie (Pobaltské krajiny a Poľsko) prenikol africký mor ošípaných v roku 2014 prostredníctvom infikovaných diviakov z územia Bieloruska a Ruskej federácie.

V polovici januára tohto roka maďarské odborné autority potvrdili prítomnosť vírusu u diviaka nájdeného v župe Borsód – Abaúj – Zemplén, susediacej s okresom Rimavská Sobota. Vzdielenosť od hranice Slovenska je menej ako jeden kilometer. Treba však zdôrazniť, že africký mor ošípaných nepatrí medzi zoonózy, teda infekčné choroby prenosné zo zvierat na človeka.

Smutné je, ak na Slovensku nakupujeme cesnak z Číny a slivky z Talianska

Našu zeleninu a ovocie niet kde skladovať

Ján ČERNÝ – Foto: internet

Pôdohospodárska platobná agentúra (PPA) vyhlásila výzvu na skladovacie kapacity pre plodiny špeciálnej rastlinnej výroby. V rámci tohto opatrenia podporí agrozozor slovenských poľnohospodárov z Programu rozvoja vidieka sumou pätnásť miliónov eur.

„Chceme, aby mohli slovenskí spotrebiteľia siahnuť po slovenskej zelenine a ovoci čoraz dlhšie počas celého roka. Práve podpora rozvoja a modernizácie skladov ovocinárov a zeleninárov zabezpečí stabilnejšie dodávky domáceho slovenského ovocia a zeleniny k našim spotrebiteľom počas celého roka. Podporíme skladovanie plodín špeciálnej rastlinnej výroby z domácich poľí, ako sú rajčiaky, paprika, uhorky, cesnak, koreňová zelenina, špargľa, ale aj ovocie, ako napríklad melóny, jahody, jablká či marhule a mnohé iné,“ vysvetlila Gabriela Matečná, podpredsiednička vlády a ministerka pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR.

■ PODMIENKY VÝZVY

V rámci výzvy na výstavbu, rekonštrukciu a modernizáciu skladovacích kapacít sú oprávnené len investície súvisiace so skladovaním plodín špeciálnej rastlinnej výroby mierneho pásma, uvedených v prílohe výzvy. Okrem už vyššie spomenutých ide napríklad o zemiaky, kapustu, cibulu, mrkvu, karfiol, brokolicu, šalát, zeler, petržlen, reďkovku, kukuricu cukrovú či tekvice. Z ovocia sú to napríklad hrušky, slivky, ringloty, broskyne, čerešne, višne alebo čí ribezle. Súčasťou výstavby skladu môže byť aj výstavba bezprostredných vonkajších plôch, týkajúcich sa skladu, a prípadné riešenie energetického hospodárstva bezprostredne

Najnovšou dobrou výhovorkou pestovateľov ovocia a zeleniny je tvrdenie, že na tieto produkty chýbajú sklady.

súvisiaceho s prevádzkou skladu. „Výzvu sme pripravili tak, aby mali naši prvovýrobca dostatok času na prípravu projektov. Skladovanie úrody je totiž významnou súčasťou potravinárskeho dodávateľského reťazca. Výzva je zameraná na podporu poľnohospodárskych podnikov či už zvýšením produkcie, alebo jej kvality v kritických odvetviach, zvýšením odbytu, znížením záťaže na životné prostredie vrátane technológií, a to všetko prostredníctvom vybudovania skladovacích kapacít. Zapojiť sa do nej môžu fyzické a právnické osoby podnikajúce v poľnohospodárskej prvovýrobe – pestovatelia plodín špeciálnej rastlinnej výroby. Indikatívna výška finančných prostried-

kov vo výzve je pätnásť miliónov eur. Podávať a prijímať samotné žiadosti o nenávratný finančný príspevok na PPA bude možné od 1. do 17. októbra 2019,“ informoval Juraj Kožuch, generálny riaditeľ PPA.

■ TAK VEĽÍ LOGIKA

Na Slovensku sme síce schopní dopestovať dostatok vybraných druhov zeleniny vo vysokej kvalite, ale zároveň ju v sezóne exportujeme obratom do zahraničia. Niet ju kde skladovať. Za posledných dvadsať rokov sa tiež výrazne zmenili spotrebiteľské návyky Slovákov. Od samopestovania a konzervovania v domácnosti sme prešli na úplné kupovanie zeleniny v obcho-

doch od pestovateľov. Maloobchodné reťazce zareagovali na tento dopyt spoluprácou so slovenskými producentmi. Ukázalo sa však, že tí nedokážu dlhodobo dodávať potrebné množstvo zeleniny. Reťazce sa tak, pochopiteľne, obrátili na zahraničie. V súčasnosti však vieme, že túto zahraničnú produkciu by sme boli schopní s niektorými druhmi zeleniny úplne a pri určitých druhoch čiastočne nahradiť produkciou od našich slovenských pestovateľov.

■ VYHRÁVA DOVOZ

„Podpora pri investícii do nových skladovacích priestorov na ovocie a zeleninu by mohla výrazne pomôcť celému sektoru ovocia a zeleniny. Množstvo pestovateľov má veľké problémy, čo spôsobuje to, že ju buď musia umiestniť na trh v čase, keď sú ceny nízke, alebo ju za nemalé poplatky skladujú v zahraničí,“ tvrdil ešte na jar Jozef Šumichrast, riaditeľ Zväzu zeleninárov a zemiakov Slovenska. Obchodné reťazce zas tvrdia, že počas sezóny jednotlivého ovocia a zeleniny na Slovensku sa snažia, aby gro ich ponuky bolo práve od slovenských farmárov. Keďže je však často vyšší dopyt ako ponuka, musia požadované množstvá dopĺňať aj z dovozu.

V roku 2017 predstavoval dovoz zeleniny na Slovensko 270 241 ton, vývoz iba 37 412 ton. Najviac bolo importovanej mrkvy, ktorej podiel na dovoze predstavuje 18,6 percenta, nasleduje kapusta s 15,2-percentným podielom. Práve pri takej bežnej zelenine, akou je mrkva, chýbajú zeleninárom skladové priestory na 25 500 ton. Celková slovenská spotreba mrkvy je 59 000 ton, pričom len 29 500 ton sú zeleninári schopní posunúť ďalej bez potreby skladovania. Súčasné kapacity stačia na uskladnenie najviac štyritisíc ton. Podobné je to aj v iných komoditách slovenskej zeleniny ovocia.

Jazyk je najvzácnejšia hodnota dedičstva národa a výraz jeho suverenity

Zákonná ochrana slovenčiny je opodstatnená

Július LOMENČÍK – Foto: archiv SNN

Slovenčina ako národný jazyk Slovákov sa v jednotlivých etapách historického vývinu menila. Jej dnešná podoba je výsledkom toho, ako sa naši predkovia – nositelia jazyka – správali k svojmu základnému dorozumievaciemu prostriedku. Cieľom vzájomného dorozumievania je, aby autor jazykového prejavu pri jeho tvorbe vyberal jazykové prostriedky vzhľadom na partnera v komunikácii, prostredie a funkciu, čiže aby výpoveď bola pre adresáta „čitateľná“ pri jej prijímaní. Autor pritom môže pri zohľadnení uvedených kritérií využiť viaceré formy (variety) – spisovnú slovenčinu, ktorá má celonárodnú platnosť; štandardnú podobu slovenčiny, ktorá sa vyznačuje menej dôsledným dodržiavaním normy, alebo subštandardnú formu, čo je nespisovná forma a charakterizujú ju nespisovné výrazy; jej osobitnou zložkou sú nárečia – sociálne, napríklad študentský slang a iné, a miestne.

Vo vyspelom národnom štátnom spoločenstve medzi základné povinnosti štátu patrí aj úprava jazykových pomerov na jeho vlastnom území. A tak okrem spomínanej prirodzenej podstaty jazyka máme v právnej terminológii aj pojem štátny jazyk – viaže sa na spoločenské úlohy jazyka, nevyplýva z podstaty jazyka, ani sa neviaže na istý stupeň jeho vývinu. Prostredníctvom štátneho jazyka sa štát usiluje udržiavať a prehĺbovať politickú a sociálnu integrovanosť všetkých svojich občanov a zabezpečovať efektívny výkon štátnej správy a jednotný informačný tok.

JAZYKOVÁ POLITIKA

Štátny jazyk je prostriedkom vnútornej stability štátu v zmysle spoločenskom, kultúrnem a aj politickom. V rámci kultúrnej politiky štátu sa uskutočňuje i jazyková politika, ktorá sa po vzniku Slovenskej republiky (1. 1. 1993) premietla do prijatia zákona Národnej rady Slovenskej republiky o štátnom jazyku Slovenskej republiky, ktorý upravuje používanie štátneho jazyka vo verejnom styku.

Národná rada Slovenskej republiky, vychádzajúc zo skutočnosti, že slovenský jazyk je najdôležitejším znakom osobitosti slovenského národa, najvzácnejšou hodnotou jeho kultúrneho dedičstva a výrazom suverenity Slovenskej republiky aj všeobecným dorozumievacím prostriedkom jej občanov, ktorý zabezpečuje ich slobodu a rovnosť v dôstojnosti a právach (Čl 12 ods. 1 Ústavy SR) na území SR, prijala 15. novembra 1995 zákon NR SR č. 270/1995 Zb. z. o štátnom jazyku SR v znení neskorších predpisov s účinnosťou od 1. januára 1996. K tomuto dátumu stratil účinnosť zákon č. 428/1990 Zb. o úradnom jazyku v Slovenskej republike. Tento zákon plénum Slovenskej národnej rady schválilo 25. októbra 1990, pričom neproklamoval slovenčinu ako jediný štátny jazyk na území SR – ako druhý (pomocný) úradný jazyk pripúšťal češtinu. Legitímnym cieľom všetkých ustanovení zákona o štátnom jazyku je výhradne ochrana a podpora štátneho jazyka v úradnom styku a ochrana práv občanov Slovenskej republiky používajúcich štátny jazyk na prijímanie a poskytovanie informácií v štátnom jazyku bez obmedzení.

Zákon sa opiera o Ústavu Slovenskej republiky, v ktorej podľa článku 6 ods. 1 štátnym jazykom je slovenský jazyk, ktorý je jazykom štátotvorného slovenského národa. V postavení štátneho jazyka sa slovenský jazyk odlišuje od všetkých ostatných jazykov používaných na území Slovenskej republiky a má prednosť pred ostatnými jazykmi používanými na území Slovenskej republiky.

CIELE ZÁKONA

Z toho sa odvíjajú aj základné ciele tohto zákona: zabezpečiť používanie slovenského jazyka ako jednotného dorozumievacieho prostriedku vo verejnom styku; zrovnoprávniť a spájať všetkých občanov Slovenskej republiky; zaručiť jednotnú komunikáciu orgánov štátnej správy a miestnej samosprávy; utvoriť základný predpoklad fungovania všetkých oblastí spoločenského, politického a hospodárskeho života

Pod týmito strechami by sa malo rozhodovať o podobe, používaní aj zákonnej ochrane našej materčiny – na hornom obrázku je sídlo Matice slovenskej a na druhom Ministerstvo kultúry SR.

Slovenskej republiky. Na týchto čiastkových základných cieľoch je budovaný hlavný cieľ a význam zákona o štátnom jazyku: Zabezpečuje všetkým občanom Slovenska právo na informácie v štátnom jazyku pri rešpektovaní používania jazykov národnostných menšín, ale zároveň aby sa v Slovenskej republike dalo komunikovať vo verejnej sfére v štátnom jazyku a aby ten, kto neovláda jazyk menšiny, nebol diskriminovaný.

Vzhľadom na rôzne prejavy manipulovania smerom k občanom v súvislosti s významom uvedeného zákona o štátnom jazyku je potrebné upozorniť všetkých používateľov slovenského jazyka, že zákon sa vôbec nedotýka súkromnej komunikácie medzi ľuďmi, nepredpisuje jazyk takejto komunikácie a nereguluje individuálne rečové prejavy jednotlivcov. Zákon nezakazuje ani používanie nespisovných jazykových prostriedkov vo verejných rečových prejavoch. To už je individuálna záležitosť každého používateľa jazyka.

LIBERÁLNE HÓKUSY

Niektorí poslanci Národnej rady Slovenskej republiky z liberálneho politického tábora na júnové rokovanie 46. schôdze parlamentu prišli s novelou zákona o štátnom jazyku s cieľom vypustiť zo zákona ustanovenie, podľa ktorého má štátny jazyk prednosť pred ostatnými jazykmi používanými na Slovensku a následne zmeniť ďalšie ustanovenia, ktoré by umožnili určitú administratívnu agendu používať len v jazyku príslušnej menšiny, napríklad pedagogickú dokumentáciu v školách s vy-

učovacím jazykom menšín. V takom prípade by dost výrazne došlo k narušeniu národnoreprezentatívnej a štátnointegratívnej funkcie slovenského jazyka. Pritom starostlivosť o štátny jazyk sa v Slovenskej republike uskutočňuje v súlade s medzinárodnými zmluvami a pri zabezpečení jazykových a iných práv národnostných menšín. V tejto súvislosti sa žiada zdôrazniť, že zákon o štátnom jazyku sa osobitne nezameriava na riešenie postavenia iných jazykov, ktorým sa v zákone venuje pozornosť len vtedy, ak ide o ich používanie vo vzťahu k štátnemu jazyku. V zásade sa ochrana jazykov národnostných menšín a ich používanie vo verejnom styku garantuje v rámci slovenského právneho systému prostredníctvom iných právnych noriem.

PEVNOSŤ IDENTITY

Jazykové zákony sú integrálnou súčasťou vyspelých právnych systémov v mnohých štátoch, v ktorých sa starostlivosť o národný (štátny, oficiálny) jazyk pokladá za prirodzenú povinnosť štátu. Z členských štátov Európskej únie osobitný zákon o štátnom jazyku má napríklad Estónsko, Fínsko, Francúzsko, Írsko, Litva, Lotyšsko, Luxembursko, Maďarsko, Poľsko, Rakúsko, Slovinsko. V susednom Maďarsku sa napríklad v jazykovom zákone na „ochranu maďarčiny“ uvádza: „Popri cudzojazyčných nápisoch v obchodoch, médiách, na verejných priestranstvách a v dopravných prostriedkoch musia byť aj maďarské ekvivalenty. Cieľom je ochrana maďarského jazyka, ako aj zabezpečenie jazykového predpokladu jedného z ústavných práv občanov Maďarska, práva

na slobodu informácie...“ (2003). O význame takéhoto zákona možno na ilustráciu uviesť situáciu vo Francúzsku, kde ústava štátu dokonca hovorí, že občania Francúzska sú Francúzi a podľa druhého článku ústavy „výlučným jazykom tejto republiky je francúzština“. Francúzski politici sú presvedčení, že uznanie menšinových jazykov by narušilo integritu štátu a národnú identitu. V tejto súvislosti možno pripomenúť aj vyjadrenie bývalého prezidenta USA B. Obamu, že „povinnosťou každého prisťahovalca je naučiť sa jazyk svojej novej vlasti. Jazyk je jeden z dôležitých faktorov, ktoré nás spájajú, a schopnosť komunikovať v angličtine pomáha prisťahovalcom na každej úrovni rýchlo sa integrovať do pracovného procesu. Doma môže každý rozprávať akýmkoľvek jazykom, ješ akékoľvek etnické jedlo a uctievať akéhokoľvek boha alebo žiadneho, ale v USA budeme mať iba jeden úradný jazyk: angličtinu“. Samozrejme, historický vývoj v týchto vyspelých demokratických štátoch bol úplne iný ako na Slovensku.

Preto po vzniku Slovenskej republiky pri príprave takéhoto zákona sa zohľadňovala slovenská kultúrna tradícia, v rámci ktorej slovenský jazyk ako súčasť národného kultúrneho dedičstva je aj prostriedkom zachovávaní kultúrnej rozmanitosti, výrazom osobitosti slovenského národa a plní nenahraditeľnú úlohu pri uchovávaní a dotváraní národnej a kultúrnej identity. Napokon v slovenskej histórii všetky zápasy národovcov o slovenský jazyk boli zároveň aj zápasom o slovenskú identitu. V prospech ochrany a pozícií slovenčiny doma i v zahraničí veľa významných historických krokov v dejinách slovenského národa vykonal Matica slovenská. Napríklad jej historickým krokom bolo aj rozhodnutie odmietnuť v roku 1932 československé tendencie spisovnej normy slovenského jazyka, za čo si okrem iného vyslúžila kritiku československej štátnej exekutívy Československej republiky. Významným krokom Matice slovenskej bolo i rozhodnutie po roku 1990 komplexne riešiť pozície slovenčiny ako štátneho jazyka na území Slovenskej republiky organizovaním celonárodných zhromaždení a diskusií s predstaviteľmi väčšiny politických strán; pripravila aj zásady pre pripravovaný zákon o štátnom jazyku a otvorene vyjadrovala podporu všetkým ďalším pozitívnym snahám vlády SR a NR SR pri novelizovaní tejto právnej normy.

VZÁCNE IMANIE

Aj keď mnohí predstavitelia aj slovenskej inteligencie niekedy viac, inokedy menej poukazovali, že zákon na ochranu slovenského jazyka nie je potrebný, ostatné snahy niektorých politických strán opäť potvrdili opodstatnenosť ochrany slovenčiny aj prostredníctvom zákona o štátnom jazyku. Veď pre Slovákov jazyk predstavuje vzácne dedičstvo, pretože kultúrne bohatstvo zdedené po predkoch sa nám zachovalo práve vďaka jazyku, vďaka slovenčine. A pri súčasných stále viac presadzovaných liberálnych tendenciách, ktoré útočia aj na slovenský jazyk, nie každý nositeľ a používateľ slovenského jazyka bude dostatočne imúnny voči vonkajším tlakom, a teda nedokáže napokon odolávať aj vplyvom cudzích jazykových prvkov, ktoré by mohli ohroziť identitu nášho jazyka. A v tom má byť zodpovednosť každého používateľa slovenského jazyka, napríklad aj voľením politických strán, ktorých predstavitelia si uvedomujú význam slovenského jazyka na základe historickej skúsenosti i k perspektívam udržania tejto najdôležitejšej hodnoty, ktorú „vlastní“ slovenský národ ako „najľudskejší“ prostriedok na pochopenie sveta a človeka v ňom.

Medzitulky redakcia SNN

ČRŤA

V rázovitej horskej obci Závažná Poruba na úpätí Nízkych Tatier zvolnenie tempa života v letný prázdninový deň nevidno. Vo dvoroch i v záhradách sa všade niečo deje, robota „kypí“ aj uprostred obce, kde beží veľká rekonštrukcia kultúrneho domu. Trochu tichšie je iba na cintoríne na vyšnom konci dediny. No nie bez ľudí... Spolu so mnou vychádza bráničkou skupinka cykloturistov. Rozhorčení starší (asi) manželia s dvoma vnúčencami miera tam kde ja – k hrobu básnika Milana Rúfusa. Snímajú cyklistické prilby, chvíľku postoja, obchádzajú rov, niečo si ticho hovoria.

Poludnica tu stráži večný spánok poeta

A vzápätí vedno upierame zrak na majestátnu Poludnicu – vartovkyňu večného spánku umelca. Prerástla jeho životom, a tak si želal, aby na seba videli naveky. Potvrzuje mi to o pár chvíľ neskôr aj starší muž. Dôchodca. Bývalý družstevný pastier oviec. Chodí často na kus reči k manželke, ktorá sa mu pomínula nie tak dávno. Podíde, tak ako teraz, aj k hrobu básnika. Ochetne sa o ňom rozhovoria. Poznali sa. Do rodiska vraj chodieval s obľubou najmä v lete. Ľudia ho mali veľmi radi. Ozval sa ku každému. A podchvíľou hľadel na Poludnicu. Vypytoval sa, ako je tam hore, na jej svahoch. Bolo mu ľúto, že už nevládze vyjsť po jej strmom chrbte tak ako za mladi. A pastier mu všetko riekol, veď bol s ovcami hore každý deň...

Aj ja chcem byť chvíľu s pánom pôsobivých veršov. Len my dvaja. Sadám si na okraj obruby jeho „večného prilytku“, nechávam rozochvieť svoje vnútro, precítiť hĺbku pohnutia. V ruke s jedným z drahokamov jeho srdca a pera – knižkou poézie Studnička. A divajúc sa raz na Poludnicu a raz na riadky básne rovnakého názvu sa mi pomedzi smútok a tieseň stále mocnejšie prediera do pocitov lúčik radosti. Že som s ním, že vŕdnymi veršíkmi je aj letné ticho cintorína akoby menej clivé, menej smutné. Veď držím v ruke to, čo napísala jeho ruka...: Bol jeden vrch, / ba vlastne – kopček. / A medzi veľkánmi drobček. / Len akoby sa udrela / o rožtek hviezdy do čela / zem a potom jej na tom mieste / zelená hrča navrela...

Lahšie sa s tou útlou knižkou a básničkou prijíma aj známa myšlienka: Umreli, no zostávajú ďalej s nami. Ako letné kvietky na cintoríne, na úbočí Poludnice i na lúkach navôkol milej liptovskej viesky – Závažnej Poruby. No predsa len clivo, už vyššie desať rokov bez živého básnika...

Text a foto: Ladislav MALÁK

Miesto posledného odpočinku básnika

Vojenský lekár internista MUDr. Pavol VENCEL rozpráva o veľkých mužoch slovenskej politiky Zaznávaný aj vyzdvihovaný nezmar Vavro ŠROBÁR

Zhovárал sa Peter VALO – Foto: autor a archív

Vojenský lekár internista MUDr. Pavol VENCEL okrem viacerých odborných publikácií napísal niekoľko pozoruhodných kníh z oblasti literatúry faktu. V troch sa venoval vodcovi Líbyjskej džamahírie Muammarovi Kaddáfímu – Salám alejkum Líbya (1997), Bol mojím najlepším pacientom (1998), V blízkosti Kaddáfího (2019). V ďalších písal o záhadnom národovcovi Júliusovi Carmenovi alias Alfonzovi Zhorskom (2007) – Zabudnutý génius (2007), a o generálovi Milanovi Rastislavovi Štefánikovi – Koho majú bohovia radi, umiera mladý (2015). Spolu s MUDr. Jurajom Mistríkom napísal publikáciu História vojenskej nemocnice (2003). V poslednom období sa zaoberá jednou z najrozporuplnejších postáv našich dejín politikom MUDr. Vavrom Šrobárom.

Vojenský lekár internista MUDr. Pavol VENCEL je autor viacerých pozoruhodných diel z oblasti literatúry faktu. Objektom jeho sústredenej bádateľskej aj literárnej pozornosti je rozporuplná postava našej politickej histórie Vavro Šrobár, o ktorom vydáva pozoruhodné svedectvo.

• Ako by ste stručne hodnotili tohto lekára a politika?

Doktor Šrobár bol pre väčšinu režimov zaznávaný a nepohodlný politik. Napriek tomuto jednoznačne nepriaznivému hodnoteniu, ako aj mnohým politickým a charakterovým nedostatkom vidím v ňom politika, ktorý dokázal dlhodobo formovať slovenskú a českú politiku. Stal sa univerzitným profesorom sociálneho lekárstva a napísal jedinečnú Slovenskú zdravotvedu. Bol vedúca osobnosť na Slovensku v boji proti alkoholizmu, dobrý spisovateľ a lekár.

Jeho spolupracovníci v ňom videli prvého Slováka, ktorému bolo v našej histórii dopriate, aby vykonal veľké štátnické dielo.

• V roku 1993 Slovenská akadémia vied so slovenským rozhlasom pripravili reláciu o najznámejších a najzaslúžitejších Slovákoch, ktorí sa pričínili o vznik prvej československej republiky, a tým aj slovenskej štátnosti. Prečo sa Šrobár nestal ani do prvej stovky?

Objektívni znalci jeho osobného života mu vyčítajú skutočnosti, na ktorých postavil celú svoju politickú kariéru. Začalo sa to na gymnáziu v Píferove, kde sa dostal ako pansláv po vylúčení zo všetkých škôl v Uhorsku. Z tohto obdobia pochádza jeho výrok: „Zaumienil som si spojiť osudy dvoch vetiev slovanského kmeňa v jeden mohutný celok.“ Tu sa zrodil jeho až nepričetný českoslovakizmus, bez rešpektovania pripomienok jeho najbližších priateľov, s ktorými sa práve pre svoje nekritické presvedčenie rozišiel. Na smrť sa rozhádzal s Hlankom, Hodžom, ako

aj s mnohými ďalšími. Až nekritická dôvera voči Masarykovi a Benešovi ho priviedla k zrade jeho priateľa generála Milana Rastislava Štefánika, ktorý mu veril, mal ho úprimne rád a do jeho lekárskej starostlivosti zveril aj svoju milovanú matku. Z charakterových vlastností mu jeho blízki priatelia zazlievali tvrdosť až krutosť pri presadzovaní politických cieľov, žalárovanie jeho protivníkov počas výkonu funkcie ministra pre správu Slovenska (v rokoch 1918 – 1920). Opatrenia, ktoré zaviedol, boli také prísne, že ho sám Masaryk musel z tejto funkcie odvolať. Z povojnových čias spomeniem odsúdenie biskupa Vojtaššáka či kruté opatrenia na oslobodenom území Červenou armádou. V rokoch 1944 – 1945 sa podieľal na zavlčení mnohých nevinných obetí do sovietskych gulagov. Zarážajúce je, že tu mal väčšiu právomoc než zlovestná NKVD, ktorá odsuny riadila. K ďalším jeho negatívam patrila manželská nevera, koketoval s mladými dievčatami, a dokonca rozbil manželstvo svojho kolegu doktora Hála. Rád sa pozeral na dno pohárka.

Nedôveroval žiadnemu slovenskému politikovi. S Benešom intrigoval proti tým, čo sa dožadovali rešpektovania Martinského vedenia ako hlavného slovenského jadra pri rozhodovaní o ďalšom osude národa po prvej svetovej vojne. Tieto, ako aj ďalšie charakterové nedostatky neprispeli k jeho „popularite“ na Slovensku.

• Spomenuli ste jeho vzťah ku generálovi Štefánikovi. Na sto percent vieme, že to bol práve Šrobár, ktorý ho povolal, keď

Slovensku hrozila katastrofa zo strany Maďarov. Zaujímala by ma odpoveď na otázku, či sa Šrobár nepodieľal na jeho tragickej smrti.

V mojej knihe o Štefánikovi o tom podrobne píšem. Verím, že Šrobár po havárii lietadla a smrti Štefánika a troch talianskych pilotov bol spočiatku presvedčený, že lietadlo bolo zostrelené. Veď dostával podrobné správy od všetkých bratislavských vojenských útvarov. K tomu, čo tu teraz vyslovím, ma vedie nielen moje osobné presvedčenie, ale aj podrobné šesťdesiatročné štúdium týchto tragických udalostí. Šrobár si nebol istý, čo sa za tragickým skonom Štefánika skrýva. Po porade s Masarykom a Benešom zariadil, aby Štefánika pitval MUDr. Kabelík, ktorého Šrobár veľmi dobre poznal, ale na vykonanie súdnej pitvy nemal žiadne odborné predpoklady ani kompetenciu, pričom v tom čase sme mali vynikajúcich prosektorov.

• Kto bol doktor Kabelík?

Keď Šrobára vylúčili zo všetkých stredných škôl v Uhorsku zásluhou redaktora Pietra ho prijali na gymnázium v Píferove. Riaditeľom tu bol Kabelíkov otec, ináč známy jazykovedec. Len pre zaujímavosť mám v ruke dokument, v ktorom Kabelíkov vnuk tvrdí, že jeho dedo

prvom mieste vedúceho prosektora podpísaný Dr. Kabelík, ako písarka protokolu je uvedená jeho manželka Eva. Aby to bolo ešte záhadnejšie, v inom pitevnom protokole je na prvom mieste menovaný najbližší Šrobárov priateľ Dr. Hálek. Mimochodom, s Hálkovou manželkou sa po jeho smrti Šrobár oženil. Tieto pitevné protokoly len pochybnili naše, francúzske či talianske oficiálne odborné, nestranné komisiálne vyšetrenia. A podľa mňa sa tieto pochybnosti nevyriešia nikdy.

• Aký je váš názor?

V roku 1993 sa mi dostala do rúk miestoprísazná správa rotmajstra v zálohe Jana Kejmara. Je to vlastne akýsi testament, ktorý mala odovzdať slovenskej, resp. československej vláde jeho manželka Jana. Zhodou rôznych okolností po pricestovaní na návštevu Slovenska dostala na bratislavskom letisku infarkt srdca a skončila na jednotke intenzívnej starostlivosti vo vojenskej nemocnici. Bola to práve ona, ktorá mi tento neobyčajný testament odovzdala. Bol poctivo ručne spracovaný do najmenších podrobností. Uvádza sa v ňom, že Kejmarov otec svojmu synovi za prítomnosti troch svedkov prezradil, že striedal z Hurbanových kasární spolu s ďalšími siedmimi vojakmi na lietadlo so Šte-

tivo som ho odovzdal do vlastných rúk vedúceho vojenskej kancelárie prezidenta generála Mojmiru Hergoviča. Moje sklamanie prišlo ani nie o tri-štyri dni. Pri opätovnom štúdiu dokumentu si generálova sekretárka všimla, že ako čas strefby uvádza Kejmar 14.20 hodinu. Teda čas, keď Štefánik bol už dve hodiny mŕtvy. Musel som sa zmieriť s tým, že Štefánik nebol zostrelený, ale zahynul vinou nepriaznivých poveternostných podmienok. Aký je Šrobárov podiel viny za nedostatočne pripravenú pristávaciu plochu alebo zníženie rizika poveternostných vplyvov na minimum, sa neodvážim konštatovať. Na to nemám vedomosti ani morálne právo. Dnes mi vrta v hlave, prečo najvyšší slovenský predstaviteľ, ktorý pozval Štefánika do Bratislavy, nemal záujem o jeho uvítanie. Pričom mu Štefánik veril. Zveril mu do opatery svoju ťažko chorú matku. Štefánikov brat povedal: „Nikto mi dosiaľ nevysvetlil, prečo z ničoho nič Šrobár s hrstkou priateľov čechoslovakistov na poslednú chvíľu cestoval do Skalice zasadiť lipu, na čo v piatok nebolo ani počasia.“ Nakoniec zarážajúce na celej kauze je aj to, že nikdy kvôli tragédii žiadna vyšetrovacia komisia nepredvolala na výsluch vedúceho kancelárie prezidenta Masaryka, aj keď sa o jeho výsluch

Muži 28. októbra: zľava František Soukup, Alois Rašín, Jiří Stříbrný a Antonín Švehla. Vavro ŠROBÁR (celkom vpravo) do fotografie prilepili neskôr.

bol rovnako ako Beneš presvedčený slobodomurár. Kabelíkovou úlohou bolo zahľadiť stopy po eventúálnom strelnom poranení. Pitevné protokoly sú napísané lajdácky, neodborne a sú plné rozporov. Videl som ich v troch verziách. Medzi nimi bola aj posledná, ktorú prezidentovi Schusterovi odovzdal Václav Havel. Na jednom z protokolov je na

fánikom. Povel na to im vydal veliteľ kapitán Jelínek. Tento testament bol do najmenších podrobností overený viacerými kanadskými úradmi. Preto som nevidel dôvod, aby som mu neveril. Úprimne povedané, aj som sa zlomyseľne potešil, že konečne mám v ruke aj nejaký overený dokument, ktorý môže do tejto tragédie vniesť aspoň trochu svetla. Poc-

generál Češík snažil. Samozrejme, tých nejasností okolo Šrobára je veľmi veľa, ale už by sme zachádzali do rôznych konšpiratívnych teórií, ktoré by ešte viac zahmlili okolnosti katastrofy.

• Vráťme sa k Šrobárovmu detstvu. Aj v ňom je dosť nejasností, aj keď nepôsobia tak

výrazne ako tie pri spomínanej leteckej tragédii...

Domovom Šrobárovcov bola Lisková. Otec Šrobára bol pomerne bohatý katolícky gazda a richtár. Darilo sa mu, kým sa nedostal do sporu s farárom Moserom, ktorý ho obvinil zo sprenevery päťtisíc obecných zlatých. Keď spor nakoniec vyhral, prišiel kvôli právnikom takmer o celý majetok. Podstata sporu je však nejasná. Vavro Šrobár sa narodil 19. 8. 1867. Mal jedenásť súrodencov, ale dospelého veku sa dožili len šiesti. Bol prisne vychovávaný v katolíckom duchu a rodičia chceli z neho mať kňaza, o čo sa aj pokúsil. Na gymnázium bol veľmi slabým žiakom. Večne prepadal, preto putoval z gymnázia v Ružomberku na gymnázium do Levoče a odtiaľ do Banskej Bystrice a zase nazad do Levoče, kde ho pred maturitou za panslavizmus vylúčili zo všetkých škôl v Uhorsku. Nakoniec zmaturoval s opakovaním ročníka s veľkými ťažkosťami v Píferove. Po maturite sa rozhodol študovať medicínu v Prahe. Z vypočítavosti sa oženil s bohatou statkárovou dcérou so záväzkom, že sa svokor bude o neho starať počas štúdií. A on to dokonale využil. Medicínu študoval dvanásť rokov, a to nielen na Lekárskej fakulte, ale aj v rôznych „hospodách“, ako napríklad U Primasov, U Sedlokov či U Svätého Tomáša, kde mali slovenskí študenti svoje stoly. Hudobný skladateľ Mikuláš Schneider Trnavský o tomto ich štúdiu hovorí: „Ej, počas tohto nášho pražského štúdia sme prepili neraz celú našu domovinu.“ Nuž, čo, študenti sú všade rovnakí. Pijú, keď majú za čo, pijú, aj keď nemajú za čo...

• Ako je možné, že sa Šrobár pri takých mizerných študijných výsledkoch stal vysokoškolským profesorom a jedným z najväčších československých politikov?

Bol nesmierne húževnatý (samozrejme okrem učenia), cieľavedomý, nekompromisný, výborný rečník a vždy sa objavil v pravej chvíli na správnom mieste. Zároveň bol neobyčajne dravý, vedel sa vždy správne zorientovať a včas celý svoj politický život staviť na správnu kartu – na táčička Masaryka a jeho nástupcu Beneša. To je jedna stránka veci. Druhá je viac-menej konšpiratívna, o ktorej som sa dozvedel od ruských historikov, zaoberajúcich sa zdravotníckou problematikou v ruských dejinách – N. R. Razlovského, T. A. Tomešnikova a N. N. Mogučekova. A tí ma priviedli na základe ich vstupu do prísne tajných sovietskych archívov v Lublanke do druhého života Šrobára ako politika. Podľa nich bol Šrobár agent NKVD a osobne sa poznal so Stalinom, ktorý ho po celý čas jeho aktuálnej politickej kariéry chránil. Len tak sa dá vysvetliť, že prežil všetky režimy v ministerských funkciách bez straty kytičky. Mňa osobne zaujímalo, ako sa mu podarilo dostať až tak vysoko – priamo k Stalinovi. Nie je to nejaký podvrh? A vysvetlili mi, opierajúc sa o vierohodné dokumenty: Šrobár sa už ako študent priatelil s Krivošom, ktorý pochádza z druhej strany Choča. Obidvaja boli vyznávači filozofie Leva Nikolajeviča Tolstého, obidvaja panslávi, obaja doštudovali na pferovskom gymnázium...

• Potom sa však Šrobár s Krivošom rozišli...

Šrobár zostal v politike doma, Krivoš emigroval do cárského Ruska, kde urobil neuveriteľnú kariéru. Stal sa najvyšším cársnym cenzorom? Mal na to všetky predpoklady. Bol nesmierne inteligentný, neobyčajný intrigán a ovládal tridsaťpäť cudzích rečí. O Krivošovi bolo napísaných viacero kníh. U nás je najznámejší jeho životopis od Tibenského. V roku 2017 vyšla o ňom kniha od ruských historikov. Aj u nás sa

Vavro ŠROBÁR je kontroverzná osobnosť slovenských dejín.

v súčasnosti Krivošom zaoberajú na niektorých vysokých školách. Krivoš vďaka svojej inteligencii rozanalyzoval hneď na začiatku bolševickej revolúcie politickú situáciu, zradil cára a pridal sa k Leninovi, pretože ten dobre vedel, o koho ide. Krivoš nelenil a usiloval sa za každú cenu získať Leninovu a neskôr i Stalinovu dôveru udávaním svojich najbližších spolupracovníkov. To ho zachránilo od istej popravy, aj keď sa nevyhlo krátkodobému pobytu v gulagu. Jeho pomoc bolševikom bola všestranná, a to nielen v cenzorskej oblasti, ale všade, kde ho Lenin či neskôr Stalin potrebovali. Piše sa o ňom, že pre Lenina vypracoval zmluvu o Brest-litovskom mieri, ako aj iné dokumenty. Stalinovi údajne pomáhal zásobovať Caricyň (neskorší Stalin-grad, Volgograd) pri bojoch s bielogvardejcami. Chcem tým zdôrazniť, že sa musel dobre osobne poznať s vedúcimi osobnosťami bolševickej revolúcie a zostal v ich blízkosti uvedomujúci si, že jeho život visí na vlásku a smrť je veľmi reálna.

• Pokiaľ viem, po vzniku ČSR túto starí kamaráti Krivoš a Šrobár obnovili kontakty.

Nevie sa, kto prvý začal, ale to nie je podstatné. Je známe, že sa to začalo cez námestníka MZV ČSR priamo v Kremli a pokračovalo pri rôznych oficiálnych, no najmä neoficiálnych stretnutiach. Môžeme sa právom domnievať, že už v dvadsiatych rokoch informoval Krivoš o existencii Šrobára a jeho politickej aktivite Stalin a získal ho pre najbližšiu spoluprácu so ZSSR. Tak spoznal Stalin Šrobára a stal sa jeho ochrancom až do jeho smrti v roku 1950. Ešte raz zdôrazňujem, že len tak si možno vysvetliť, ako Šrobár prežil všetky režimy bez problémov. Šrobár pri rokovaniach o zmluve o priateľstve a vzájomnej

památiach na Kuna ako na večného hladoša, s ktorým sa delil o svoju porciu stravy. Politicky sa zhodli v jednom – že Rakúsko-Uhorsko vo vojne prehrá. Šrobár zároveň priznáva, že sa s Kunom (pôvodne Rumun židovského pôvodu Kohn) stretol 5. mája 1919 v Komárne za prítomnosti Jána Botta. Kuna charakterizoval takto: inteligentný, nebezpečný, zradný a veľký klamár. O dvadsaťpäť dní po tejto schôdzke zaútočili Kunovi bolševici na Slovensko. To s určitou výmehou vieme. Nevieťme však, ako ovplyvnila Šrobárova známosť s Kunom Krivoša, ktorý zoznamoval Šrobára so Stalinom.

• Vráťme sa k Šrobárovi ako lekárovi a vysokoškolskému profesorovi.

V tomto smere Šrobára nesmierne obdivujem. Napriek tomu, že jeho hlavnou životnou náplňou bola politická činnosť, žasnem, čo dokázal ako lekár. Po celom Slovensku zakladal protialkoholické spolky, šírili osvetu, písal hodnotné odborné články. Na Lekárskej fakulte založil Katedru sociálneho lekárstva a prednášal túto tematiku, v ktorej sa stal na Slovensku priekopníkom – dokonca vo väzení napísal pomerne kvalitnú zdravotvedu. A pri tom všetkom pri vzniku ČSR vykonával funkciu ministra zdravotníctva. Treba zároveň pripomenúť, že až do roka 1918 vykonával lekársku prax. Jeho ordinácie hodiny boli nepretržité. Po finančnej stránke sa nemusel mať až tak zle, keď zo svojich príjmov financoval časopis Hlas. Na lekársku fakultu prišiel až v roku 1935, keď načas skončil s politikou. Tu prednášal necelé dva roky sociálne lekárstvo ako riadny profesor a v roku 1937 odišiel do penzie. Treba pripomenúť, že Šrobár nebol naklonený myšlienke rozpustiť Alžbetínsku univerzitu, na ktorej prednášali maďarskí profesori. O potrebe jej zrušenia ho presvedčil až český profesor Hynek – zakladateľ Univerzity Komenského.

• Vráťme sa opäť k Šrobárovi a jeho charakterovým črtám.

Bol hašterivý, impulzívny, neprípúšťal kritiku o sebe, ani keď bola oprávnená. Bol nekompromisný voči nepriateľovi, žiarlivý na úspechy svojich konkurentov a mimoriadne pomstychtivý. Rozišiel sa takmer so všetkými svojimi priateľmi a nikomu nikdy nič neodpustil. V každom, kto s ním neshlásil, videl nepriateľa. Najvýstižnejšie ho charakterizovali jeho vlastné slová v časopise Hlas: „Hlas narobil veľa zlej krvi na Slovensku. Bojuje proti nám každý, hlavne katolícki a evanjelickí kňazi, že sme neverci, ateisti, nepriatelia slovenského národa atď. To nás nezaráža. To je internacionálna frazeológia od počiatku sveta všetkých reakcionárov, keď sa stretnú s pokrokom, svetlom a pravdou! Prídu tvrdé boje, nikoho sa neľakáme, lebo sme si istí našej pravej cesty. Neuza-vrieme prímerie, nebudeme hľadať kompromisy s nikým a nikde!“

Tu je vyjadrený charakter Šrobára. Hneď na začiatku svojej politickej kariéry sa zaplietol do korupcie. Jeho blízký spolupracovník a priateľ inžinier Ján Janšák, ktorý o ňom písal pozitívne, ale zároveň dodal: „Vieme, že Šrobár podľahol korupcii, ktorá charakterizuje celý vtedajší politický systém spolu s agrárnou stranou, ku ktorej patril.“ Stal majiteľom zvyškového veľkostatku a rôznych ďalších statkov a neskôr sa mu podarilo získať väčšinu v kúpeľoch v Trenčianskych Tepliciach. Tak nahonobil pomerne veľký majetok. To, čo predtým vyčítal svojim oponentom, sám rafinovane robil.

• Prečo sa Šrobár rozišiel s Hodžom?

Okolo roka 1930 mal výhodu pred Šrobárom, že bol aktívnejší

a že jeho koncepcia mala na Slovensku úspech. Šrobárova politika ostáva na Slovensku osamotená. Konflikt s Hodžom sa končí ich úplným rozchodom. Určite tu okrem politických dôvodov zohrala hlavnú rolu záväzok Šrobára pre jeho politické úspechy. Šrobár išiel dole. Po voľbách 1935 sa rozlúčil s postom senátora a do politiky nezasahoval. Hodža prežíval nový vzostup. Získal post ministerského predsedu.

• A ako to bolo vo vzťahu Šrobár – Hlinka?

Hlinka bol kmotrom Šrobárových detí. Teda od začiatku bol medzi nimi veľmi blízky až dôverný vzťah, ktorý sa vyvíjal rôznymi štádiami od priateľstva cez averziu až sa po vzniku ČSR cesty oboch politikov definitívne rozšli a ich nevráznosť prerástla až do verejných útokov! Šrobár robil všetko možné, aby činnosť SLS a neskôr HSLŠ, ktorá bola jednoznačne za autonómiu Slovenska, oslabil. Spomeňme aspoň jednu z desiatok Šrobárových intríg, ktorými sa túto stranu pokúsil rozložiť. Vedúci funkcionár SLS Juraj Koza Matejov, redaktor Slováka, prijal cez Šrobára od prezidenta Masaryka tri milióny Kčs, aby založil nový časopis Slovenský národ, ktorý mal predstavovať opozičný smer v SLS. Celú akciu mal na starosti maďarský Žid Vajda, ktorý ju prezradil Hlinkovi. Strhol sa obrovský poplach. Hlinka o Šrobárovo podrade interpeloval v Národnom zhromaždení sťažnosťou priamo na intrigána Beneša! Vtedy si Hlinka naklonil mnoho tápa-júcich Slovákov.

• Nemožno obísť Šrobárova odbojovú činnosť v Slovenskom národnom povstaní.

Tú možno rozdeliť do dvoch období: 1938 – 1943 a 1943 – 1944. V prvom období sa sústredil na udržiavanie kontaktu s Benešom a členmi československej emigrantskej vlády. Robil to cez rôzne firmy ako Kotva, Baťa, Cukrovinky. Zameiaval sa najmä na spravodajskú činnosť pre západ i východ. Je známe, že už po vzniku Slovenského štátu sa stretával opakovane so sovietskym veľvyslancom Puškinom. Robil to až do jeho odchodu zo Slovenska. V druhej polovici roka 1943 nastal v odbojovej činnosti Šrobára obrát i vzhľadom na postupné porážky Nemecka vo vojne. Zakladal bojovú skupinu, v ktorej boli veľmi silné osobnosti: Karvaš, Zatko, Viliam Pauliny, Krasko, Šoltés, bratia Veselovci a ďalší. Dokonca do nej zverbovali aj predsedu Slovenského snemu Dr. Martina Sokola. Táto skupina sa podieľala na pripravách SNP. S ňou úzko spolupracovala aj Ústredňa štátnej bezpečnosti, ktorej členovia pre-zrádzali akcie pripravované proti skupine. Šrobár z vlastných finančných zdrojov vyčlenil vysokú čiastku na podporu SNP. Na chate Nábělkovcov na Donovaloch sa s príslením Šrobára pripravila Proklamácia revolučného výboru, ktorú 29. augusta 1944 prečítal podplukovník Mirko Vesel v rozhlase. Teda SNP jednoznačne vyhlásili vojaci, a nie politici! Prvého septembra 1944 sa vytvorila povstalecká SNR, ktorá prevzala vládu a výkonnú moc na oslobodenom území. Jedným z predsedov bol Šrobár. Osemnásteho októbra sa začala nemecká protiofenzíva. Povstalecké jednotky sa stiahli do obrany. Na záver k tejto otázke treba pripomenúť, že 23. októbra odletel Šrobár na čele vedenia SNR do ZSSR. Kým mnohí vojaci a partizáni padli v bojoch, organizátori SNP, až na malé výnimky, prežili bez ujmy. Po návrate do oslobodených Košíc v januári 1945 sa členovia SNR začali podieľať na politicko-spoločenskom živote. Šrobár prežil bez problémov komunistický prevrat vo februári 1948 a ako Stalinov chránenec profitoval až do svojej smrti.

Matica slovenská vydáva desivý obraz našej kriminality – knihu *Zločin po slovensky* Prišli kúpiť videokazety a platili spíškou guliek

Ján ČOMAJ – Foto: internet

Róbert Matta mal v apríli 1994, keď sa to stalo, dvadsaťdva rokov, jeho kamarát Viliam Hauser o rok viac. Práve odišli z podniku Istrochem, kedysi známej „dimitrovky“, aby sa poobzerali po lepšej robote. Nijakí gauner. Vila Hausera síce raz odsúdili pre bitku a raz pre alkohol za volantom, Róberta Mattu raz za krádež auta. Inak nijaký vážny šrám, len absencie a alkohol. Aspoň toto sa patrí o nich vedieť, skôr ako vstúpi do deja. Na konci zostane sedem mýtvov.

Vietnavec Tran Xuan Kham, na Slovensku ho volali Kamoš, prišiel v poslednej vlnе pracovných síl z Vietnamu niekedy v roku 1985. Mal priateľskú povahu, prezývka Kamoš mu pasovala. Keď si u nás už zvykol a domov poslal pár bicyklov a valút, povedal si, že sa ta už nevráti. Veľa bolo takých. Ich rozhodnutie ovplyvnil aj novembrový prevrat a možnosť obchodovať. Zoznámil sa s vietnamskou dievčinou, o dva roky mladšou, Nguyen Thi. Našli si kútik v slobodárni, vedeli si zrátať, koľko im to vynesie, ak budú tovar kupovať za lacnejšie peniaz doma a predávať ho tu. Aj keď prirátajú dopravné náklady a clá.

■ ŠIKOVNÍ PODNIKATELIA

V „dimitrovke“ pracoval ďalší Vietnavec – Nguyen Minh Hai. Hajko ho volali, vrstovník. Dali sa dovedna. Onedlho k nim pribudla dievčina Dao Thi, Hajkova milá, a osemnástočný Tran, prezývaný Koník, večne bol v pokluse. V roku 1992 si povedali, že nastal čas postaviť sa na vlastné nohy. Na spoločný účet v banke zanesli dvadsaťtisíc korún, čo stačilo na založenie spoločnosti s ručením obmedzeným – vznikla firma DUK, predaj elektroniky a textilu. V jednej hale skladov na Starej vajnorkej si zriadili obchod aj bývanie. Hajko sa s Dao Thi mýtým

SÚDNIČKA

oženil. Najvyšší čas. Tridsiatnička je vo Vietname na ocot.

Hala bola v areáli spoločnosti ZIPP, a keďže ten bol otvorený od skorého rána do ôsmej večer, mohli rozšíriť zásobovanie malopredajcov aj o obchod pre verejnosť s otváracími hodinami od ôsmej do ôsmej. Koník vedel najlepšie po slovensky, tak viedol predajňu. Šikmooké dámy sa sriedali ako predavačky. Nemali do práce ďaleko – dvadsať rokov zo zadnej časti haly, ktorú si vietnamské rodiny upravili na bývanie.

■ HROZNÉ RÁNO

Imrich Takáč, nočný vartáš susedného závodu Perlit, vyliezol z vrátnice včasšie ako inokedy. V apríli skoršie svitá a noc mal pokojnú, mohol si pospať. Do služby nastúpil včera, teda v piatok večer o siedmej, skontroloval, čo mal skontrolovať, a sadol si pred obrazovku. Zamkol vchod. Až nadržanom ho prebral z driemotí rachot nákladných áut. Zbalil sa, že počká na vystriedanie. Od autobusovej zastávky kráčala k bráne ZIPP-u pani Mikulcová, opatrovateľka deväťmesačnej dcéry Hajka a jeho manželky, tá sa hneď po pôrode náhliha pomáhať manželovi – klientela sa stále rozširovala. V sobotu a v nedeľu mávala Mikulcová výlet voľno, dnes však šli manželka na výlet s krajanmi, tak sa ponúkla, že príde, pre malú by bol výlet únavný. Zakývala strážnikovi a chcela si otvoriť bránu ZIPP-u, bola však ešte zavretá. Takáč zdvihol ruku, aby počkala, a ukázal jej, že ide telefonovať. Zavolať na vrátnicu ZIPP-u, aby jej otvorili. Na ceste zastalo auto. Vystúpil akýsi Vietnavec. Istotne z partie výletníkov, ešte jej aj zakričal: „Počkajte, panička! Zavolám vrátnika!“ Preskočil plot, prebehol cez parkovisko k vrátnici ZIPP-u a zamieril do objektu svojich krajanov. V okamihu sa hnal nazad: „Tam leží človek, vy neist tam!“ šušlal Mikulcovej a vbehol k Takáčovi na vrátnicu. V očiach mal

V čase zločinu boli páchatelia ešte mladí ľudia. Vo väzení si odsedia doživotie. Súd nedávno zamietol ich žiadosť na skrátenie trestu.

Jedna z najbrutálnejších lúpežných vražd v dejinách slovenskej kriminalistiky sa odohrala v predajniach a skladoch obchodníkov na Starej vajnorkej ceste v Bratislave, kde v apríli 1994 dvaja chladnokrvní vrahovia Róbert Matta a Viliam Hauser postriegli päť Vietnamcov a udusili aj ich dieťa, za čo ich odsúdili na doživotie...

hrôzu. Za pultom predajne ležal mŕtvy Tran Xuan Kham – Kamoš. V ľavom spánku mu čierla diera lemovaná zaschnutou krvou. Na dlaždiciach plno krvavých flakov...

Do telefónu chcel hovoriť rýchlo, ale zasekával sa, plietol, opakovane vety. Keď zložil, hľadeli naňho vyvalené Takáčove oči: „Čo nekričali o pomoc? Prečo nik nedobelhol...?“

To prišlo na um aj Vietnamcov. Khama nezastreli pred chvíľou, ale niekedy večer. Krv na slucho aj na podlahe bola zaschnutá... Prečo odvtedy nikto nevolal pomoc? O niekoľko minút došla hliadka a za ňou kriminalisti.

Pri plote sa zhromaždili zvedavci. Policajti ich do reálu ZIPP-u nepustili. Ani Takáča, aj keď ich presvieďal, že on je vlastne svedok. Necelé dva metre od hlavného vchodu haly za predajným pultom ležal Kamoš nohami k dverám, hlavou na pravom boku, so vstrelom v ľavom spánku. Keď obeť obrátili, našli päť strelných ráň na hrudníku, zrejme zo samopalu. Expertiza to potvrdila: škorpión, kaliber 7,65 mm, nastavený na dávkavy. Vrah páliť z jedného metra a aj keby obeť okamžite dostala lekársku pomoc, neprežije. Strela do hlavy bola následná, z pištole a z blízkosti. Rana istoty.

Medzi obchodom a obývacou izbou bola druhá obeť – Kim Dung, Hajkova manželka. Jej ruky sa dotýkali ďalšej mŕtvej ženy Ngyuem Thi, Kamošovej družky. Obe boli zastrelené tou istou pištoľou do týla. Pri súdnej pitve našli v maternici tridsaťtiročnej Kim Dung plod dievčatka. Vedľa ležal Koník. Deravý ako rešeto.

Na konci obývacieho priestoru pri dverách do kuchyne ležala ešte jedna obeť. Hajko. Ležal na pravom boku. Na tvári mal kusy šatstva, povyhádzované zo skrine, kde lupič či lupiči hľadali bohatstvo. Útočník strieľal napochytro, bez mierenia a dávku.

Oproti kuchyni bola ďalšia miestnosť – spálna mladomanželov

Hajkovicov. Neporiadok ako všade, svedectvo o bezohľadnom hľadaní. Jednému z kriminalistov zrak padol na neporiadkový kopu paplónov a vankúšov, naukladných na seba: v celom tom chaose jediný usporiadaný prvok. Postupne dvíhal vankúše a prikryvky. Celkom naspodku, tváričkou ku kobercu, ležalo batofa. Udusené.

■ DÔSLEDNÉ PÁTRANIE

Prišli správy zo súdneho lekárstva a Kriminalisticko-expertízneho ústavu Policajnej akadémie, vyšetrovacia skupina pridala k tomu osobný pocit z miesta činu a intuíciu. Tak sa začali črtať obrysy tragickej udalosti. Obete našiel mladý Vietnavec v nedeľu ráno, ale tragédia sa odohrala ešte v piatok po odchode pani Mikulcovej. Obhliadka tiel a pitva určili čas smrti všetkých šiestich na piatok medzi 19. a 21. hodinou.

Pri študovaní materiálov a rozhovoroch so zainteresovanými ma najviac zaujal práve začiatok pátrania, jasnovidný scenár sledu udalostí, ktorý vedúci vyšetrovania predložil tímu ako pravdepodobnú verziu, a tá sa takmer do písmenka zhodovala s tým, čo sa zistilo. Myslí si, že práve vďaka tomu boli páchatelia o dva týždne za mrežami. Patológie, daktyloskopie, psychológovia, psychiatry, balistici, pracovníci finančnej polície, colnej správy, akustici, ktorí skúšali v priestore vraždy počutelnosť výstrelov z podobných zbraní, aké použili útočníci – s tľmičmi a bez nich, tí všetci mali podiel na vypracovaní pravdepodobnej verzie udalostí, ktorá sa stala východiskom pre hlavný smer vyšetrovania. Neverili by ste, čo všetko dokážu odborníci vyčítať z rany po guľke. Druh, typ a kaliber zbrane. Pravdepodobný čas zločinu. Istotne. Postoj a výšku vraha. Vzdialenosť a pohyb obeť. Skutočnosť, či sa obeť bránila, či ho poznala, či prišiel zamaskovaný, či bol jeden, dvaja, viaceri... A veľa ďalších údajov. Stopy po páchateloch a situáciu

v priestore svedčia aj o motive. Útočník zväčša pracuje v rukaviciach, ale nie vždy od začiatku. Ak ide k osobe, ktorá ho pozná, vstupuje bez zahalenia, masky a rukavic, rátajúc vopred, že na tom nezáleží, mŕtvy nesvedčia. Chyba. Aj mŕtvi svedčia.

Na zárubni dverí detskej izby kriminalisti našli odtlačok dlane. Nepatrilo Vietnamcom ani opatrovateľke Mikulcovej. Bol čerstvý, nezapršený, neprekrytý. Zrejme vrahova dlaň. Viac usvedčujúcich odtlačkov nenašli nikde – ani na rozmetaných zásuvkách, ani na rozbitých pohároch, na okne, kľučke, policiach... Vrah, alebo aspoň jeden z vrahov, bol bez rukavic. Tie si navliekol, až keď išiel rabať.

Vojsť v apríli do obchodu v rukaviciach, vyberať si v nich tovar, platiť... to by bolo podozrivé. Jeden z vrahov prišiel teda kupovať. Možno práve tie dve videokazety, čo zostali na pulte. Obsluhoval ho Koník. Vieme, že hovoril najlepšie po slovensky, a tak väčšinou on bol za pultom. Keď chcel prijať peniaze, zohol sa. Prvé strely ho zasiahli vtedy a zblízka. Ďalšie guľky dostal z väčšej vzdialenosti a od chrbta, keď už-úž mizol v susednej miestnosti. Samozrejme, v behu musel padnúť smerom do vedľajšej izby...

Tak sa rodila vízia kriminalistov o tom, čo sa tu udialo.

■ VERZIA KRIMINALISTOV

Krátko pred zatváracou hodinou predajne, teda približne o trištvrte na osem, vošli do obchodu dvaja zákazníci. Na Starú vajnorскую cestu prišli zrejme autom, ktoré odstavili došli ďaleko od miesta činu. Masky ani rukavice na sebe nemali, zbrane mali ukryté. V obchode si kúpili dve videokazety. Keď šli platiť, predavač Koník otvoril zásuvku registračnej pokladnice. Vtedy ho jeden z mužov vyzval, aby odovzdal peniaze, ktoré má v kase. Predavač sa po ne zohol a dostal krátku dávkou zo samopalu. Ešte sa pokúšal ujsť, ale vo dverách do obývacej časti ho dostihli ďalšie guľky. V obývacej miestnosti vyskočil od televízora spolumajiteľ obchodu. Skosila ho dávkou zo škorpiónu...

Do deja zasiahol druhý z vrahov. Šiel do obývacieho priestoru. Objavil dve Vietnamky, jednu na zemi, druhú, ktorá sa práve chystala schovať. Zblízka ich zastrelil pištoľou. Zvonku prichádza ďalší z majiteľov. Bol zamknúť sklad a chystal sa zavrieť aj obchod – bolo dvadsať hodín. Pri vchode strážil samopalník. Ten, čo zažutočil ako prvý. Prichádzajúcu postavu odrovnal. Keď muž s pištoľou prezeral byť, v detskej izbe sa ozval plač. Znelovzního ho. A tak zložil dieťa na zem dolu tvárou a naukladal naň paplóny, vankúše a deky. Dieťa zmlklo. Obaja útočníci vzali peniaze, valuty a cennosti, ktoré našli, približne o 20.30 vypli hlavný istič elektrickej siete a objekt opustili. Preskočili bránu v areáli ZIPP-u, ktorú už medzičasom zamkol vrátnik podniku, zalezený pri televízore.

Všetko potvrdzovalo tento sled udalostí. Kto sú však tí dvaja muži, čo si prišli kúpiť videokazety a platili spíškou guliek? Na túto otázku polícia odpoveď nemala. Skúsila ju hľadať vylučovacou metódou.

■ MOŽNÉ ALTERNATÍVY

Prvá alternatíva: výpalníci. Nebývalo zvykom, aby vydierali čínskych a vietnamských obchodníkov. Báli sa ich pomsty, veľmi nebezpečnej,

vzhľadom na spolupatričnosť a vzajomnú pomoc uzavretých komunit.

Rasovo motivovaná vražda. Túto verziu nemožno ignorovať. Aj keď proti nej hovorila profesionálna akadémia – rasistickí maniaci by obeť stĺkli, možno aj ubili na smrť, tu si však nikto nevšímol, že sa niečo deje. Rasový motív teda možno vylúčiť.

Mafiánska vražda. Tú už nemožno. Keď si však finanční odborníci prezreli účtovné doklady spoločnosti, nezistili nič, čo by svedčilo o mafiánskom podnikaní. Pomerne veľké sumy mali riadne uložené v Slovenskej sporiteľni, vo Všeobecnej úverovej banke a v banke Haná. Fakturácia zásobovania i predaja bola bez chyby. Nad normu bola iba ich hotovosť – pri spôsobe podnikania Vietnamcov je to však bežné. Trhovníci napríklad platia svojim dodávateľom v hotovosti, napríklad ázijských študentov, ktorí pre nich šijú džínsy. Keby sa mafiáni chceli zmocniť ich majetku, podnikli by iné kroky, snažili by sa položiť firmu na kolena, zmocniť sa ich imania, a nie malej hotovosti, približne milión trisťtisíc korún. To je naozaj len pohotovostný kapitál, nič viac.

Boj vietnamských klanov. Nie. Vlastní by asi nesiahli na ženy. A určite by nezavraždili dieťa.

Zostala najjednoduchšiu možnosť: brutálna lúpežná vražda. Dvaja útočníci, možno ešte komplic, ktorý ich priviezol a odviesol. Pravdepodobne Slováci, dá sa predpokladať, že s obeťami sa poznali, je dosť možné, že v bývalom zamestnaní, to znamená v Istrocheme.

Táto verzia sa stala východiskom pre hlavný prúd vyšetrovania.

Pozornosť sa upriamila na priateľstvá Vietnamcov z chemickej fabriky. Kto a s kým sedával pri pive. Kto im pomáhal pri podnikaní – účtovná evidencia, manuálne práce pri vykladaní a nakladaní tovaru, doprava...

■ POLICAJNÁ FINTA

Už v prvých dňoch sa objavilo meno Hilar Hájek. Pracoval pre vietnamskú firmu DUK ako šofér. Pri pive neraz spomenul, koľko majú tí vandráci peňazí! O niekoľko dní polícia vedela, s kým sa stretáva a kto je kto. Z amorfnej masy pivárov sa vynorili dve figúry: Róbert Matta, Hilarov bratanec, a Viliam Hauser, ich kamarát. Polícia ich začala sledovať. A práve vtedy im obaja zmizli z obzoru. Ukázalo sa, že sú v zahraničí. Vedúci vyšetrovania vypustil do tlače informáciu, že polícia podozrieva z vraždy Vietnamcov jednu mafiánsku skupinu... Zabralo to. Hauser a Matta sa dozvedeli, že vzhľad je čistý a nijaké nebezpečenstvo im nehrozí. Ani na hraniciach. Na pár dní sa vytratia z republiky. Hauserov brat Tomáš ich vzal do auta a zamieril do Nemecka. Obaja mládenci sa ukryli pri Mníchove u Hauserovej sestry Ingrid, kým sa doma hladána neutíši. Z jej bytu vyrážali na pivné záťahy. A vrátili sa. Neprešiel dlhý čas a povedali si, že vonku je to akési veselšie. A chystali sa znova do Nemecka. Okrem toho sa Hauser bál, aby jeho kumpán, ktorý rád míňal peniaze ako bláznivý, neupútal pozornosť nejakého donášača. U Ingrid môžu skrýť aj balík dolárov, za ktoré si chceli kúpiť dve poriadne autá, najradšej Mercedesy. Zatiaľ mal auto len Hauser, aj to staré Tipo. Nechá ho bratovi Tomášovi, povedal si. Rozvážal ich, aj v ten večer ich vyzol kúsok od cieľa a čakal, kým akciu neskončili. Po akcii ukryl použité zbrane, schoval peniaze... Auto mu právom patrí.

Na hraničnom priechode Petražalka-Berg ich 19. apríla 1994 polícia zadržala. Najvyšší súd potvrdil prvostupňový rozsudok pre oboch aktérov: Doživotie.

Juraj ŠUCHO-SZONDY, hrdina protitureckých bojov, pochádzal z Turca

Hrad bránil do posledného muža

Text a foto: Ľubomír ŽILA

Juraj ŠUCHO bol vojak a kapitán hradu Drégel' v Maďarsku, ktorý sa nachádza necelých desať kilometrov juhovýchodne od mesta Šahy. Zahynul pri hrdinskej obrane tohto hradu, keď tri dni s pol stovkou vojakov úporne odolávali útoku desaťtisícového tureckého vojska. Do histórie a literatúry sa zapísal pod maďarským prímenom Szondy/Szondi.

Maďari Juraja ŠUCHU prekrstili na Szondyho a spravili z neho národného hrdinu. Takúto sochu mu postavili v Budapešti.

Hrad Drégel' stál Turkom v ceste k bohatým banským mestám na území Slovenska, preto sa ho rozhodli zmocniť za každú cenu.

V maďarskej obci Drégely neďaleko od Šiah zostal ako pamiatka na hrdinského obrancu hradu iba tento sarkofág s vyobrazením statočného protitureckého bojovníka Juraja ŠUCHU, ktorý sa narodil v Turčianskej stolici na majetku šľachticov Révaiovcov.

Juraj Šucho sa narodil okolo roka 1500 v Turčianskej stolici na majetkoch Révaiovcov. Pochádzal z meštianskej rodiny, z kruhov schudobneného zemianskeho rodu z Turca. V detstve si ho k sebe zobral František Révai, ktorý ho naučil čítať a písať, a na hrade Sklabiňa sa stal aj rytierom. V bitkách o pohraničné pevnosti sa vyznamenal príkladnou statočnosťou. Do histórie sa zapísal v polovici štyridsiatich rokov 16. storočia, keď Turci obsadili Ostrihom a hrad Novohrad. Ostrihomský arcibiskup Pavol Várday ho v roku 1546 vymenoval za správcu Drégeľského panstva a kapitána hradu Drégeľy.

OSUDNÝ ROK

Počas osudného roka 1552 budínsky paša Hádím Ali pritiahol začiatkom júla pod múry hradu Drégel' a obkľučil ho. Dve početné turecké formácie ostali priamo pred hradom, tretia pravdepodobne uzavrela cestu vedúcu na Šahy a Darmoty, aby obrancovia hradu

nedostali pomoc od banských miest a Novohradu.

Drégeľskí obrancovia pred hradom podpálili snopy sena a začali nepriateľa ostreľovať. Na hrade však mali len dvanásť pušiek a niekoľko diel malých kalibrov, pričom počet obrancov vrátane bojaschopných mužov, ktorých s veľkou pravdepodobnosťou naverboval Juraj Šucho, sa pohyboval medzi sto päťdesiatimi až dvesto päťdesiatimi. Šucho a obrancovia hradu Turkov odrazili a spôsobili im pritom veľké straty. Útočníci však čoskoro prelomili vstupnú bránu a po troch dňoch nepretržitého obliehania sa pripravili na rozhodujúci útok. Šiesteho júla, keď už bolo zrejme, že sa značne poškodený hrad nemôže ubrániť, Hádím Ali paša prerušil ostreľovanie a vyzval Šucha, aby sa aj s posádkou vzdal, pričom im sľúbil slobodu a bezpečný odchod. Kapitán hradu ponuku na kapituláciu odmietol a rozhodol sa hrad brániť do posledného muža. Všetky cenné veci v hrade spálil a po rozlúčke so svojimi koňmi ich všetky pozabíjal, aby sa nedostali do tureckých rúk. Posledný útok trval niekoľko hodín, pretože obrancovia hradu kládli hrdinský odpor a padli do posledného muža.

POSLEDNÁ SALVA

Šucha nariadil vystreliť poslednú delovú salvu a so zbraňou v ruke sa bránil ešte aj vtedy, keď mu guľka prerazila koleno a musel bojovať kľučiac. Turci odrezali mŕtvemu kapitánovi hlavu a doniesli ju Hádím Ali pašovi. Ten ju vystavil na obdiv svojej armáde so slovami, že by bol šťastný, ak by všetci bojovali ako tento človek. Potom nezvyčajne vzdal úctu Šuchovmu hrdinstvu tým, že ho dal pochovať so všetkými vojenskými poctami a na znamenie jeho odvahy dal vztýčiť nad hrobom jazdeckú kopiju s vlajkou.

V maďarskej kultúre sa hrdinský boj Juraja Šucha stal národným príkladom. Umenie susedov spodobnilo a vyzdvihlo mladíka, pochádzajúceho z nižších vrstiev, nadaného, dobrých povahových vlastností, ktorý sa vďaka svojej statočnosti stal hradným kapitánom a v boji bol príkladom vytrvalosti, odvahy, vernosti a vynikol hrdinským sebaobetovaním. Jeho meno sa objavuje v mnohých dielach maďarskej literatúry, nesú ho ulice a mnohé úrady po celej krajine a na jeho počesť vznikli aj rôzne umelecké diela. V dedinke Drégelypalánk je osadený jeho sarkofág a v Budapešti má svoju sochu.

Po dlhej a ťažkej chorobe nás pustil známy básnik a prozaik Igor GALLO

Obdarený činorodnosťou trvalej platnosti

Text a foto: Daniel RAKYTA

Koncom júna sa navždy zastavil tlkot srdca Igora GALLA. Jeho životná opona sa natrvalo uzavrela vo veku osemdesiatich rokov po dlhej a ťažkej chorobe. Javisko života opustil básnik, prozaik, kultúrny publicista a člen Spolku slovenských spisovateľov.

Narodil sa 13. apríla 1936 vo Svätom Ondreji nad Hronom (dnes Brusno), kde krátky čas pracoval jeho otec živnostník. Po rokoch sa rodina vrátila do Brezna, kde žilo niekoľko jej generácií. V tomto meste skončil základnú školu a v roku 1954 zmaturoval na miestnom gymnáziu. Absolvoval štúdium ruštiny a slovenčiny na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Počas vysokoškolských štúdií sa začal prejavovať ako básnik, jeho verše vyšli vo viacerých periodikách. Ihneď po ukončení školy (roku 1959) nastúpil do Literárnej redakcie Slovenského rozhlasu.

SÚSTREDENÝ NA LITERATÚRU

Dôležitým obdobím bola preňho redaktorská práca v týždenníku Kultúrny život, kde pôsobil od roka 1963 až do jeho zániku v roku 1969. Neskôr pracoval ako vedúci kultúrnych rubrik v denníkoch Ľud a Čas (krátko i po jeho premenovaní na Nový čas). V rámci publicistickej činnosti sa venoval najmä literárnej proble-

matike, ale písal aj o udalostiach z oblasti výtvarného umenia, najmä o výstavách členov Skupiny Mikuláša Galandu – napríklad Milana Láluhu a Rudolfa Krivoša, ktorí sú autormi obálok jeho kníh. Okrem toho recenzoval premiéry divadelných predstavení. Ukážky z jeho poézie vyšli v analógiách v ukrajinčine, ruštine, angličtine. Predkladal z ruského, ukrajinského, poľského a nemeckého jazyka.

ČRTA

Debutoval v roku 1963 básnickou zbierkou Tvárou k prichodu. Vydal tiež zbierky Spaľovanie, Prinavrátený čas, Človek medzi ľuďmi, Pastorále, Putovanie v kruhu či Stred zeme. Próze sa venoval najmä v dielach Bosé cesty, Lásky padá do Hrona a Holuby nesú smrť. Bol autorom mnohých ďalších diel najmä pre deti a mládež. Získal aj cenu Literárneho fondu za pôvodnú literárnu tvorbu v roku 2008 za dielo Biele

Týždenník Kultúrny život bol štartovacou plochou pre mnohých literátov, ktorí po jeho likvidácii sa museli ťažko prebijať na stránky iných novin aj do vydavateľstiev. Podobný osud čakal aj na básnika, prozaika a publicistu Igora GALLA.

noci Atom klubu. Za knižku Rozprávky z kolibôčky bol v roku 2006 ocenený výročnou cenou Spolku slovenských spisovateľov. V roku 2006 mu udelili aj Cenu primátora mesta

Brezna za zásluhy v prospech rozvoja mesta, jeho propagácie, spoločenského a kultúrneho rozvoja a v roku 2010 sa stal Čestným občanom mesta Brezna za celoživotnú tvorbu pre deti, mládež i dospelých a za zviditeľňovanie mesta a regiónu Horehronia vo svojej tvorbe.

VERNÝ HOREHRONIU

Aj keď celý dospelý život, vzhľadom na profesionálne uplatnenie prežil v Bratislave, na svoj horehronský kraj a mesto Brezno nedal dopustiť. Tam, kde sa človek narodil, tam vždy zanecháva svoje korene a nesie si svoju rodnú hruď v srdci. To bezvýchradne platí pre Igora Galla. Nikdy nezabudol na svoj rodný kraj a rád sa o ňom zmieňoval i vo svojich prácach. V tomto kraji si rodina kúpila aj rekreačnú chalupu, ktorá stojí v krásnom horskom prostredí v Sihle. Nechodieval tam síce často, lebo je to z Bratislavy dosť ďaleko, ale keď sa už vybral, tak to boli týždne a niekedy i mesiace strávené s manželkou, dcérou a vnučkami. Často sa zúčastňoval na pretekoch volských záprahov Jarmo v Sihle, pre ktoré viackrát pripravoval básnickú zdravotnicu na ich slávnostné otvorenie. Za svoju aktivitu v tomto prostredí sa stal aj čestným občanom tejto obce.

Igor Gallo bol činorodý človek, na ktorého sa nezabúda. Človek odišiel. Zostanú však spomienky a jeho dielo trvalej hodnoty. Česť jeho pamiatke!

HUMORESKA

Na svete je nový termín – doteraz nepoznaný. Plyn slobody. Učebnice chémie sú razom zastarané. Ako sa vyjadril vysoký americký vládny predstaviteľ, USA európskemu kontinentu znova dodávajú slobodu. V podobe plynu slobody. Môžeme byť hrdí na podiel Slovenska na tejto prevratnej novinke. Slová – eurokomisár Šefčovič, bol otvárať nový termín na vývoz skvapalneného plynu spolu s americkým prezidentom v USA. Aby nám USA mohli dodávať plyn slobody. Za ktorý budeme platiť viac ako za plyn neslobody, ktorý teraz odoberáme odkiaľsi z východu. Každý špás niečo stojí. Pred dvesto rokmi nadaný rabínsky synček Moses Mordechaj Marx Levy, skrátene menom Karol Marx, definoval slobodu ako poznanú nutnosť. Dobré, že sme jeho učenie zavrhlí. V duchu jeho učenia by sa niekto nebudaj mohol opýtať, prečo je nutné používať u nás drahý plyn slobody?

Prečo bude treba prerobiť učebnice chémie

Pred polstoročím sme na vtedajšej slovensko-sovietskej hranici slávnostne otvárali plynovod Bratstvo. Plyn, ktorý ním prichádzal, podľa americkej schémy a logiky nám prinášal bratstvo. Plyn bratstva. Záhadnými odpredajmi, za ktoré ešte nikto nesesedi, skončilo štyridsaťdeväť percent plynovodu v českých súkromných rukách. Ťažko povedať či je teraz plyn v rúrach plynom bratstva, alebo niečoho iného.

Nemci si stavajú už druhú plynovodnú rúru smer východ. Východ ich vždy priťahoval. Turci si potiahli vlastnú južnú rúru. Bulhari boli skritizovaní za závislosť od plynu z Ruska cez Ukrajinu. Rusi im pomohli v rozhodovaní ako ďalej. Rúru cez Ukrajinu naplánovali odstavíť. V máji sa začali Bulhari s Grékmi spájať plynovodom a tešia sa na tranzitné poplatky od Šrbska, Rumunska a ďalších krajín smerom na Západ. Koľko tranzitných a dopravných poplatkov sa započíta do našej ceny plynu, kým z USA dopláva k našim hraniciam?

Keď sa už teda idú preraďovať učebnice chémie, bolo by vhodné využiť príležitosť a premenovať viaceré chemické zlúčeniny. Pri rope by to mohla byť Ropa Borata. Aspoň tá časť, ktorá ide z Kazachstanu. Borat by bol dobrý herec v sfilmovanom príbehu privatizácie Slovnaftu a celého nášho chemického priemyslu. Ropa Majdanu. To by bola tá, ktorá prejde ropovodom Družba a nie je ukradená na polceste. Aj keď už v období budovania socializmu u nás boli pochybnosti, ktorým smerom ropa v ropovode tečie. Teraz v období slobodného prístupu k informáciám už vieme, že chvíľu tam, chvíľu naspäť, chvíľu nikam.

A drevo, ktoré sa vyváža od nás, by mohlo mať názov Drevo chudoby. Ak platí americké pravidlo, že ich plyn slobody nám prináša slobodu, Rakúsko onedlho skrachuje. Vyvezieme mu všetku našu chudobu.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

FARBA JE NAŠA VÁŠEŇ

POKROČILÁ TECHNOLOGIA TLAČE V SKÚSENÝCH RUKÁCH

PROJEKT DESAŤROČIA V TLAČIARNI NEOGRAFIA!

Nový unikátny osemfarebný stroj vo formáte B0 s obracačom.
Ešte väčšie kapacity hárkovej tlače a kratšie termíny výroby!

Do strojového parku tlačiarne NEOGRAFIA pribudol ďalší tlačový stroj vo formáte B0 s možnosťou súčasnej tlače na obidve strany hárku. Najnovšie zariadenie posilní strojový park ôsmich hárkových strojov a dvoch rotačiek. Plánovaný začiatok prevádzky stroja - marec 2017.

Viac na www.neografia.sk

Jedno z najstarších slovenských múzeí má vyše stotisíc historických predmetov

Pútavý obraz dejín Gemera a Malohontu

Martina OŠTROM MAREKOVÁ – Foto: GMM

Gemersko-malohontské múzeum v Rimavskej Sobote je piatym najstarším múzeom na Slovensku, vzniklo v roku 1882. Od roka 2002 je zariadením Banskobystrického samosprávneho kraja a plní funkciu regionálneho múzea dokumentujúceho prírodné a kultúrne dedičstvo regiónu Gemer-Malohont. Už vyše dvadsať rokov sa orientuje aj na dokumentáciu hmotného a nehmotného dedičstva Rómov na Slovensku. Jeho poslaním je chrániť, obohacovať a prezentovať rozsiahle zbierkové fondy, ktoré momentálne predstavujú 103 988 predmetov. Múzeum plní viacero úloh a jednou z nich je kultúrno-vzdelávacia činnosť, v rámci ktorej dvoma stálymi expozíciami a niekoľkými výstavami prezentuje zbierkové fondy. Ročne ich pripraví jedenásť až pätnásť z vlastných zbierok a v spolupráci s inými múzeami a osobnosťami vedy a umenia.

Tohto leta ponúka múzeum štyri výstavy. Kúpeľníctvo v Gemeri v 19. storočí je výsledkom vedecko-výskumnej činnosti múzea. Približuje zrod jednotlivých kúpeľov, najznámejších kúpeľných lekárov a balneológov Gemera, liečivé účinky žriediel a ich návštevnosť – treba povedať, že kúpeľov aj na tomto našom území bolo viac ako dnes!

■ RÓMSKY ŽIVOT

V rámci špecializácie na rómsku kultúru múzeum pravidelne organizuje výstavu Romano dživipen – Rómsky život, ktorá je súťažnou prehliadkou detských výtvarných prác. Námetom detských kresieb je život Rómov v minulosti a dnes, bývanie, kočovanie, odievanie, vzťah Rómov k hudbe, k remeslám a rozprávkovým bytostiam. Tento rok sa do súťaže zapojilo dvadsať škôl z okresov Rimavská Sobota, Revúca a Poltár, ktoré poslali stošesťdesiatjeden prác.

Príbeh reštaurovania je výstava, ktorá prezentuje reštaurátorskú tvorbu Miroslava Janšta z Vidinej pri Lučenci. Vyše dvadsať rokov sa podieľal na záchrane a obnove význam-

ných pamiatok v Novohrade, Gemeri a Malohonte. Tematicky netradičnou a zároveň nostalgickou je výstava 25 rokov Maduaru. Maduar je rimavskosobotská hudobná skupina, ktorá sa zapísala do povedomia dancefloorovou tvorbou a ich skladby (I feel Good, Do It, Mystic Party, Hello, Hafanana, Ramaya, La Chita, One Way Ticket ...) valcovali rebríčky hitparád nielen na Slovensku, ale aj v zahraničí. Je to vôbec prvá výstava skupiny, na ktorej sa môže návštevník stretnúť s dosiaľ nepublikovanými fotografiami a predmetmi bratov Matyinkóvcov, ako sú napríklad kostýmy z vystúpení, videoklipy, plagáty, fotografie, vstupenky z prvých koncertov, ocenenia, diskografia a pod.

■ HAVRANY A INÉ VRANY

Počas jesene múzeum predstaví výstavu z oblasti zoológie, histórie a výtvarného umenia. Výstavou Havrany a ich príbuzní sa bude múzeum usilovať zmeniť vnímanie týchto vtákov, spôsob ich života, hniezdenie, upriami pozornosť na ich inteligenciu, miesto v prírode, symboliku, ľudovej slovesnosti. Z bohatej regionál-

nej histórie predstaví osobnosť Istvána Hatvaniho (1718 – 1786), rimavskosobotského polyhistora a európsky známeho uhorského vedca 18. storočia. Banické múzeum v Rožňave predstaví na pôde Gemersko-malohontského múzea rožňavského maliara a grafika Kálmána Tichyho (1888 – 1968).

Bohatosť zbierkových fondov múzea dotvára aktivita, ktorú múzeum nazýva „predmet mesiaca“. Prezentuje sa jeden predmet spätý s regiónom, mestom, ktorý dodnes verejnosť nevidela. V júli tak vystavili zreštaurovaný portrét evanjelického farára od Petra Michala Bohúňa (1822 – 1879), kedysi gymnazistu v Gemerskej Hôrke. V auguste ďalší zreštaurovaný obraz, a to portrét Istvána Baksovnyho (1820 – 1910), riaditeľa Zjednoteného protestantského gymnázia v Rimavskej Sobote. V septembri bude vystavený preparát behúnika plastického a v októbri spropelitové náramky z mladšej železnej doby.

■ SPOLUPRÁCA SO ŠKOLAMI

Múzeum kladie dôraz na intenzívnu spoluprácu so školami v okresoch Rimavská Sobota, Poltár

Expozícia v Gemersko-malohontskom múzeu v Rimavskej Sobote Príbeh reštaurovania približuje prácu majstrov reštaurátorov.

a Revúca. Organizuje prednášky, ktoré pravidelne propaguje v školách, animačné programy, ktoré spestrujú a hravou formou približujú ich obsah. Na október napríklad pripravuje aktivitu Spoznaj svoje múzeum, orientovanú na obsah vlastivednej expozície. Ako kultúrne zariadenie kraja, podporujúceho rozvoj turizmu, v rámci Svetového dňa cestovného ruchu už po štvrtýkrát pripraví program pre školy a verejnosť.

Múzeum veľmi dbá o reštaurovanie predmetov z historického, etnologickeho, výtvarného a knižného fondu. Obnovené sa usiluje prezentovať aj formou krátkodobých výstav. V stálej vlastivednej expozícii môžu návštevníci najnovšie vidieť zreštaurované neobarokové sedacie súpravy z druhej polovice 19. storočia alebo cimbal vyrobený v 19. storočí v Maďarsku,

ktorý sa s našimi repatriantmi v roku 1947 dostal do Nižnej Pokoradze pri Rimavskej Sobote.

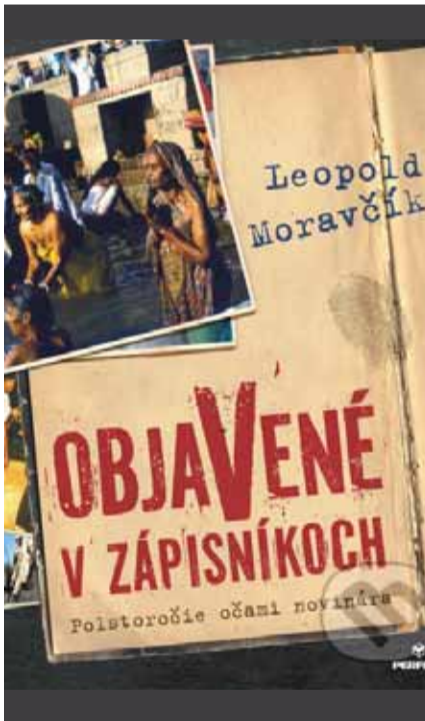
Múzeum vykonáva aj vedecko-výskumné úlohy a ich výsledky sprístupňuje prostredníctvom výstav, vydavateľskej a publikačnej činnosti. Už od roka 2005 vydáva Zborník Gemersko-malohont, ktorý každoročne prináša výsledky práce odborných pracovníkov múzea a externých prispievateľov so zameraním na bohaté dedičstvo regiónu. V roku 2019 múzeum vydalo napríklad katalóg etnologickej Olgy Bodorovej a Ludmily Pulíšovej o živote a diele rómskeho rezbára Dezidera Fertöa, pripravuje publikácie o živote a vedeckej činnosti polyhistora Istvána Hatvaniho a o hrnciarstve Suchánskej doliny.

Ročne toto múzeum navštívi až osemnásťtisíc ľudí.

Leopold Moravčík: Objavené v zápisníkoch, Perfekt, 2019, foto autor a Boris Latta

Návrat k veľkým témam a cestám

KNIHA TÝŽDŇA

Kniha má aj podtitul: Polstoročie očami novinára – a ak by sme za polstoročie vpísali ešte „našho žeravého sveta“, najstručnejšie by sme vyjadrili jej obsah. Autor bol v tamtých časoch známy publicista a televízny reportér, pracoval v najväčšom našom médiu – Slovenskej televízii. Cesty ho zaviedli do Libanonu, Izraela, Etiópie, Afganistanu, Iraku, Kórei, Líbye, Thajska, kde, povedzme, bol svedkom, ako polícia zatkne jedného zo spolupúčov a za pašovanie heroínu dostane doživotie, ktoré nakoniec zmenia na štyridsaťdvať rokov väzenia...

Stalo sa, že reportérsky televízny štáb prišiel do krajiny, kde práve utíchla občianska vojna, aby sa v momente ich priletu rozohorela znova, alebo si v jednej reportáži spomína na veľkorysú Husajnovu pozvanie novinárov z celého sveta po skončení iracko-iránskej vojny a najprísnejšie telesné prehliadky, kontroly batožín a techniky, čo patrilo k vtedajšiemu „bontónu“. Týmto Moravčíkovými návratmi sa jeho kniha stáva v istom zmysle aj prierezom najväčších dramatických sporov medzi krajinami v druhej polovici 20. storočia – nie ako výsek z dejín vojen či medzinárodnej politiky, ale dioráma drám, utrpění ľudí a zlomyseľnosti politiky mocných. Zaujímavé je aj posledná kapitola Novinárske paberky, akási malý súhrn nevšedných zážitkov či kuriózných udalostí, spojených s trom prezidentmi – Clintonom, finským Ahtisaarim a ruským Jelcinom, alebo jednoducho s neprijemným zhukom náhod, alebo ako sa Clinton s úsmevom a srdečne zdravil s Lukašenkom, až prepukla medzi novinármi panika, že sa zrejme mení politika USA k Bielorusku, kým sa situácia nevyjasnila: Clinton nevedel, koho to zdravil – a on sa vždy snažil zdravil každého srdečne, aby si vytvoril imidž dobromyseľného a veselého človeka.

Bohatstvo ilustrácií patrí k tomuto typu kníh, vydávaných v Perfekte – a v danom prípade sú vlastne splnenou povinnosťou, najmä ak knihu píše televízny reportér naučený na to, že jeho vnímateľ okrem slova už podvedome čaká aj obraz. Vidno, že autor je vzdelaný žurnalista, rozhladený človek, dobrý rozprávač, a hoci ide o návraty v čase, kniha pôsobí svedivo. Aj vďaka tomu, že sa za posledné desaťročia máločo vo svete zmenilo – a k dobrému sota.

(jč)

HUMORESKA

Ian Fleming sa obrátil v hrobe. Dalo sa to čakať. Keď sa v roku 1953 narodil v románe Casino Royale James Bond, bol to hrdina slovných, posteľových, päsťných a streleckých súbojov. Epidémia korektnosti každého druhu ešte nevypukla. Jeho výzor a sexuálne sklony boli tolerované a obdivované miliónmi čitateľov a neskôr filmových divákov. Sklon k potrasenému, nie miešanému martini s vodkou sa stal legendou. Niečo alebo niekto obrátil kolesom dejín, vypustil z fľaše nie džina, ale korektnosti, a bolo jasné, že treba urobiť nápravu.

Dlho nebolo jasné, ktorým smerom sa koleso dejín v prípade agenta 007 poobrúti. Korektných možností bolo a je neučetom, od Me Too po Pride. Tvorcovia najnovšieho filmu o Jame-

sovi Bondovi sa rozhodli zabiť rovno dve muchy jednou ranou. Z Jamesa Bonda bude žena menom Jane Bongová. Zahrá ju pôvabná britská herečka s čokoládovou pleťou Lashana Lynchová. Scenár je zatiaľ

v seriáloch o šprintérkach, táto životná skúsenosť sa jej po zdravom nápoji zide. Čo sa týka Bondovho flirtovania so sekretárkou, majú dve možnosti – bude to sekretárka alebo sekretárka. V druhom prípade by sa opäť

Ako predísť intenzívnemu nutkaniu na vomitus

tajný, čo na druhej strane uvoľňuje cestu predstavivosti.

V nových filmoch sa už nefajčí a nepije alkohol. Životné krédo zdravej výživy síra Winstona Churchila – nijaký šport, len whisky a cigary – komplikuje aj sfilmovanie jeho životopisu. Takže agentka 007 Jane Bongová si bude v kasíne objednávať kyslé mlieko s kapustnou vodou, nemiešať, potrepat... Ďalší dej filmu to nesporné zrychlí a zdramatizuje. Herečka už hrála

vyhovelo požiadavkám LGBTI komunity na rovnoprávnosť. Takže ad b je správne.

V rámci prípravy verejnosti na akceptovanie najrôznejších úchyľiek je možné, že nová pani Bongová bude nenápadne a nežne pokukovať po detičkách z materských škôlok. Na Slovensku to isto oceni renomovaná nezávislozavislá tlač. K pedofilom a iným úchyľkám či páchatel'om trestných činov treba predsa pristupovať s láskou a porozumením pre ich sklony.

Agentka 007 bude mať určite za úlohu eliminovať nepriateľské Rusko a zachrániť jednu alebo všetky základné NATO rozmiestnené okolo ruských hraníc. Do samotnej Moskvy jej pravdepodobne

nemá zmysel vysielat'. Prototyp ruskej krásavice to rozhodne nie je. Opakovaný vtíp prestáva byť vtípom. Napríklad starý vtíp o ruskom mužikovi, ktorý odhalil amerického špióna, aj keď tento hral na balalajke a pil vodu ako dúha. Lebo že on ešte čierneho Rusa nevidel. Takže Putin bude musieť vycestovať z Ruska. Napríklad do Berlína, aby agentka Bongová zapadla do zástupu ľudí na ulici bez rizika prezradenia. Putin už v Berlíne päť rokov

pracoval, v podstate tiež ako tajný agent. O to bude zápleтка hodnovernejšia. V priebehu deja klasickej bondovky často končil Bond v posteli s krásnymi ženami. Bud' s úhlavnou nepriateľkou, alebo s úhlavnou spolubojovníčkou. Jane Bongová možno bude pokračovať v bondovskej tradícii. U Putina ako nesporného muža azda urobí výnimku.

Film bude určite formát 3D, 4D, R1 alebo 5G. Prístupný od pätnásťich do štyridsiatich ôsmich rokov. Starší diváci ešte zažili nekorektné časy a nemuseli by takýto cenný klenot strieborného plátna správne pochopiť. Zdravotné následky by mohli byť fatálne. Dalo by sa to však vyriešiť. Pri vstupe do kinosály okrem 3D okuliarov bezplatne podávajú lieky proti vomitu. Vomitus je lekársky terminus technicus pre zvracanie...

Milan ČASNOCHA MIKŠ

V Pruskom u barokového kráľa slovenskej vzdelanosti Hugolína GAVLOVIČA

Hle, človek opilý – žádnemu nemilý

Text a foto: Ivan BROŽÍK

Gavlovičove dni prilákali do obce Pruské na Považí ako každoročne aj minulý víkend množstvo návštevníkov. Z kedysi miestneho kultúrneho podujatia sa stal každoročný kultúrny festival s nadregionálnym významom.

„Ujóóó, dajte mi na cigare-túúúú...“ Alebo: „Ujóóó, kúpte mi kávuuuuu!“ Toto poznajú všetci okoloidúci, miestni i turisti. Alebo v novej verzii: „Mladýýý páááán...“ Kedysi to bol starobinec pre osamotených dožívajúcich, dnes je to Centrum sociálnych služieb – LÚČ Pruské, špecializované zariadenie poskytujúce sociálnu službu fyzickej osobe, ktorá má zdravotné postihnutie typu Alzheimerova choroba či schizofrénia. Alebo aj budova kláštora františkánov v komplexe s Kostolom svätého Juraja. Miesta, kde žil a pracoval Martin Hugolín Gavlovič – páter františkán.

■ JAKUŠIČ NA ZAČIATKU...

No vlastne aj na konci. Jeho pozostatky ležia v krypte v tesnej blízkosti kostola s príslušným kláštorom, ktorý dodnes patrí františkánom. A v tom istom rade na čestnom mieste hrobky je aj hrobková doska s menom tunajšieho slávneho mnícha Martina Hugolína Gavloviča, skvostu nášho literárneho baroka, ale aj prvého z učiteľov a širiteľov mravov, etiky, hygieny a usporiadaného rodinného života na našom území. Biskup Jakušič si určite zaslúži oveľa viac priestoru, ak už pre nič iné tak sa bez najmenších pochybností považuje za jedného z hlavných zakladateľov Užhorodskej únie, základu kresťanstva u nás, podliehajúceho Rímu a Vatikánu. Tentoraz nech nám pán biskup prepáči, o ňom až niekedy nabudúce. Alebo tiež aj o tom, že prvá bryndza na Slovensku sa balila a išla do predaja práve v tejto obci.

■ NA HRADE VRŠATEC

Keď sa pánom Vršatského hradu a celého panstva v roku 1640 stal Juraj Jakušič, tak mu veľmi záležalo na tom, aby na jeho panstve zanikol protestantizmus a poddaný ľud sa vrátil späť ku katolicizmu. Povolal preto do Pruského františkánov, aby vyvíjali rekatolizačnú činnosť. Jakušič pridelil františkánom pozemok, na ktorom postavili kláštor a kostol. Kostol vybudovali v štýle ranobarokovej architektúry podľa vzoru rímskeho kostola Najsvätejšieho mena Ježišovo pri Largo di Torre. Prvý raz sa v ňom konali bohoslužby v roku 1642. Kostol s bočnou Kaplnkou Bolestnej Panny Márie je spojovacou chodbou pripojený ku kláštoru. Zaujímavosťou je bočný oltár svätého Petra z Alkantary, kde je uprostred stĺpovej architektúry obraz svätca a pod ním relikviár s ostatkami svätca. Kostol má celkovo päť oltárov, pričom na prvom je sv. Juraj, na druhom sv. František Serafínsky, na treťom Anton Paduánsky, na štvrtom sv. Peter z Alkantary a posledný oltár je v krížovej chodbe mimo kostola a je zasvätený Svätému krížu.

V kostole sa nachádzajú až dva organy, pričom druhý je v hlavnom oltári nad oltárnym obrazom. Ide o mimoriadne zaujímavý nástroj, s veľkou pravdepodobnosťou jeho autorstvo možno pripísať kremnickému výrobcovi organov Izákovi Roglmayrovi. Bohato zdobené píšťaly či vyrezávané čelá dlhších manuálových klávesov svedčia o veľmi starom pôvode. Ide o jeden z najvzácnejších organov na Slovensku, lenže jeho žalostný technický stav v súčasnosti si priam žiada finančne náročné zreštaurovanie.

■ FRANTIŠKÁNSKA PROSTOTA

V druhej polovici 17. storočia

Oltár v Kostole sv. Juraja

pri kostole vyrástol kláštor, ktorý sa vyznačoval veľkou jednoduchosťou po stavebnej i ornamentálnej stránke. Osadenstvo františkánskych kláštorov zväčša tvorili pátri a fratri. Pátri boli vysvätení kňazi a pôsobili ako kazatelia, správcovia fár, učili v školách, prípadne sa venovali misijnej činnosti. Fratri neboli kňazmi, ale zložili potrebný kláštorný sľub. Venovali sa najmä fyzickej práci a hospodárskej činnosti ako remeselníci, kuchári, krajčíri a zbierali pre kláštor milodary. V roku 1950 došlo k potupnej likvidácii kláštorov všetkých druhov. Budova kláštora tak bola prechodne určená pre robotníkov ako ubytovňa. Kostol dostal do správy miestny rímskokatolícky farský úrad v Pruskom. Okolo roka 1957 bol kláštor zmodernizovaný a upravený na nové využitie ako domov dôchodcov. V roku 2005 bola podpísaná zmluva medzi obcou Pruské a rehoľou františkánov o postupnej revitalizácii rehole v Pruskom. Zmluva obsahovala aj ospravedlnenie občanov obce za bezprávie, ktoré sa dostalo františkánom počas rušenia reholí. O úsilí obnoviť rehoľu bol informovaný aj Svätý Otec Ján Pavol II., ktorý tomuto zámeru požeňnal v liste starostovi obce začiatkom januára 2004.

■ KEĎ SA POVIE HUGOLÍN

Áno, vtedy vždy prichádza úsmev. Aj keď počas každoročných osláv a spomínaní na tohto mnícha neraz do „jeho“ kostola i kláštora práve za ním a jeho odkazom zavítali aj také podujatia ako letná škola Studia academica Slovaca. V jej rámci Filozofická fakulta Uni-

verzity Komenského v Bratislave ponúka zahraničným záujemcom už od roka 1965 poznávanie slovenčiny, Slovenska a jeho dejín, najmä literárnych. Na jej úspešnú históriu nadviazalo Metodické centrum SAS, ktoré sa v roku 2006 pretransformovalo na SAS – centrum pre slovenčinu ako cudzí jazyk. Za takmer polstoročie svojej existencie sa SAS obsahovo i metodicky vyprofilovalo a stalo sa uznávanou a vyhľadávanou inštitúciou, ktorú absolvovalo takmer šesťtisíc zahraničných záujemcov o slovenský jazyk, kultúru a slovenské reálne z výše pol stovky štátov sveta. Práve na pôde Studia Academica Slovaca boli položené základy vedeckého opisu a didaktiky slovenčiny ako cudzieho jazyka a zásluhou jeho spolupracovníkov vznikli prvé učebnice a príručky slovenčiny pre cudzincov. Vzhľadom na svoju bohatú tradíciu a skúsenosti v súčasnosti pôsobí SAS ako koordinačné a informačné centrum s celoslovenskou a exteritoriálnou pôsobnosťou.

■ POVAŽSKÝ GORAL

Páter Hugolín Martin Gavlovič, OFM, sa narodil 11. novembra 1712 v poľskom Čiernom Dunajci. Zomrel 4. júna 1787 v Horovciach, pár kilometrov od Pruského, kde je s úctou a pietou pochovaný. Každoročne na neho spomínajú obyvatelia obce, všetky generácie, prekvapivo aj tá najmladšia. Dokonca aj miestna základná škola nesie jeho meno. Práve počas uplynulého víkendu sa uskutočnilo každoročné Gavlovičovo Pruské, ktorého program na námestie priláka počas troch dní aj niekoľko tisíc ľudí. Mať

Tabuľka s nápisom na GAVLOVIČOVEJ hrobke

Pohľad zo sakristie

Umývadlo mníchov

osemsto divákov na predstavení nie je nič výnimočné.

V roku 1733 vstúpil do Salvatoriánskej provincie františkánskej rehole v Hlohovci a prijal rehoľné meno Hugolín. Príslušníkom komunity kláštora v Pruskom ostal až do konca života. Okolnosť, že ho provinciálne predstavenstvo ponechalo celých štyridsať rokov v jednom pôsobisku, súvisí podľa všetkého s jeho dlhotrvajúcou pľúcnou chorobou.

Počas letných mesiacov sa Gavlovič liečil na salašoch pruštianskeho panstva Königseggovcov. V kláštornej kronike v Pruskom je poznamenané, že páter Hugolín Gavlovič bol každému milý a všetkými milovaný, ozajstný nasledovník sv. Františka, a hoci bol chorý, vynikal ako neúnavný a horlivý robotník vo vinici Pánovej. Bez týchto vlastností by nebol mohol napísať toľko kníh, ktoré sú dnes známe. Bol jednou z výrazných osobností františkánskej rehole, ktoré sa najmä v druhej polovici 18. storočia významne podieľali na formovaní slovenskej barokovej kultúry a myslenia. Otázkou autorstva a skutočného

rozsahu jeho diela sa však dodnes nepodarilo objasniť s definitívnou platnosťou. Z jeho rozsiahleho diela, sústredeneho na mravnú nápravu a duchovné zušľachtovanie osobnosti i spoločenstva, sa vynímajú najmä dve monumentálne veršované skladby – Valaská škola mravov stodola a Škola kresťanská, ktoré venoval členom tretieho františkánskeho rádu.

■ VALASKÁ ŠKOLA...

Mravov stodola. Gavlovič ju zložil v roku 1755, keď sa neďaleko Pruského v horách pod Vršatcom liečil z pľúcného neudu. Stýkal sa tam s jednoduchými pastiermi a roľníckym ľudom. Zo vzájomných rozhovorov a z poučovaní vzniklo obsiahle veršované dielo, ktoré pozostáva z 1298 básní. Gavlovič v ňom zhrnul množstvo mravných naučení a praktických rád pre najrozličnejšie životné okolnosti. Týkajú sa tak náboženských, ako aj občianskych a spoločenských zásad. Vo Valaskej škole výrazne vyniká Gavlovičovo sociálne cítenie. Má súcit s biedou vrchnosťami utláčaného sedliackeho ľudu. Z toho nutne vyplýval aj jeho odpor a kritika nespravodlivých pánov i boháčov. Pritom mnohé pravdy a rady podával svojisky, vtipným slohom a štýlom, popretkávaným obrazmi, príkladmi, porekadami, bájkami a pod. Valaská škola bola akoby kresťanská výchovoveda a mravovka.

Františkáni nikdy nevideli zmysel života v hromadení majetku. Preto patria medzi hmotne najchudobnejšie cirkevné spoločenstvá. Hoci duchovným odkazom prebogaté. V ére, keď sa obrazne zaoberáme tým, že banány majú byť rovné, a nie krivé, a že jeden zločinec v rámci ľudských práv musí mať taký a onaký žalársky životný štandard, prichádzajú z Bruselu signály, že ani sociálna práca s odkázanými v infraštruktúrou nevyhovujúcich objektoch nebude dlho možná. Kláštor v Pruskom tak pravdepodobne spustne. Jeho majitelia – františkáni – na rekonštrukciu a obnovu určite zdroje nemajú. Navyše pamiatkari sa desia vize, že by sa jeho vnútorné priestory mali prebudovať na požiadavky akýchsi „euronoriem“ a stratili by tak svoju historickú hodnotu. Obec tiež nedokáže sama pohnúť s niečím takým nákladným. A tak – zostáva sa iba nádejať, že zvíťazí racionálny rozum a odkaz baroka na Slovensku zostane aj v Pruskom prítomný aj pre ďalšie generácie.

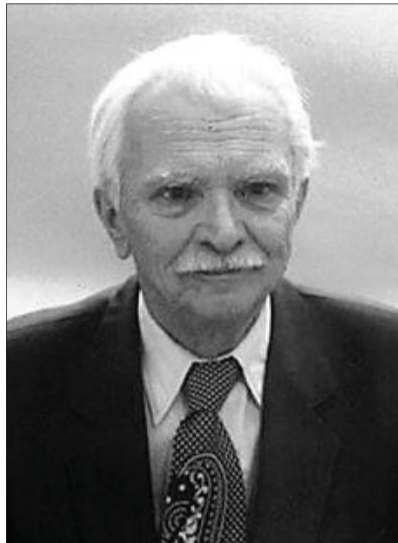
■ VSTÁVANIE Z POPOLA

V prekrásnom kraji na pohorí Bielych Karpát, pár kilometrov pod majestátnym Vršatským skalným bralom, ktoré vidieť z diaľnice, iba štyri kilometre od bájenej lavy, leží obec Pruské. Kedysi stredisková, dnes dvíhajúca sa ako Fénix z popola. Jedna z mála obcí na Slovensku, v ktorej mladé rodiny zostávajú. Pošta, bankomat, kultúrny dom, zdravotné stredisko, viaceré reštaurácie, zopár obchodov, stavebniny, záhradné centrum, obecné služby. K tomu materská škola, základná škola, stredná škola a množstvo historických pamiatok. Čoraz viac turistov podniká z námestia v Pruskom cyklovýlety do krásnej prírody či turistické vychádzky na vrcholky Bielych Karpát. Je to miesto, kde sa dá žiť. Pri troche pomoci zo strany mocných a bohatých by sa tu veľa zachránilo aj z minulosti – pre ďalšie generácie. Dnešní dôchodcovia si ešte spomínajú na barbarysky rozhádzané Gavlovičove pozostatky po pozemku kláštora v čase, keď ho boľševici likvidovali. Dnes mních Hugolín odpočíva v dôstojnej hrobke pod svojim kostolom vo svojom Pruskom, medzi svojimi obyvateľmi ľuďmi, ktorí ho majú a zdá sa, ešte dlho budú mať stále radi.

Storočnica matičného pracovníka Jozefa TELGÁRSKEHO Tvorca s mnohostrannou paletou aktivít

Text a foto: Kamila FIRČÁKOVÁ

Jubileá poskytujú vhodnú príležitosť na pripomenutie alebo bližšie predstavenie jubilantov, ich životných osudov, činnosti, pôsobenia. Medzi tohtoročných jubilantov sa svojim významným stým výročím narodenia zaraďuje PhDr. Jozef TELGÁRSKY, osobnosť s mnohostrannou činnosťou zakotvenou vo viacerých oblastiach kultúry. Bol autorom kníh pre mládež, prekladateľom, redaktorom, organizátorom a riadiacim pracovníkom, bádateľom a vedeckým pracovníkom. Jeho činnosť bola ťažiskovo zakotvená v oblasti knihovníctva a dejín knižnej kultúry.

Život a práca PhDr. Jozefa TELGÁRSKEHO boli s Maticou slovenskou spojené mnohorakými väzbami v niekoľkých etapách – najskôr bol referentom a riadiacim edičným pracovníkom, neskôr aj vedúcim Národnej knižnice a bádateľom v oblasti knižnickej kultúry.

Jozef Telgársky sa narodil 27. marca 1919 v Hrabušiciach na Spiši. Reálne gymnázium navštevoval v Rožňave a Banskej Bystrici (1929 – 1937) a následne absolvoval štúdium latinčiny a francúzštiny na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského, neskôr Slovenskej univerzity v Bratislave (1937 – 1942).

■ PRÁCA V MATICI

Po ukončení štúdia sa stal pracovníkom ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky, pričom počas pracoval ako kultúrny pridel-

nec slovenského vyslanectva v Bukurešti. Telgársky vstúpil do služieb Maticy slovenskej v Turčianskom Svätom Martine, a pôsobil tam s dvoma nedobrovoľnými prerušeniami až do roka 1981. V prvej etape, v rokoch 1945 – 1952, bol referentom a potom riaditeľom vydavateľstva časopisov, redaktorom časopisov Slniečko a Slovensko, ako aj edičii Knižnica Slniečka a Kveti.

■ TVORBA PRE DETI

Sám písal knihy pre deti a intenzívne prekladal z románskych literatúr

a angličtiny. Súčasne sa angažoval v ochotníckom divadelnom súbore Carmen ako autor scénok, režisér a scénograf.

Po oklieštení činnosti Maticy slovenskej J. Telgársky pracoval v rokoch 1953 – 1954 vo vydavateľstve Osveta. V nasledujúcom roku sa do Maticy slovenskej vrátil a stal sa vedúcim jej knižnice. V tejto pozícii venoval osobitnú pozornosť nadobúdaniu domácej a zahraničnej literatúry, ktorá sa z rozličných aspektov (autorského, jazykového, obsahového, výrobného) vzťahovala k Slovensku a Slovákom

– slovacikálnej literatúry (slováci). Ďalšou dôležitou úlohou bolo cieľené a systematické nadobúdanie starých tlačí, slovacikálnych i iných.

Perspektívne pôsobenie J. Telgárskeho na poste vedúceho Národnej knižnice v Matici slovenskej bolo prerušené začiatkom roka 1959. Ako člen autorského kolektívu pripravovaného Príručného encyklopedického slovníka bol spolu s ostatnými obvinený z protištatnej činnosti a odsúdený. V nasledujúcom roku bol síce amnestovaný, no musel odísť „do výroby“.

■ K LOPATE...

Nasledujúcich deväť rokov pracoval v stavebníctve, sprvu v Žiline a neskôr v Košiciach. V januári 1969 sa po úplnej rehabilitácii vrátil do Maticy slovenskej. Mohol opäť zaujať svoje pôvodné miesto vedúceho Národnej knižnice. O niekoľko rokov (r. 1975) ho však musel uvoľniť: do tejto funkcie bol dosadený normalizačný pracovník. J. Telgársky bol zaradený v rámci knižnice ako vedecovýskumný pracovník a stal sa vedúcim novozriadeného úseku starých tlačí. Na tomto poste pôsobil až do odchodu z Maticy slovenskej v roku 1981.

Už v čase, keď bol vedúcim Národnej knižnice, predmetom jeho osobitného záujmu bola problematika výskumu a spracovania dejín knižnej kultúry. Naplno sa jej venoval ako vedúci úseku starých tlačí. Spolu s iniciovaním a podporou výskumných aktivít usiloval sa vytvárať platformu na prezentáciu ich výsledkov. V chronologickej postupnosti prvým takýmto počínom bolo založenie periodického zborníka Kniha s podnázvom zborník pre problémy a dejiny knižnej kultúry na Slovensku. Sám J. Telgársky bol zostavovateľom jeho prvých ôsmich ročníkov; prvý ročník (Kniha '74) vyšiel v roku 1976 a ako jeden z mála periodických zborníkov z oblasti knihovníctva a dejín knižnej kultúry vychádza až do súčasnosti. Na výskume a spracúvaní dejín knižnej kultúry sa podieľal vlastnou bádateľskou, biblio-

grafickou a koncepčnou prácou. Je spoluautorom Katalógu tlačí 16. storočia v Čaplovičovej knižnici v Dolnom Kubíne (1981), dokončil a na vydanie pripravil 2. diel práce Jána Čaploviča Bibliografia tlačí vydaných na Slovensku do roku 1700 (1984), spracoval Katalóg slovacikálnych kníh v knižnici Maticy slovenskej do roku 1918: prírastky za roky 1970 – 1980 (1984). Z novšieho obdobia spracoval Bibliografický súpis publikácií vydavateľstva Osveta (2 zv., 1973 – 1980).

■ STÁLE MEDZI KNIHAMI

Po odchode do dôchodku (1981) sa J. Telgársky s rodinou presťahoval do Bratislavy a v roku 1984 sa stal pracovníkom Univerzitnej knižnice v Bratislave. V knižnici pracoval plných desať rokov. Venoval sa výskumu bratislavských tlačí, bol spoluautorom výstavy Posonii typis (1991) a katalógu k výstave, vybrané tlače predstaviť v publikácii Typographia Bratislavensis 1477 – 1918 (1992). Počas študijného pobytu v Ríme (1992) zisťoval výskyt slovacikálnych tlačí vo Vatikánskej a ďalších rímskych knižniciach. Jeho hlavným dielom z tohto obdobia je osemzväzkový Katalóg slovacikálnych tlačí Univerzitnej knižnice v Bratislave do roku 1918 (vyd. 1999 – 2003, spoluautorka Z. Banská).

Pri príležitosti sedemdesiatpäťročného jubilea J. Telgárskeho (1994) konal sa v Univerzitnej knižnici celoslovenský seminár Bibliografia a historiografia, na seminári bola otvorená jubilejná výstava o jeho živote a diele a o niekoľko dní sa konala beseda s jubilantom. Boli to už v podstate rozlúčkové podujatia, keďže J. Telgársky zakrátko svoje pôsobenie v Univerzitnej knižnici ukončil. Aktivity sa však celkom nevzdal, naďalej pôsobil ako predseda Senior-klubu Spolku slovenských knihovníkov.

Jozef Telgársky zomrel v Bratislave 10. septembra 1998. Jeho telesné pozostatky boli 29. marca 1999 uložené na Národnom cintoríne v Martine.

Profesor Imrich SZEGHY dokázal ovplyvniť celé generácie študentov Otváral poslucháčom okná vied i vesmíru

Text a foto: Tamara HRABKOVÁ

Je neveľa tých, ktorí dokázali ovplyvniť celé generácie študentov a natrvalo ostali pre nich žiarivým vzorom a príkladom. Profesor Imrich SZEGHY nesporné patrí na popredné miesto v tomto hodnotovom rebríčku. Práve on s výnimočným espiritom a trpezlivosťou zasnáoval poslucháčov do tajov prírodných vied a pripravoval na náročnú cestu do života. Neúnavne rozširoval ich vedomostný obzor, aby všestranne fundovaných napokon priviedol k najvyšším métam.

Významný slovenský polyhistor sa narodil pred sto desiatimi rokmi – 1. augusta 1909 v Brezovici nad Torysou. Po maturite na Reálnom gymnázii v Košiciach úspešne ukončil štúdium v odbore biológia – chémia na KU v Prahe a následne v odbore matematika – fyzika na UK v Bratislave. Pedagogickú prax začal vo Vranove nad Topľou a neskôr na gymnázii v Prešove. K dominantnej špecializácii postupne pribudla bota-

nika, ku ktorej sa čoskoro pridružila astronómia. Okruh záujmov Imricha Szeghyho však siahla oveľa ďalej. Cez históriu, techniku, archeológiu, dendrológiu, ochranárstvo, fotografovanie, turistiku až po ľudovú tvorivosť, folklór či literatúru s pestrým žánrovým záberom. V každom z týchto odborov zanechal nezmazateľnú stopu. Bol vynikajúcim hudobníkom, virtuóznym hráčom na cimbale. Založil ľudový súbor Prešovčan, mimoriadne

úspešný aj v zahraničí. Vrcholom systematickej publikačnej činnosti sa stala jeho kniha Kľúč na určovanie drevín, ktorá vyšla v troch edíciách. Literárne tiež spracoval profily viacerých významných osobností Prešova.

Imrich Szeghy bol po celý svoj život nerozlučne spätý s prírodou. Diapazón jeho aktivít siahal až na hranice ľudského potenciálu. V severnej časti Slanských vrchov objavil praveké sídlisko. Lokalitu neskôr pomenoval, turis-

Profesor Imrich SZEGHY bol jednou z takých osobností, ktorej právom patrí označenie polyhistor.

tický vyznačil a spropagoval. Postupne k nej pribudla aj atraktívna trasa, tzv. Modrá cesta. Návštevníci túto vyhľadávanú oblasť poznajú pod charakteristickým názvom Údolie obrov.

S menom profesora Szeghyho je spojený taktiež vznik prešovskej Ľudovej hviezdárne, prvej svojho druhu na Slovensku. Vo funkcii jej riaditeľa zotrval celé dve desaťročia. Počas nich vykonal pre astronómiu nesmierne veľa záslužnej vedeckej a osvetovej práce. Mimoriadne hodnotná je jeho odborná štúdia Rotačná rovnica planét, zachytávajúca problematiku rotácie planét slnečnej sústavy.

Nemenej aktívnym bol aj v postproduktívnom veku. Posledné obdobie života prežil ako výskumník Mestského múzea v Bratislave. Svoju vesmírnu odyseu navždy zanechal vo veku nedožitých osemdesiatich ôsmich rokov. Jeho Sirius však naďalej žiari. Svojím jasotom rozpaľuje srdcia tých, ktorí ho poznali a vďaka nemu sa mohli stať jeho nasledovníkmi.

Etheral – prvá lastovička kultúrnej spolupráce s Čiernou Horou Energia, sila, život i boj v obrazoch maliarky

Martin JARINKOVIČ

V metropole východného Slovenska sa opäť prezentuje súčasná južno-slovenská, tentoraz čiernohorská kultúra, a to prostredníctvom výstavy pod názvom Etheral, ktorá predstavuje výber päťdesiatich výtvarných diel z tvorby čiernohorskej maliarky Jeleny VUŠUROVIČOVEJ.

Známa predstaviteľka mladšej strednej generácie čiernohorskej výtvarnej obce, rodáčka z mesta Cetinje, ktoré prestavuje kultúrnu metropolu Čiernej Hory, sa na Slovensku predstavuje po prvýkrát. Hostiteľom výstavy sa stalo Východoslovenské múzeum v Košiciach, ktoré sa už niekoľko rokov usiluje o rozvíjanie spolupráce v kultúrnej oblasti smerom na

Balkán. V tomto prípade však hlavnú zásluhu na realizácii výstavy majú manželka Ivan a Martina Kopčíkovci, ktorí svoje obchodné záujmy v Čiernej Hore pretavili aj do podpory tamojšej kultúry a jej prezentácie na Slovensku. Manželka Kopčíkovci tak prispievajú k spoluvytváraní kultúrneho mosta medzi našimi krajinami a národmi. Vernisáž výstavy 9. júla 2019

v priestoroch Galérie Bašta, patriacich Východoslovenskému múzeu, pritiahla záujem pomerne početného košického

RECENZIA

publika, ktoré si už zvyklo na prezentáciu kultúry a umenia z územia niekdajšej Juhoslávie. Udalosť neostala bez mediálnej odozvy, venovali sa jej

aj čiernohorské médiá, ktoré okrem iného uviedli, že výstava po Košiciach poputuje do Bratislavy a Prahy, čo len zdôrazňuje poctu, akej sa Košiciam dostalo.

Samatná autorka pre Slovenské národné noviny uviedla, že Košice sú krásne mesto s výnimočnými ľuďmi, pričom vyzdvihla fenomenálnu pohostinnosť a starostlivosť hostiteľov, ktorí spravili všetko pre to, aby sa umelkyňa so svojim tímom mohla cítiť pohodlne. Jelena Vušurovičová na margo rozvíjania vzájomných vzťahov konštatovala, že existuje veľký potenciál, pretože Čierna Hora, ako sa vyjadřila, má rada Slovensko. Obrazy, ktoré Jelena doviezla do Košíc, predstavujú podľa nej jej energiu, silu, život i boj. Na otázku o motívoch objavujúcich sa v jej tvorbe Jelena uviedla: „Motív, ktorý sa posledných štyri-päť rokov opakuje

v mojej tvorbe, je býk. Býk ako symbol má veľmi dôležitú úlohu v mojom živote i v živote, myslím si, všetkých ľudí. Býk predstavuje veľkú silu, veľkú odolnosť, v prenesenom zmysle slova sa každý z nás v nejakom segmente svojho života mení na takéhoto býka, či bojuje s akýmsi svojím býkom.“ Jelena sa tento motív nespája primárne, akoby bolo možné na prvý pohľad usudzovať, so symbolom maskulinity, práve naopak. V býkoch vidí zosobnenie roly ženy matky, pretože každá matka, podobne ako býk, je najväčšia bojovníčka, keď ide o jej deti. Jelena, sama matka dvoch detí, si to plne uvedomuje a nečudo, že najväčšou životnou inšpiráciou jej tvorby je práve jej vlastná matka.

Záverom poprajme výstave veľkú divácku úspešnosť a pripomeňme čitateľom, že pozrieť si ju budú môcť do 25. augusta 2019.

MATIČNÉ DEPEŠE

Slávenie Gorazda

Občianske združenie Dedičstvo otcov, Rímskokatolícky farský úrad sv. Klimenta a obec Močenok pripravili 28. júla slávenie spomienky na 1150. výročie kňazského svätenia sv. Gorazda v rodisku svätca v Močenku-Gorazdove. Hlavným celebrantom a kazateľom slávnostnej svätej omše bol J. E. František Rábek, vojenský ordinár. Počas celého uplynulého týždňa sa v Močenku konal aj 27. ročník celonárodného festivalu kresťanského divadla Gorazdov Močenok 2019.

Na Bielych Handľoch

Tancom, spevom, hudbou, ale aj slovom ožil 19. a 20. júla amfiteáter v Bravčove, kde Bielohandľské kultúrne združenie Bukovinka pripravilo už 18. ročník folklórneho festivalu. Po živéj pozvánke na úvod sa predstavili krajania zo Srbska a ľudová hudba z Poľska. Po nich už dolinou zneli horehronské hlasy v podaní LH Jána Maka z Pohorelej, speváckej skupiny Chlopi z Heľpy a detských spevákov, úspešných interpretov Horehronskej valašky 2019. Piatkový večer patrilo domácim ochotníkom zo súboru M-bravo z Bravčova, ktorý divákov pobavil veselohrou Faraóni. Sobotňajší program otvoril krojovaný sprievod obcou. Po ňom sa už o zábavu v amfiteátri postarali detské folklórne súbory a kolektívy – tanečné krúžky pri MŠ v Bravčove a v ZŠ v Beňuši, Maticiarik z Banskej Bystrice, ako aj sólisti tanečníci a mužské tanečné skupiny z blízkeho a ďalekého okolia. Vo večerných hodinách pódium patrilo folklóristom z Hrochote, Brezinkám z Polomky, Krnohárom z Brezna a Bukovinke z Bravčova. Program vygradoval folklórny súbor Marina zo Zvolena, ktorý dal za festivalom strhujúcu bodku.

Hrdosť i dojatie

Žrnovan, Podžiaranček, Dúbravček, Slovenka, Veselie, Nimničanka, Maninec, Bosoráci, Studnička, Rozmarinek, Bukoviny, Požiaran i Javorniček, to sú vizitky súborov, ktoré do Hornej Marikovej na 27. ročník tamojších folklórnych slávností prilákali tisícky návštevníkov zo širokého okolia. Po pätnástich rokoch opäť do Marikovej prišli aj maticári z chorvátskej Rieky so svojou folklórnou skupinou Maticiarika a ako povedala ich predsedníčka Miroslava Gržiničová, bolo toto stretnutie s domovinou opäť plné dojatia i hrdosti.

Hontianska paráda

Tradičná kultúra, remeslá, kulinárske dvory, roľnícke práce, výstavy, expozícia turizmu v BBSK a množstvo folklórnych vystúpení súborov z regiónu, Slovenska i zo zahraničia prináša festival Hontianska paráda, na ktorý organizátori záujemcov pozývajú do Hrušova 16. a 17. augusta. Na tomto jedinečnom podujatí si pripomenie 40. výročie účinkovania DFS Ragačinka a milovníci ľudovej zábavy sa môžu tešiť aj na vystúpenia FS Železár a Technik.

Prípravuje Emil SEMANCO

Cyrilo-metodská slávnosť pod hradom Čičva
Trvácnosť odkazu svätých bratov

PaedDr. Mária GRAJCAROVÁ, predsedníčka MO Matice slovenskej v Sedliskách

Pri príležitosti sviatku 1156. výročia príchodu slovanských vierozvestcov sv. Cyrila a Metoda na Veľkú Moravu pod zručaninami hradu Čičva sa koncom júna v Kostole Povýšenia sv. Kríža v Sedliskách-Podčičve konala cirkevná slávnosť. Svätú omšu celebraval správca rímskokatolíckej farnosti Sedliská ICLic. PaedDr. Vincent Burda a homíliu predniesol Mgr. Peter Calko, správca gréckokatolíckej farnosti, ktorý ozrejmil túto veľmi dôležitú udalosť v našich dejinách.

Aj pod starobylým hradom Čičva sa v minulých dňoch uskutočnili cyrilo-metodské slávnosti. Na obrázkoch predsedníčka MO MS v Sedliskách Mária GRAJCAROVÁ a starosta obce Sedliská-Podčičva Mgr. Matej SABOL otvárajú ekumenickú slávnosť.

Po svätej omši sa veriaci presunuli od kostola k súsošiu solúnskych bratov v nadživotnej veľkosti.

Členovia folklórnej speváckej skupiny Verbina v ľudovom kroji zaspievali piesne My kráčame s radosťou a Svätý Cyril a Svätý Metod.

V úvode peknej slávnosti prítomným zarecitovala predsedníčka MO

Matice slovenskej Mária Grajcarová báseň pod názvom Modlitba za Slovesko od Milana Rúfusa. Starosta obce Mgr. Matej Sabol sa v prihovore s odvolávaním na historické súvislosti zamyslel nad odkazom byzantskej misie a nad trvácnosťou jej hodnoty pre súčasníkov. Jej duchovná stopa zanechala v procese konštitovania národnej identity Slovákov hlbokú a nezmazateľnú stopu. O to viac si uvedomujeme, že dialóg s ich dielom je stále otvorený – z minulosti poučný, pre prítomnosť autentický a do budúcnosti inšpiratívny. Zároveň pripomenul, čím je tento rok a čím je tento deň významný. Pripomíname si 1150 rokov od smrti Metoda – a presne pred piatimi rokmi sme posvätili súsošie Cyrila a Metoda, ktorého autorom je Milan Krajňák, a zhotovenie súsošia sponzoroval honorárny konzul Ukrajiny na Slovensku Stanislav Obický, poslanec PSK, ktorý sa prítomným tiež prihovril. Slovo mal i vedúci Oblastného pracoviska Matice slovenskej vo Vranove nad Topľou Miroslav Gešper. Duchovní otcovia spolu s veriacimi sa pomodlili modlitbu a Litánie k svätému Cyrilovi a Metodovi.

Na záver podujatia členovia speváckej skupiny Verbina spolu s veriacimi zaspievali pápežskú hymnu. Organizátormi podujatia boli obec Sedliská, MO Matice slovenskej v Sedliskách, Rímskokatolícka cirkev v Sedliskách, Gréckokatolícka cirkev Sedliská.

Slávnosti storočnice Matice slovenskej v Malom Šariši
Príťažlivý program piesní a tancov

Sláva JURKOVÁ, riaditeľka D MS v Prešove

V Malom Šariši sa opäť spievalo i tancovalo na ľudovú nôt. Tamojší Miestny odbor MS v spolupráci s Maticou slovenskou a Obecným úradom v Malom Šariši usporiadali podujatie, ktoré bolo venované stému výročiu oživotvorenja Matice slovenskej a stému výročiu od tragickej smrti generála M. R. Štefánika.

Dramaturgia aj celkové vyznenie osláv storočnice oživotvorenja MS a tragickej smrti M. R. Štefánika v Malom Šariši boli z veľkej časti dielom týchto dvoch žien – predsedníčky MO MS Anny JANIGOVEJ a recitátorky a konferenciérky programu Emilie TÓTHOVEJ.

Záverečný koncert Súkromnej základnej umeleckej školy Kudlovska Humenné
Scéna patrila takmer dvesto deťom

Miroslav KEREKANIČ, odborný pracovník Vihorlatského múzea v Humennom

V divadelnej sále MsKS Humenné sa uskutočnil záverečný koncert Súkromnej ZUŠ Kudlovska Humenné, ktorý otvoril temperamentný párový zemplínsky tanec Pod nohy hraj! v predvedení žiakov 2. stupňa a štúdia pre dospelých za sprievodu ľudovej hudby SZUŠ. Potom si vďační diváci v preplnenej sále mali možnosť pozrieť postupnosť vývoja tanečníkov od prípravného ročníka až k tým vyšším. Prehliadku tanečných kreácií začali Tanečnými hrami žiaci prípravného štúdia. Po nich sa predstavili prváčikovia tancom Aj takto začíname a žiaci 1. a 2. ročníka tancom A ja divka. Detské tanečné hry pod názvom Ceperka uviedli žiaci 2., 3., 4. ročníka, párový

Záverečný koncert súkromnej ZUŠ Kudlovska Humenné priniesol prehliadku spevov, tancov a choreografií, ktoré sa žiaci naučili počas školského roka vďaka svojim pedagógom.

tanec Tancovačka žiaci 5., 6. ročníka a Krucenu žiaci 7., 8. ročníka. Záver patrilo tým najkúsenejším, ktorí budú reprezentovať Humenné

aj na medzinárodných festivaloch v Čechách a Bulharsku – žiakom 2. stupňa a ŠPD, ktorí sa predstavili tancami Dobra tota žena, Židov-

ským tancom a Utopenu krásou. Autorom tanečných choreografií je riaditeľ školy a choreograf doc. Vladimír Marušin, ArtD., žiakov pripravili pedagógovia tanečného odboru Anna Marušinová, doc. Vladimír Marušin, ArtD., a Bc. Michal Gnip. O kostýmy sa postarala Anna Marušinová a hudbu k tancom skomponovali Miroslav Kerekanič a Ján Saloka. Kolorit koncertu dotvorila dievčenská spevácka skupina Bosoročky a ľudová hudba, v ktorej účinkovali žiaci a pedagógovia SZUŠ Kudlovska. Scenár a réžiu programu mal na starosti doc. Vladimír Marušin, ArtD.

Vďační diváci sa mali na čo pozeráť. Temperamentné tance sa prelínali s hudbou a so spevom, ruky nestačili tleskať. Celkovo účinkovalo na scéne vyše 190 detí, ktoré predviedli rodičom, svojim kamarátom a známym to, čo sa počas celého školského roka naučili. Nuž nech im ich vzťah k tancu, hudbe a umeniu vydrží a o rok opäť do videnia!

Počas slávností Nitra, milá Nitra predstavili nový vzdelávací projekt Kreatívny stan Dejiny nás bavia

Text a foto: Veronika BILICOVÁ, Dom MS v Nitre

Slávnosti Nitra, milá Nitra majú za sebou ďalšie dejstvo. Dom Matice slovenskej v Nitre si ich spolu s návštevníkmi opäť spoločne užili. Nosnými témami roka 2019 boli 1150. výročie smrti svätého Konštantína Filozofa a prezentácia Nitrianskeho hradu ako najrozsiahlšieho hradu na Slovensku.

Dejiny sa dajú spoznávať aj zábavnou formou – to bola premisa, z ktorej vychádzali organizátori Kreatívneho stanu Matice slovenskej na slávnostiach Nitra, milá Nitra, počas ktorých boli nosnými témami výročie smrti Konštantína Filozofa a prezentácia Nitrianskeho hradu ako najrozsiahlšieho opevnenej akropoly na Slovensku.

Prvý deň slávností otvorila ich historickú líniu v Ponitrianskom múzeu v Nitre vedecká konferencia venovaná práve výročiu smrti Konštantína Filozofa. Jej súčasťou bola aj sprievodná výstava Poštové známky a pečiatky s Cyrilo-metodskou tematikou predsedu Klubu filatelistov 52-51 Nitra pri Dome Matice slovenskej v Nitre Milana Šajgalika. Po svetovej premiére vo Vatikáne zavŕšil prvý večer slávností unikátny koncert a jeho vôbec prvá premiéra na Slovensku Žalmy z Bojne.

Jedi-nečný hudobný projekt autorov Ľuba Horňáka a Mariána Brezáního reflektuje archeologické nálezy z Bojne v troch jazykoch – latinčine, staroslovenčine a slovenčine.

Už tradične na sviatok svätých Konštantína Cyrila a Metoda má 5. júl v Nitre predovšetkým duchovný rozmer. Každoročná účasť tisícok veriacich na Cyrilo-metodskej národnej púti na Svätopolukovom námestí je dôkazom toho, že veriaci si mimoriadne ctia svätých solúnskych bratov a vierozvestov ako súčasť

našej národnej identity a národnej hrdosti. Národná púť sa konala aj za účasti Matice slovenskej. Účastníkov púte tento rok vítali matičné spevácke skupiny Močenčanka a Janíkovská studnička. K obojm skupinám sa pridali matičiari zo Slažian, ktorí spoločne s čestnou strážou vítali zástupy biskupov zo Slovenska i zahraničia tradičným krojovým špalierom.

Ďalší program pokračoval dvojdňovým historickým festivalom Pribinova Nitrawa. Jeho ôsmy ročník bol

jedinečný v množstve historických dobových skupín, ktoré sa usilovali sprostredkovať autentickú atmosféru Nitrawy za čias panovania kniežata Pribinu. Dom Matice slovenskej v Nitre prispel do programu vzdelávaním detí a mládeže. O tom, že dejiny môžu byť pútavé, nesmierne zaujímavé a zábavné, zistili návštevníci slávností v kreatívnom stane. Tentoraz tu matičiari v rámci histórie cyrilo-metodskej misie priblížili svätých sedmopočetníkov. Verejnosti ponúkli výstavu zameranú na životopisy svätých Gorazda, Klimenta Ochridského, Nauma, Angelára a Sávu. Cieľom bolo zviditeľniť týchto známych žiakov Konštantína Cyrila a Metoda, popritom nezabudli ani na hlavných patrónov Nitrianskej diecely a našich prvých národných svätcov Andreja – Svorada – a Benedikta.

Kreatívny stan Domu Matice slovenskej v Nitre bol v rámci slávností počas 7. júla aj súčasťou Cyrilo-metodského putovania. V autentickom prostredí Archeoskanzeny Martinských vrch spolu s pracovníkmi Archeologického ústavu SAV opäť návštevníkom priblížili túto významnú kapitolu našich národných dejín.

O tom, že matičiari návštevníkov tohtoročných slávností Nitra, milá Nitra zaujali, svedčí aj fakt, že kreatívne originálne darčeky na pamiatku si z ich stanu odnášali nielen tí najmenší, ale aj mnohí dospelí či priami účastníci Púte sv. Cyrila a Metoda. Za výnimočnú príležitosť byť súčasťou a partnerom Európskej kultúrnej cesty sv. Cyrila a Metoda treba poďakovať Nitrianskemu samosprávnemu kraju a Archeologickému ústavu SAV. Projekt Dejiny nás bavia sa uskutočnil vďaka finančnej podpore Matice slovenskej a mesta Nitra.

Jozef Karol VIKTORIN nabádal aj z cudziny k národnej svornosti Obdivuhodná literárna a vydavateľská osobnosť

Jana NOVOZÁMOCKÁ

V sobotu 20. júla 2019 si v maďarskom mestečku Visegrád (slov. Vyšehrad) pripomenuli 145. výročie úmrtia katolíckeho kňaza, literáta, vydavateľa Jozefa Karola Viktorina. Usporiadateľom pietnej spomienky boli Slovenská samospráva mestskej časti Jozefovo v Budapešti, Múzeum Kráľa Mateja vo Visegráde a mesto Visegrád.

Životná cesta Jozefa Karola Viktorina, tak ako životné cesty mnohých jeho súčasníkov pôsobiacich na poli slovenskej kultúry a vzdelanosti, nebola ľahká. Po celý život sa stretával s rozličnými prekážkami, ktorým

tvrdou odolával. Jeho tvorivá literárna a vydavateľská činnosť sú obdivuhodné a pre slovenskú literatúru a históriu veľmi cenné.

Jozef Karol Viktorin patril k tým Slovákom, ktorí veľkú časť svojho života prežili mimo slovenského prostredia, napriek tomu významne prispeli k rozvoju slovenského národného a kultúrneho diania. V jeho živote veľkú úlohu zohrával katolícky kňaz a literát Ján Palárik, ktorý v ňom prebudil iskru národného povedomia. Priateľstvo s Jánom Palárikom priviedlo Viktorina i k literárnej činnosti. Od roka

1845 prispieval do Orla Tatranského (príloha Štúrových Slovenských národných novín), kde uverejňoval recenzie rozličných diel, ale aj svoje vlastné úvahy a postrehy. Jeho hlas bol hlasom volajúcim po potrebe národnej svornosti, po potrebe jednotnej spisovnej slovenčiny. V neskoršom období sa stal vydavateľom almanachov Concordia a Lipa. Úzko spolupracoval s mnohými uznávanými, ale i začínajúcimi autormi svojej doby. Vydal diela Andreja Sládkoviča, Jána Hollého, Jonáša Záborského, Jána Palárika a mnohých ďalších. Pribežne sa

venoval aj vlastnej tvorbe. K jeho najvýznamnejším dielam patrí Grammatik der Slowakischen Sprache (Gramatika slovenského jazyka), Visegrad hajdan es most, Visegrad einst und jetzt a i.

Posledných osem rokov svojho života prežil v mestečku Visegrád, kde si ho dodnes veľmi vážia, na pozadí mnohých aktivít, ktoré vykonával na prospech tamojších ľudí, ako aj na prospech záchranu kultúrnych pamiatok. Dôkazom sú aj pravidelne usporadúvané spomienkové slávnosti pri príležitosti výročí jeho narodenia a úmrtia.

Jarmočné dni s ponukou kultúry, dobrôt a remeselných výrobkov Matičiarik zabával účastníkov Porciunkuly

Text a foto: Helena RUSNÁKOVÁ

Porciunkula patrí tradične k najnavštevovanejším podujatiam mesta Nové Zámky. V tomto roku sa konala 25. až 27. júla. Porciunkula (alebo aj Porciunkula) sú tradičné kresťanské oslavy, ktoré sú spájané s rádom františkánov. Cirkevné oslavy, hody, sa konajú 1. a 2. augusta vo všetkých kostoloch, ktoré majú spojitost k františkánskemu a kapucinskému rádu. Počas najbližšieho víkend sa konajú rovnomenne jarmočné oslavy.

Jarmočnú atmosféru a náladu počas Porciunkuly v Nových Zámkoch dotváralo množstvo podajati, v ktorých nechýbali folklóristi aj vystúpenie známeho súboru Matičiarik.

Pri príležitosti tohto cirkevného sviatku sa koná tradične – zväčša koncom júla – Novozámocký jarmok, kde návštevníci okrem jarmočných atrakcií a voňajúcich dobrôt nájdu aj rôzne remeselné výrobky, ale nechýba ani kultúra. Tohtoročný jarmok Porciunkula bol bohatý na podujatia, ktorých súčasťou boli koncerty skupín Vidiek, TR band, Polemic a maďarských formácií Irigy Hónalymirigy a Wolf Kati. Samozrejme, že ani tentoraz nechý-

bala Letná oldies party. Sprievodnými programami boli aktivity v parku na Bernolákovom námestí, ktoré sa konali v sobotu 27. júla: Handmade trh, bohatý kultúrny program ZO Csemadok-u, Matičiarika, ľudových súborov z okolia a súťaž vo varení guláša. Pridanou hodnotou podujatia bol krst detskej knihy Ponik Oliver a výstava amatérskych fotografií súčasných fotografov, ktorá bola spojená s výstavou historických fotografií mesta Nové Zámky. Sobotňajší program síce narušil prudký lejak, ale dážd nezmyl dobrú náladu, ktorá v čase jeho trvania pokračovala pod stanmi jednotlivých súťažiacich skupín vo varení guláša. Novozámockia a návštevníci mesta sa v bohatom počte zúčastnili aj na popoludňajšom programe na Hlavnom námestí. Aj tohto roku sa na podujatí aktívne zúčastnila i poslankyňa NR SR Eva Smolíková, ktorá sa tiež zapojila do varenia v družstve SNS Nové Zámky.

MATIČNÉ DEPEŠE

Plechotice oslavovali

Koncom júla sa v Plechoticiach konali folklórne slávnosti regiónu dolného Zemplína spojené s oslavou stého výročia opätovného oživenia činnosti Matice slovenskej a stého výročia obsadzovania slovenských území česko-slovenskými legionármi. Zároveň sa slávalo pätnásťte výročie založenia FSK Studzenka. Vrelo to na šporáku, v kotlíku, na javisku, ale najmä v hladisku. Približne štyri stovky fanúšikov ľudového spevu si nenechali ujsť vynikajúci kultúrno-umelecký zážitok z vystúpení jedenásť folklórnych skupín. Predstavili sa Soľanka z Michaloviec, Moravančan z Moravian, Gelníčanka z Gelnice, Vidumaňec z Kuzmíc, Brezina z Breziny, Strapec z Čerhova, Žipovčan z Nižného Žipova, Čelovčanka z Čeloviec, Jarina z Úpora, Studzenočka z Plechotíc, ako aj jubilujúca domáca Studzenka.

Kasiopeafest v Budmericiach

Tento netradičný ochotnícky divadelný festival oslavil tento rok už svoje siedme narodeniny. Uskutočnil sa v minulých dňoch opäť v areáli kaštieľa v Budmericiach a pozvanie naň prijalo šestnásť divadelných a iných umeleckých súborov z Veľkých Levár, Drahoviec, Bratislavy, Lozorna, Lubele, Partizánskej Lupče, Modry a Cifera. Okrem divadelných vystúpení festivalovú atmosféru skrášlili aj hudobné kapely Kubo a Miro, Slniečko, Polemic a Na dorotyném.

Pod vrbičkami

Areál Pod vrbičkami v Nedožeroch-Brezanoch v okrese Prievidza 3. augusta opäť patril ľudovým remeslám a folklóru na šiestom ročníku ľudového jarmoku. Ako informovala Bibiána Krpelanová z tamojšieho odboru MS, návštevníci sa mohli oboznámiť s prácou keramikára, korytára či drotára a mohli sa tiež podučiť pradeniu, pleteniu košíkov či vyšivaniu kriovou ihlou. Na povzbudenie pre nich organizátori pripravili domáce koláče, pagáče či guláše. Deti sa mohli zahrať rôzne hry a povozit' na koňovi.

Furmanské preteky

Obec Čierne nad Topľou sa aj zásluhou jej vedenia každý rok stáva dejiskom furmanských zápolení. Preteky furmanov sa aj vďaka iniciatíve tamojších matičiarov uskutočnili 13. júla už desiaty raz. Diváci zo širokého okolia si okrem súťažiacich koní a ich majiteľov mohli pochutnať na miestnych tradičných jedlách alebo zakúpiť tradičné slovenské drevené výrobky. Počas celého súťažiacim aj prítomným na pretekoch robila spoločnosť Fsk Vederko, ktorá sa v minulom roku stala matičným umeleckým kolektívom.

Pripravuje Emil SEMANCO

OČAMI MATIČIARA

Dom Matice slovenskej v Galante organizuje na nádvorí neogotického kaštieľa medzinárodné umelecké sympóziu tapisérií pod názvom TAPI pre Galantu 4, pričom sa na ňom môžu zúčastniť aj deti, pre ktoré organizátori pripravili v prvej časti sympózia opäť po roku aj tvorivé dielne. Výstava tapisérií vytvorených počas projektu sedemnástimi domácimi a dvoma zahraničnými umelcami potrvá od 26. júla do 31. augusta 2019.

Prázdniny plné novôt a tvorivosti

Počas prvého júlového týždňa sa každé dopoludnie stretávali deti od šiestich do pätnástich rokov, aby sa venovali maľovaniu a nakladaniu ovčieho rúna na podložky s návrhmi budúcich tapisérií, vyskúšali si maľbu na hodváb, venovali sa základom paličkovanania a vytvorili si náramky priateľstva. Na výstave budú aj tieto vyrobené diela. Skupine asi tridsiatich detí sa venovali naraz vždy dve profesionálne výtvarníčky ARTEXU z Bratislavy – Anna Holoňová, Ida Vychodilová, Zuzana Mojžišová, Katarína Bekéniová, Eva Jurášová, ale osobne i predsedníčka združenia textilných výtvarníkov ARTEXU Ľuba Suchalová Harichová aj profesionálna pracovníčka ÚLUV-u, ktorá deťom ukázala frivolitkovanie a trpezlivo usmerňovala malých záujemcov o túto vzácnu paličkovanú techniku. Bratislavská gymnazistka Katka zas naučila všetky deti vytvoriť si jednoduchý, ale aj zložitejší typ náramku z farebných nití.

Skupinka starších žiakov maľovala na hodváb s Ľubou Suchalovou na tému, ktorá znela: Sto rokov tragickej smrti generála M. R. Štefánika. Predkreslili si detail z generálskej čiapky nášho slávneho generála a potom vzor preniesli na hodváb. Vznikli krásne šatky. Ďalšie deti sa vrátili k maľovaniu ovčím rúnom, paličkovali, ale posledný deň sa im najviac páčila tvorba náramkov. Na záver krásneho týždňa každý odchádzal domov s vlastnoručne vyrobenou hodvábnu šatkou na krku a vo vlasoch, s vytvorenými záložkami do knihy, ale najmä s vysoko oceňovanými náramkami. Vytvorené tapiserie po prípravě musia absolvovať cestu do továrne, aby ich tam na špeciálnom stroji prešli. Zlatým klincom programu na záver vydatených tvorivých dielní bola návšteva skvelej zmrzlínarne v blízkosti Domu MS v Galante. Účastníci dielni sa rozchádzali posmutnení, ale s nádejou, že sa opäť stretnú v auguste, lebo v dňoch 12. až 16. augusta sa v D MS uskutoční druhý turnus Tvorivých dielní, o ktorý je už teraz veľký záujem detí.

Zlatica GAŽOVÁ

Cyrilo-metodské slávnosti na východe republiky v Košiciach a v Prešove

Dôstojné podujatia na pamiatku svätcov

Kde je otázka o službe národu môjmu slovenskému a o ochotnosti k službám týmto, ako i k obetiam k rozkvetu národa nášho, jakživ som sa neodťahoval, ani sa nejdem, ani nechcem, ani nebudem!“

Štefan Moyses

Michal MATEČKA, Sláva JURKOVÁ

Košičskí matičiari už tradične začínajú mnohé svoje podujatia pri buste prvého predsedu MS Štefana Moyses. Nie inak to bolo aj v minulých dňoch počas osláv misijného diela sv. Cyrila a sv. Metoda, ktoré priblížil predseda MO MS Michal MATEČKA.

Matičiari v Prešove pozvali tentoraz na Cyrilo-metodské slávenie gréckokatolícku cirkev, ktorá poskytla na túto príležitosť dôstojné priestory svojho Katedrálneho chrámu sv. Jána Krstiteľa aj svoj rovnomenný zbor.

Piaty júl je v slovenskom kalendári štátny sviatok patriaci sv. Cyrilovi a Metodovi. Pripomínaním si ich prichodu na Veľkú Moravu, a v tomto roku to bolo už 1156. výročie. Pri tejto príležitosti sa po celom Slovensku konajú podujatia, ktoré vzdávajú úctu týmto dvom solúnskym bratom, vierozvestcom a spolupatrónom Európy. Cyrilo-metodské slávnosti sa uskutočnili aj v najväčších mestách na východe republiky – v Košiciach a v Prešove.

PRI MOYSESOVEJ BUSTE

V metropole východu sa každoročne v tento deň stretávajú

matičiari pri buste prvého predsedu Matice slovenskej Štefana Moyses. Nie je to vôbec náhoda, pretože Štefan Moyses je neodmysliteľne spätý práve so sv. Cyrilom a Metodom. Jeho zásluhou pápež Pius IX. povolil, aby sa sviatok Cyrila a Metoda v Čechách, na Morave, na Slovensku a v Chorvátsku slávil práve 5. júla. A piaty júl sa pre Moysesu stal aj osudným. V tento deň sme si pripomenuli ďalšie významné výročie – sto päťdesiate výročie jeho smrti. Zomrel v tisícročí smrti sv. Cyrila vo výročný slávnostný sviatok cyrilo-metodský. Úvod košickej slávnosti patril spe-

váckej skupine Matičiarky, ktoré zaspievali slovenskú štátnu hymnu. Po hymne Ján Buleca privítal hostí a odovzdal slovo predsedovi MO MS v Košiciach Michalovi Matečkovi, ktorý predniesol slávnostný príhovor. V dejinnom exkurze priblížil začiatky prenikania kresťanstva na územie Slovanov, vyzdvihol význam Cyrila a Metoda a venoval sa aj Štefanovi Moysesovi ako najvýznamnejšej osobnosti, ktorá stála pri zrode Matice slovenskej. Na záver slávnosti opäť zaspievali Matičiarky piesne zo svojho repertoára a zaznela matičná hymna Kto za pravdu horí. Čerešničkou programu a aj prekvapením bolo pozvanie predsedu MO MS v Košiciach Michala Matečku na spoločné posedenie pri guláši, kde predniesli príhovory diecézny kňaz Gregor Juruš a slová modlitby jezuita Jozef Mydlo.

V KATEDRÁLNOH CHRÁME

Miestny odbor MS v Prešove zorganizoval Cyrilo-metodské slávenie v gréckokatolíckom Katedrálnom chráme svätého Jána Krstiteľa v Prešove. Keďže je toto podujatie tradične venované duchovnému slovu i piesni, matičiari boli radi, že tentoraz ich prijala aj gréckokatolícka cirkev, keďže slávenie mienia organizovať ako ekumenické a putovné. Liturgiu v chráme slávil protosynkel gréckokatolíckej cirkvi v Prešove Mons. doc. ThDr. Ľubomír Petrik, PhD. Po jej skončení otvoril Cyrilo-metodské slávenie predseda MO MS v Prešove Pavol Kleban svojim vystúpením. Zhromaždenie prednesom potešila skvelá recitátorka, dlhoročná členka MS i predsedníčka OBR MS, Mária Murdziková, ktorá recitovala báseň Slovenská modlitba od Karola Strmeňa. Duchovnými piesňami sa prezentoval Gréckokatolícky zbor sv. Jána Krstiteľa. Príspevkom o Matici slovenskej i význame duchovna v našom živote prispel aj čestný predseda KR MS PhDr. Ladislav Matisko a ku koreňom cyrilo-metodskej tradície či do čias pôsobenia sv. Cyrila a Metoda na našom území zaviedol prítomných doc. Peter Borza, PhD. Podujatie sa uskutočnilo aj vďaka finančnej podpore mesta Prešov.

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

V SNN č. 30/2019 sme sa pýtali na obec so Slovenským orlojom, kde sa vlni konali ústredné oslavy Deklarácie o zvrchovanosti SR aj s Vatrou zvrchovanosti. Správna odpoveď mala znieť, že táto obec nazýva Stará Bystrica. Spomedzi správnych odpovedí sme vyžrebovali týchto výhercov: Zora Poláková, Martin; Lýdia Šimková, Trenčín; Zorislav Krumlovský, Žiar nad Hronom.

• V dnešnej kvízovej otázke, keďže sa blíži čas astronomického javu Perzeidy, sa pýtame, kde sa nachádza Vihorlatské observatórium humenskej hviezdárne a Park tmavej oblohy?

Svoje odpovede posielajte na redakčnú adresu alebo našej administrátorky Ľubici Rišiaňovej na e-mailovú adresu snnredakcia@matica.sk

(se)

AKO SI PREDPLATIŤ SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

objednávajú telefonicky:

043 / 3812 838
0918 / 904 925emailom: snnredakcia@matica.sk
cez formulár:www.snn.sk/index.php/predplatnepoštou: Slovenské národné noviny
P. Mudroňa 1, 036 01 Martin

Ročné predplatné:

26,- €

Polročné predplatné:

13,- €

Štvrťročné predplatné:

6,50 €

(jč)

PRIPOMÍNAME SI

10. augusta

– pred tristo päťdesiatimi rokmi podpísalo Uhorsko dočasný mier s Turkami (1664), v ňom priznali Osmanom získané územia, tak sa najsevernejším cípom Osmanskej ríše stali Nové Zámky; do tohto tureckého obvodu patrilo sedemstotridsať vtedy ešte prevažne slovenských obcí

– desať rokov (2009) od tragického výbuchu bane v Handlovej, najväčšieho novovekého banenského nešťastia na Slovensku, pri ktorom zahynulo dvadsať baníkov a záchranárov

11. augusta

– sto sedemdesiat rokov, čo sa Ľudovít Košút vzdal funkcie gubernátora Uhorska a odišiel na územie Osmanskej ríše (1849)

14. augusta

– stopäťdesiatpäť rokov, čo sa narodil básnik a spisovateľ Tichomír Milkín, vlastným menom Ján Donoval (1864 – 1920), katolícky kňaz, prvý preložil do slovenčiny Homérovu Iliadu; umrel na zranenia, ktoré mu spôsobili výtržníci pri predvolebnej reči v Lakšárskej Novej Vsi na Záhorí

15. augusta

– storočnica grafika Oresta Dubaya (1919 – 2005)

16. augusta

– šesťdesiat rokov od smrti hudobného skladateľa Janka Matušku (1897 – 1959)

17. augusta

– tristošesťdesiat rokov od narodenia Jána Windischa, priekopníka detského lekárstva na Slovensku a spolupracovníka Mateja Bela (1689 – 1730)

18. augusta

– pred sto dvadsiatimi rokmi (1899) založili Š. Furdek a P. Rovnianek v Amerike Národný výbor Slovákov, prvý ústredný orgán slovenských spolkov v USA; výbor mal aj fond na pomoc Slovákom v Uhorsku

– spisovateľ povojnovej novej vlny Ján Johanič, z generácie Blažkovej, Hykische a Jaroša, by mal osemdesiatpäť (1934 – 2008)

19. augusta

– dvestodevädäťdesiatpäť rokov od narodenia prírodovedca európskeho formátu Michala Hoffmanna (1724 – 1794), profesora filozofie, prírodných vied a matematiky na Trnavskej univerzite

20. augusta

– pred sto štyridsiatimi rokmi po dvanástich rokoch pôsobenia zrušil cisár František Jozef na tlak Budapešti slovenské gymnázium v Revúcej (1874); pripomeňme, že v Revúcej učil Ivan Branislav Zoch, Ján Botto i Samuel Ormis, maturoval tu aj Martin Kukučín; dnes je v rekonštruovanom objekte múzeum a priestory pre kultúrne podujatia

21. augusta

– okružle životné jubileum má slovenská bábkarská výtvarníčka Anna Cigánová

22. augusta

– pred sedemdesiatimi rokmi umrel maliar Jozef Hanula (1863 – 1944), autor portrétov mnohých slovenských osobností; v roku 1941 bol jeden z prvých laureátov štátnej ceny Slovenskej republiky

23. augusta

– stopäťdesiat rokov od narodenia jednej zo zakladateľiek slovenského profesionálneho divadla Ley Juričkovej (1904 – 1967); pôsobila na bratislavskej Novej scéne a v Slovenskom národnom divadle, v jej divadelnom odkaze pokračovala Eva Juričková-Kvietiková, manželka Štefana Kvietika, a ich vnuk Matúš Kvietik